

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΧΑΡΡΥ ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΟΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Διπλωματική Εργασία

«ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΡΩΣΙΑ»

ΤΟΥ

ΜΑΜΑΛΗ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Δεκέμβριος 2019

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Σωτήριος Μάμαλης

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι εισοδηματικές ανισότητες αποτελούν μια δυσάρεστη πραγματικότητα, τόσο μεταξύ διαφορετικών ατόμων και ομάδων ατόμων μέσα σε μια χώρα, όσο και από χώρα σε χώρα. Οι μεγάλες εισοδηματικές ανισότητες στην διεθνή έρευνα και βιβλιογραφία συνδέονται με μια σειρά από αρνητικές επιπτώσεις μέσα στις χώρες, όπως είναι για παράδειγμα το επίπεδο προσωπικής ευτυχίας, το επίπεδο της υγείας των ατόμων και άλλα. Μια από τις σημαντικότερες σχέσεις που έχουν αναλυθεί διεξοδικά τα τελευταία χρόνια (ήδη από την δεκαετία του 1950), είναι η προσπάθεια σύνδεσης των εισοδηματικών ανισοτήτων και της μεγέθυνσης μιας οικονομίας. Πολλά και αντιφατικά συμπεράσματα έχουν προκύψει από την μελέτη της σχέσης αυτής, καθώς άλλες έρευνες βρίσκουν θετική σχέση ανάμεσα στα δυο υπό μελέτη μεγέθη, άλλες βρίσκουν αρνητική σχέση και άλλες ουδέτερη. Στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας αναζητήθηκαν σχέσεις ανάμεσα στις εισοδηματικές ανισότητες και την εξέλιξη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της Ρωσίας. Ωστόσο, αν και η μελέτη του συντελεστή Gini σε συνάρτηση με την μελέτη του ρωσικού ΑΕΠ έδωσε κάποιες περιγραφικές παρατηρήσεις που υποδηλώνουν μια πιθανή σχέση, ωστόσο, η ανάλυση δεν επιβεβαίωσε τις αρχικές υποθέσεις περί ύπαρξης σύνδεσης. Η πραγματικότητα ωστόσο, δείχνει την ύπαρξη μεγάλων εισοδηματικών διαφορών στη Ρωσία, οι οποίες μέσα από την εφαρμογή κατάλληλων πολιτικών θα πρέπει στο άμεσο μέλλον να αμβλυνθούν.

Λέξεις – κλειδιά: Εισοδηματική ανισότητα, οικονομική μεγέθυνση, Ρωσία.

ABSTRACT

Income inequalities are an unpleasant reality, both between different individuals and groups of people within a country and from country to country. The large income inequalities in international research and literature are associated with a number of negative effects within countries, such as the level of personal happiness, the level of human health and others. One of the most important relationships that have been thoroughly analyzed in recent years (as early as the 1950s) is the attempt to link income inequality and the growth of an economy. Many and contradictory conclusions have been drawn from this relationship, as other studies find a positive relationship, some find a negative relationship and others a neutral one. In the context of this thesis, the relationship between income inequality and the evolution of Russia's Gross Domestic Product was explored. However, although the study of the Gini coefficient in relation to the study of Russian GDP provided some descriptive observations suggesting a possible relationship, however, the analysis did not confirm the initial assumptions about the existence of an association. The reality, however, shows the existence of large income inequalities in Russia, which through the implementation of appropriate policies should be mitigated in the near future.

Key-words: Income inequality, economic growth, Russia

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	12
2.1 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΔΙΕΘΝΩΣ 12	
2.2 ΟΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ.....	15
2.3 ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	17
2.4 Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΙΗΣΗΣ ΣΤΙΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ.....	27
2.5 ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ.....	31
2.6 ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ.....	33
2.6 ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΥΤΥΧΙΑ.....	37
3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΕΔΟΜΕΝΑ.....	42
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	42
3.2 Ο ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ GINI.....	42
3.3 ΑΛΛΑ ΜΕΤΡΑ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ.....	45
3.4 ΤΟ ΔΕΠ ΩΣ ΜΕΤΡΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΕΓΕΝΘΥΝΣΗΣ.....	46
4. ΑΝΑΛΥΣΗ.....	49
4.1 Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ ΣΗΜΕΡΑ.....	49
4.1.1 Η εξέλιξη της εισοδηματικής ανισότητας στην Ρωσία.....	51
4.1.2 Αιτίες της κοινωνικοοικονομικής ανισότητας στη Ρωσία.....	52

4.1.3 Η ανισότητα στην πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες	53
4.1.4 Οι πολιτικές επιπτώσεις της ανισότητας	54
4.2 Ο ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ GINI ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ.....	55
4.3 ΤΟ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ.....	66
4.4 Η ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΤΟΥ ΔΕΙΚΤΗ GINI ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΕΠ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ.....	78
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	78
6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	80
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	84

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πολλά παραδείγματα αποδεικνύουν τη δραματική έκταση της ανισότητας εντός και μεταξύ των χωρών. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2000, η πλουσιότερη χώρα του κόσμου, το Λουξεμβούργο, απολάμβανε ένα κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα πάνω από 90 φορές μεγαλύτερο από αυτό της φτωχότερης χώρας του κόσμου, της Σιέρα Λεόνε. Το 1998 τα μέσα επίπεδα κατανάλωσης του πλουσιότερου 10% των κατοίκων της Ζάμπια ήταν 37 φορές υψηλότερα από αυτά του φτωχότερου 10% της χώρας. Στην Ινδία το 1990, το 56% των ατόμων ηλικίας 15 ετών και άνω ήταν αναλφάβητοι, ενώ το 3,6% που παρακολούθησε την τριτοβάθμια εκπαίδευση είχε λάβει περίπου το 16% του συνολικού αριθμού των επί μέρους ετών της τυπικής εκπαίδευσης. Στην Βενεζουέλα, το 1996/97, το 48,4% των γεωργικών εκτάσεων ήταν αγροτεμάχια 5 εκτάρια ή λιγότερο, αντιπροσωπεύοντας συνολικά το 1,6% της γεωργικής γης. Το 2,2% των αγροτεμαχίων ήταν έκτασης 500 εκτάρια ή περισσότερο, αντιπροσωπεύοντας συνολικά το 59,7% της συνολικής γεωργικής έκτασης. Επιπλέον, υπάρχουν όλο και περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία ότι η εισοδηματική ανισότητα (τουλάχιστον) εντός και μεταξύ των χωρών αυξάνεται τις τελευταίες δύο δεκαετίες.

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους οι αναπτυξιακοί οργανισμοί πρέπει να ασχολούνται με την ανισότητα, μεταξύ των οποίων, είναι και οι εξής:

- Η ανισότητα έχει σημασία για τη φτώχεια. Για ένα δεδομένο επίπεδο μέσου εισοδήματος, εκπαίδευσης, ιδιοκτησίας γης κλπ., η αυξημένη ανισότητα αυτών των χαρακτηριστικών θα συνεπάγεται σχεδόν πάντοτε υψηλότερα επίπεδα απόλυτης και σχετικής στέρησης σε αυτές τις διαστάσεις.

- Η ανισότητα έχει σημασία για την ανάπτυξη. Όπως αναγνωρίζεται στη Λευκή Βίβλο του 2000, υπάρχουν όλο και περισσότερες ενδείξεις ότι χώρες με υψηλά επίπεδα ανισότητας και ιδιαίτερα της ανισότητας των περιουσιακών στοιχείων, επιτυγχάνουν χαμηλότερα ποσοστά οικονομικής ανάπτυξης κατά μέσο όρο. Επιπλέον, ένα δεδομένο ποσοστό και ένας τρόπος αύξησης των εισοδημάτων των νοικοκυριών θα έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο στη μείωση της φτώχειας, όταν αυτά τα εισοδήματα κατανέμονται πιο δίκαια

- Η ανισότητα έχει αυτόνομο χαρακτήρα. Υπάρχει μια ισχυρή και αρκετά ευρέως αποδεκτή ηθική βάση για την ανησυχία ότι υπάρχει ένας λογικός βαθμός ισότητας μεταξύ των ατόμων, αν και υπάρχει και η σχετική διαφωνία σχετικά με το ζήτημα της «ισότητας ως προς τι;» (για παράδειγμα, τα αποτελέσματα ή τις ευκαιρίες;), καθώς και για το τι θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια «λογική» ανισότητα.

- Η ανισότητα αποτελεί συχνά σημαντικό παράγοντα της εγκληματικότητας, της κοινωνικής αναταραχής ή των βίαιων συγκρούσεων. Αυτές συχνά αποτελούν σημαντικούς παράγοντες της φτώχειας. Οι ανισότητες μεταξύ σαφώς καθορισμένων ομάδων, για παράδειγμα σύμφωνα με την εθνότητα, μπορεί να είναι ένα σημαντικό ζήτημα.

- Η ανισότητα είναι πιθανόν να είναι εξαιρετικά σημαντική για την επίτευξη των οκτώ Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας. Αυτό δεν περιορίζεται μόνο στον στόχο της εισοδηματικής φτώχειας. Ομοίως έχει σημασία και για τα προγράμματα PRSP¹, τις στρατηγικές των χωρών και ούτω καθεξής.

Η ανισότητα διαφέρει από τη φτώχεια αλλά σχετίζεται με αυτήν. Η ανισότητα αφορά τις διακυμάνσεις του βιοτικού επιπέδου σε ολόκληρο τον πληθυσμό. Αντίθετα, η φτώχεια επικεντρώνεται μόνο σε εκείνους των οποίων το βιοτικό επίπεδο πέφτει κάτω από ένα κατάλληλο επίπεδο κατωφλίου, όπως είναι η γραμμή φτώχειας). Αυτό το όριο μπορεί να καθοριστεί σε απόλυτους όρους, με βάση έναν εξωτερικά καθορισμένο κανόνα, όπως οι απαιτήσεις ημερήσιας πρόσληψης θερμίδων, ή σε σχετικούς όρους, όπως είναι για παράδειγμα ένα κλάσμα του συνολικού μέσου βιοτικού επιπέδου. Η διαισθητική σχετική φτώχεια συνδέεται στενότερα με την ανισότητα καθώς αντανακλά τις επικρατούσες συνθήκες διαβίωσης σε ολόκληρο τον πληθυσμό. Αλλά ο βαθμός ανισότητας θα έχει συνέπειες και για τις δύο αντιλήψεις της φτώχειας.

Ακριβώς όπως το βιοτικό επίπεδο και η φτώχεια έχουν πολυδιάστατη φύση, το ίδιο ισχύει και για τις διακυμάνσεις της ευημερίας μεταξύ των ανθρώπων. ή ομάδων ανθρώπων, δηλαδή της ανισότητας. Αυτή η πολυδιάστατη έννοια υποδηλώνεται, για

¹ Poverty Reduction Strategy Paper

παράδειγμα, σε έναν πρόσφατο ορισμό της οικονομικής ανισότητας του Ray (1998) ως «η θεμελιώδης ανομοιογένεια που επιτρέπει σε ένα άτομο συγκεκριμένες υλικές επιλογές, ενώ αρνείται σε ένα άλλο άτομο τις ίδιες επιλογές». Αυτές οι υλικές επιλογές και οι παράγοντες που τις επιτρέπουν ή τις αρνούνται, είναι πολυδιάστατες. Αυτός ο ορισμός αντικατοπτρίζει επίσης μια θεμελιώδη εστίαση στην ανισότητα μεταξύ ατόμων (ή ομάδων ατόμων). Περιλαμβάνει τόσο την ανισότητα στις ευκαιρίες όσο και την ανισότητα στα αποτελέσματα. Μπορεί να επιτρέψει διαφορετικούς χρονικούς ορίζοντες για τους οποίους αυτές οι επιλογές μπορούν να επιτραπούν ή να απορριφθούν. Ωστόσο, μπορούν ακόμη να αναπτυχθούν ευρύτερες προοπτικές για την ανισότητα.

Από την άλλη πλευρά, το θέμα της οικονομικής ανάπτυξης αποτελεί ένα τεράστιο κεφάλαιο στην ιστορία της ανθρώπινης εξέλιξης. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, από πολλούς ερευνητές γίνεται προσπάθεια σύνδεσης της ανάπτυξης, ή του σταδίου ανάπτυξης μιας οικονομίας και των ανισοτήτων που αυτή δημιουργεί μέσα σε μια χώρα. Όπως θα αναλυθεί διεξοδικά και στην συνέχεια, η σύνδεση αυτή έλαβε χώρα πρώτη φορά από τον Kuznets (1955) και στην συνέχεια, πολλοί οικονομολόγοι ασχολήθηκαν με το θέμα αυτό.

Η παρούσα διπλωματική εργασία καταπιάνεται με την διερεύνηση του θέματος των ανισοτήτων στην Ρωσία, μέσα από το πρίσμα της οικονομικής της ανάπτυξης. Για τον λόγο αυτό, η διάρθρωση της έχει ως εξής. Στο παρόν εισαγωγικό κεφάλαιο γίνεται η τοποθέτηση και η υπογράμμιση της σημασίας του θέματος, στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται μια εκτενής βιβλιογραφική επισκόπηση, στο τρίτο η ακολουθούμενη μεθοδολογία και στο τέταρτο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Τέλος, εξάγονται τα σημαντικότερα συμπεράσματα

2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

2.1 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΔΙΕΘΝΩΣ

Έχουν εντοπιστεί αρκετοί παράγοντες και έχουν καταβληθεί προσπάθειες για την ποσοτικοποίηση των επιπτώσεων της διεθνούς εισοδηματικής ανισότητας. Στη συνέχεια, εξετάζεται μια σειρά πρόσφατων μελετών που διερευνούν τις ανισότητες των επιπτώσεων των εισοδηματικών διαφορών με βάση τον συντελεστή Gini, το περιφερειακό κόστος διαβίωσης, την «ανοικτότητα» (openness), τις τεχνολογικές εξελίξεις, την εξειδίκευση στην παραγωγή, την οικονομική ανάπτυξη, την αρχική κατάσταση, την εξειδικευμένη τεχνολογία και τους μισθούς, της προσφοράς και της ζήτησης ανθρώπινου κεφαλαίου και των αναδιαρθρωτικών πολιτικών (Ravallion & Datt, 2000).

Η διεθνής κατανομή του εισοδήματος βάσει των συντελεστών Gini του εθνικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ για 120 χώρες για την περίοδο 1950-1998 υπολογίστηκε από τον Milanovic (2001). Τα χρονικά πρότυπα της ανισότητας εξαρτώνται από το εάν ο συντελεστής Gini σταθμίζεται ή όχι σε σχέση με τον πληθυσμό. Ο μη σταθμισμένος συντελεστής Gini δείχνει μείωση της ανισότητας μεταξύ 1965 και 1978 και μια αυξανόμενη τάση στις διεθνείς ανισότητες μετά το 1978.

Η αυξημένη ανισότητα στη Λατινική Αμερική, το σημαντικό άλμα στην ανισότητα στην Ανατολική Ευρώπη και την πρώην ΕΣΣΔ και η χαμηλή επίδοση των αφρικανικών χωρών συνέβαλαν στην αύξηση της μη σταθμισμένης παγκόσμιας ανισότητας. Η εικόνα διαφοροποιείται εάν οι συντελεστές Gini υπολογίζονται με τη στάθμιση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ βάσει των περιφερειακών μεριδίων του πληθυσμού. Τα σταθμισμένα αποτελέσματα δείχνουν μια πτωτική παγκόσμια εισοδηματική ανισότητα εξαιτίας της ταχύτερης αύξησης των ινδικών και κινεζικών οικονομιών απ' ό, τι της αντίστοιχης της παγκόσμιας οικονομίας συνολικά.

Ωστόσο, η ταχεία οικονομική ανάπτυξη έχει αυξήσει την ανισότητα εντός των χωρών και στις δύο χώρες. Οι αυξήσεις της ανισότητας θεωρούνται επίσης ευαίσθητες

όταν χρησιμοποιούνται μέθοδοι αποτίμησης με βάση την αγορά και γίνονται προσαρμογές για τις διαφορές στο περιφερειακό κόστος ζωής (Ravallion & Chen, 1999).

Οι Acemoglu & Robinson (2000) χρησιμοποιούν χρονοσειρές εισοδήματος ανά εργαζόμενο σε σχέση με τον παγκόσμιο μέσο όρο το 1990 έναντι της τιμής εισοδήματος του 1960 για να αναλύσουν την ανάπτυξη και τη διασπορά της παγκόσμιας διανομής εισοδήματος. Παρά τις μεγάλες διαφορές στο εισόδημα μεταξύ των χωρών, η διασπορά της κατανομής του παγκόσμιου εισοδήματος ήταν σχετικά σταθερή. Δείχνουν ότι ακόμη και ελλείψει μειωμένων αποδόσεων στην παραγωγή και τεχνολογικών εξελίξεων, ο βαθμός ανοίγματος στο διεθνές εμπόριο και η έκταση εξειδίκευσης οδηγούν σε σταθερή κατανομή του παγκόσμιου εισοδήματος.

Ωστόσο, ο Milanovic (2002) που χρησιμοποιεί στοιχεία σχετικά με τα εισοδήματα εκφρασμένα στην Ισοτιμία αγοραστικής δύναμης από 90 χώρες, στα έτη 1988 και 1993, δείχνει ότι η επίπτωση της ανοικτής αγοράς στην κατανομή του εισοδήματος μιας χώρας εξαρτάται από το αρχικό επίπεδο εισοδήματος της χώρας. Η ανοικτή αγορά καθιστά την κατανομή του εισοδήματος χειρότερη αρχικά, προτού το βελτιώσει.

Ο Acemoglu (2002) υποστηρίζει την ταχύτερη αύξηση της προσφοράς δεξιοτήτων στην Ευρώπη και το ρόλο των θεσμών της ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας στην πρόληψη της αύξησης της μισθολογικής ανισότητας, ως τις δύο πιο δημοφιλείς εξηγήσεις για τις διαφορετικές τάσεις ανισότητας στις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Προσδιορίζει έναν πρόσθετο παράγοντα που είναι οι διαφορές στη σχετική ζήτηση δεξιοτήτων. Στην Ευρώπη, οι επενδύσεις σε τεχνολογίες ενθαρρύνονται από τα κράτη που αυξάνουν την παραγωγικότητα των λιγότερο ειδικευμένων εργαζομένων, μειώνοντας τις τεχνικές αλλαγές που επηρεάζουν τις δεξιότητες στην Ευρώπη περισσότερο από ό, τι στις ΗΠΑ.

Οι Eicher & Garcia-Penalosa (2001) υποστηρίζουν ότι το απόθεμα των μορφωμένων εργαζομένων σε μια οικονομία καθορίζει τόσο τον βαθμό της εισοδηματικής ανισότητας όσο και τον ρυθμό ανάπτυξης. Προσδιορίζουν τις

παραμέτρους που είναι κεντρικές στην προσφορά και τη ζήτηση ανθρώπινου κεφαλαίου και επομένως είναι κρίσιμες για τις αλλαγές στην ανισότητα.

Ο εκδημοκρατισμός και οι πολιτικές μεταρρυθμίσεις μέσω των προγραμμάτων αναδιανομής εμπόδισαν την εκτεταμένη κοινωνική αναταραχή και την επανάσταση στις δυτικές κοινωνίες τον δέκατο ένατο αιώνα, με συνέπειες για τη δυναμική της ανάπτυξης και την πτώση της ανισότητας. Ωστόσο, οι παραδοσιακές ανησυχίες για τη δημόσια χρηματοδότηση σχετικά με την υπερβολική επιβάρυνση της αναδιανομής εισοδήματος εντός χώρας δεν μπορούν να εξηγήσουν γιατί υπάρχει τόσο μικρή παγκόσμια ανακατανομή εισοδήματος (Acemoglu & Robinson 2000).

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, διάφοροι παράγοντες συνέβαλαν στο αυξημένο ενδιαφέρον για μεταβολές των ζητημάτων διανομής στις ΗΠΑ γενικά και σε σύγκριση με τις διεθνικές συγκρίσεις ειδικότερα. Οι Gottschalk & Smeeding (1997) ονομάζουν τρεις κύριους παράγοντες:

(i) μελέτες που δείχνουν την αυξανόμενη ανισότητα των εισοδημάτων στην αγορά εργασίας και τη μετατροπή της σε μεγαλύτερη ανισότητα στη διανομή του συνολικού οικογενειακού εισοδήματος,

(ii) διακρατικά μικροδεδομένα κατέστησαν διαθέσιμα για μια ποικιλία πλούσιων χωρών του ΟΟΣΑ και

(iii) η συζήτηση στη δημόσια σφαίρα σχετικά με το θέμα της δικαιοσύνης και τις διανεμητικές επιπτώσεις των αλλαγών στις κυβερνητικές πολιτικές.

Στην ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, παρουσιάζουν ορισμένα τυποποιημένα γεγονότα και περιλήψεις τόσο για το επίπεδο όσο και για την τάση των εισοδημάτων και της ανισότητας εισοδήματος. Υπάρχουν ευρείες διαφοροποιήσεις στην ανισότητα με την πάροδο του χρόνου και μεταξύ των φύλων. Οι χώρες με συγκεντρωτική διαπραγμάτευση των μισθών είναι πιο ισότιμες. Οι μισθολογικές ανισότητες αυξάνονται με την πάροδο του χρόνου και οι τάσεις διαφέρουν μεταξύ των χωρών. Οι εισοδηματικές ανισότητες είναι αποτέλεσμα της ζήτησης δεξιοτήτων, της επιστροφής στην εκπαίδευση και της εμπειρίας και των θεσμικών περιορισμών των μισθών.

Το διαθέσιμο εισόδημα (μετά από φόρους) κατανέμεται πιο ισόρροπα, αλλά η ανισότητα αυξήθηκε με την πάροδο του χρόνου στις περισσότερες χώρες. Η αυξημένη εισροή κεφαλαίου και οι δημογραφικές και κοινωνικές μεταβολές διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στη λογιστική της ανόδου των ανισοτήτων στις χώρες του ΟΟΣΑ. Οι Gottschalk & Smeeding (1997) αναζητούν ένα καλύτερο δομικό μοντέλο διανομής εισοδήματος και αναδιανομής που μπορεί να εφαρμοστεί σε όλα τα έθνη. Συμπεραίνεται ότι ένα ιδανικό μοντέλο είναι ένα ταυτόχρονο μοντέλο δημιουργίας όλων των πηγών εισοδήματος και του σχηματισμού μονάδων κατανομής εισοδήματος.

2.2 ΟΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ

Η μέτρηση της κατανομής του εισοδήματος σε εθνικό επίπεδο που συζητείται εδώ βασίζεται σε συγκεντρωτικά στοιχεία. Μέρος των πληροφοριών προέρχεται από την ανασκόπηση ορισμένων διεθνών μελετών. Όπως προκύπτει από τα προηγούμενα, το μεγαλύτερο μέρος της έρευνας που αναλύει τις αλλαγές στην κατανομή του εισοδήματος κατά την περίοδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η εισοδηματική ανισότητα στις χώρες τείνει να είναι πιο σταθερή με την πάροδο του χρόνου, ενώ η ανισότητα μεταξύ των χωρών είναι πιο μεταβαλλόμενη από το επίπεδο και τα προσωρινά πρότυπα της παγκόσμιας ανισότητας εισοδήματος.

Αυτό ερμηνεύεται ως η έλλειψη ισχυρής συσχέτισης μεταξύ της ανάπτυξης και της ανισότητας εντός της χώρας, η οποία μειώνει τη φτώχεια μέσω πολιτικών προσανατολισμένων στην ανάπτυξη, περισσότερο από τις αναδιανεμητικές πολιτικές. Η άποψη αυτή αμφισβητείται από τους Cornia et al. (1999) σε αρκετές μελέτες με αναφορά στη μείωση της ανισότητας σε πολλά έθνη μεταξύ της δεκαετίας του 1950 και της δεκαετίας του '70 και στην αύξηση της ανισότητας στα δύο τρίτα του δείγματος 77 χωρών κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια.

Οι Cornia et al. (1999) υποστηρίζουν ότι οι παράγοντες που εξηγούν την αύξηση της ανισότητας εισοδήματος συνδέονται με τις μετατοπίσεις προς τις τεχνολογίες έντασης γνώσης, την ελευθέρωση των εγχώριων και διεθνών αγορών, τη μείωση του μεριδίου της εργασίας κατά τη διαρθρωτική προσαρμογή, την ελευθέρωση του εμπορίου, την αύξηση των χρηματικών μισθών, των κρατικών περιουσιακών στοιχείων,

της διανομής βιομηχανικών περιουσιακών στοιχείων, των αλλαγών στα εργασιακά ιδρύματα και των αλλαγών στα συστήματα φορολογίας και παροχής μεταβιβαστικών πληρωμών.

Σε μια σχετική μελέτη, οι Cornia & Court (2001) αναφέρουν τις μεταβολές της ανισότητας εισοδήματος εντός μιας χώρας με την πάροδο του χρόνου και συζητούν τη σχέση μεταξύ φτώχειας, ανισότητας και ανάπτυξης. Εκτός από αυτούς που παραδοσιακά θεωρούνται ως οι πιο συνηθισμένοι παράγοντες που προκαλούν ανισότητες όπως η συγκέντρωση της γης, η αστική προκατάληψη και η ανισότητα στην εκπαίδευση, συζητούνται διάφορα νέα αίτια ανισότητας, ενώ παρέχονται επίσης διάφορα μέτρα πολιτικής για την αντιμετώπιση της ανισότητας.

Οι De Gregorio & Lee (2002) παρουσιάζουν εμπειρικά στοιχεία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η εκπαίδευση σχετίζεται με τη διανομή εισοδήματος μιας χώρας. Τα συμπεράσματα δείχνουν ότι η υψηλότερη εκπαιδευτική επίδοση και η πιο ισότιμη κατανομή της εκπαίδευσης καθιστούν την κατανομή του εισοδήματος πιο ισότιμη. Οι Commander et al. (1999), επισημαίνουν τις μεταβιβάσεις πλούτου μέσω προγραμμάτων ιδιωτικοποίησης, τις μεταβολές στις κυβερνητικές δαπάνες, την αύξηση της διασποράς των αποδοχών και τις μεταβολές στη διάρθρωση του εισοδήματος ως κινητήρια δύναμη πίσω από την αύξηση της ανισότητας στη Ρωσία. Οι Fan et al. (1999) προτείνουν την άμεση αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος στη Ρωσία σε μια προσπάθεια να μειωθούν οι ανισότητες.

Αρκετές μελέτες δείχνουν ότι η ανισότητα μεταξύ των χωρών εξηγεί ένα μεγαλύτερο μερίδιο της ανισότητας. Οι Cornia & Kiiski (2001) υποστηρίζουν ότι από πολιτική σκοπιά είναι πιο σημαντικό να επικεντρωθεί κανείς στην ανισότητα εντός της χώρας, επειδή η πρώτη είναι εξαρτώμενη από την πορεία της χώρας και απαιτεί αρκετές γενιές να τροποποιηθεί, ενώ στην μεταγενέστερη απόφαση πολιτικής λαμβάνεται υπόψη η ανισότητα σε εθνικό επίπεδο.

Οι Lindert & Williamson (2001) εκτιμούν ότι η ανισότητα οφείλεται στις διαφορές εισοδημάτων μεταξύ των χωρών και όχι εντός των χωρών. Ωστόσο, η ανομοιογένεια στο μέγεθος των επιπτώσεων στο εσωτερικό της χώρας οφείλεται στους παράγοντες

της γης και της εργασίας και στις πολιτικές της συμμετέχουσας χώρας για την εκμετάλλευση των ωφελειών της παγκοσμιοποίησης. Κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου επιταχύνθηκε η ανισότητα μεταξύ των χωρών.

Εν ολίγοις, η ανάλυση της ανισότητας εισοδήματος εντός των χωρών αντιμετωπίζεται καλύτερα με βάση αντιπροσωπευτικές έρευνες μικρών μονάδων. Είναι πολύ πιο εύκολο να επηρεαστεί η ανισότητα εντός των χωρών με αποφάσεις πολιτικής από τη διεθνή ανισότητα μεταξύ των χωρών κάτω από αδύναμους διεθνείς οργανισμούς. Οι συνηθέστερα αποδεκτοί παράγοντες που προκαλούν ανισότητα εντός των χωρών προσδιορίζονται γενικά ως συγκέντρωση γης, η αστική ανάπτυξη, η γήρανση του πληθυσμού και η ανισότητα στην εκπαίδευση.

Οι τελευταίοι δύο παράγοντες είναι πιο σημαντικοί στο πλαίσιο των ανεπτυγμένων οικονομιών. Κατά τη διάρκεια μιας μεταβατικής περιόδου, οι μεταβιβάσεις πλούτου κατά τη διάρκεια των προγραμμάτων ιδιωτικοποίησης, οι μεταβολές στις δημόσιες δαπάνες και οι μεταβολές στη διάρθρωση του εισοδήματος μπορεί επίσης να αυξήσουν την ανισότητα. Οι κύριες νέες αιτίες των ανισοτήτων που συνδέονται με τις εξωτερικές σχέσεις είναι οι εμπορικές και δημοσιονομικές απελευθερώσεις, οι τεχνολογικές αλλαγές και τα προγράμματα σταθεροποίησης και προσαρμογής. Ωστόσο, η αύξηση της ανισότητας μετά τις παραπάνω αλλαγές μπορεί να είναι παροδικής φύσεως. Ο βαθμός στον οποίο παραμένει η αυξανόμενη ανισότητα εξαρτάται σε κάποιο βαθμό από το πόσο δραστήριες είναι οι χώρες που μελετώνται στις πολιτικές αναδιανομής (φορολογικές πολιτικές και πολιτικές μεταβιβαστικών πληρωμών).

2.3 ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Στην πρωτοποριακή του εργασία, ο Kuznets (1955) υποστηρίζει ότι η σχέση μεταξύ ανισότητας και ανάπτυξης εξαρτάται από το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης. Δείχνει ότι στο αρχικό στάδιο της οικονομικής ανάπτυξης, που συνεπάγεται μετατόπιση του εργατικού δυναμικού και άλλων πόρων από τον αγροτικό στο βιομηχανικό τομέα, τα άτομα αντιμετωπίζουν αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος τους. Μια τέτοια αλλαγή αυξάνει το συνολικό επίπεδο ανισότητας εισοδήματος σε μια οικονομία. Ως εκ

τούτου, σε αυτό το στάδιο οικονομικής ανάπτυξης, η σχέση μεταξύ ανισότητας και ανάπτυξης τείνει να είναι θετική. Καθώς η οικονομία συνεχίζει να αναπτύσσεται, περισσότεροι γεωργοί μπορούν να ενταχθούν στον βιομηχανικό τομέα.

Ταυτόχρονα, η μείωση της προσφοράς εργατικού δυναμικού στον γεωργικό τομέα αυξάνει τους μισθούς του. Τα συνδυασμένα αποτελέσματα προκαλούν πτώση της εισοδηματικής ανισότητας. Αυτό σημαίνει ότι, καθώς αναπτύσσεται η οικονομία, η σχέση μεταξύ ανισότητας και ανάπτυξης γίνεται αρνητική. Επομένως, η συνολική σχέση μεταξύ ανισότητας και ανάπτυξης μπορεί να περιγραφεί ως ένα ανεστραμμένο U (Kuznets, 1955). Δηλαδή, η ανισότητα αρχικά αυξάνεται και αργότερα μειώνεται καθώς αναπτύσσεται μια οικονομία (Barro, 2000).

Μετά το πρωτοποριακό έργο του Kuznets (1955), προέκυψαν πολλές θεωρητικές μελέτες, εξετάζοντας τους μακροοικονομικούς δεσμούς μεταξύ εισοδηματικής ανισότητας και ανάπτυξης. Ορισμένες από αυτές τις μελέτες υποστήριζαν μια αρνητική σχέση μεταξύ εισοδηματικής ανισότητας και ανάπτυξης, ενώ άλλοι ισχυρίστηκαν ότι οι δύο έννοιες είναι θετικά συνδεδεμένες. Όσον αφορά την αρνητική σχέση, τα μοντέλα των ατελειών των πιστωτικών αγορών έδειξαν ότι η δυνατότητα δανεισμού περιορίζεται από την ασύμμετρη πληροφόρηση και τα ατελή νομικά θεσμικά όργανα. Με περιορισμένη πρόσβαση στην πίστωση, η δυνατότητα να επενδύσει κανείς εξαρτάται κυρίως από το επίπεδο εισοδήματος και των περιουσιακών στοιχείων των ατόμων.

Αντιμετωπίζοντας αυτούς τους περιορισμούς, οι φτωχοί άνθρωποι συνήθως τείνουν να αποφύγουν τις επενδυτικές ευκαιρίες στο ανθρώπινο κεφάλαιο που προσφέρουν σχετικά υψηλά ποσοστά απόδοσης. Ως εκ τούτου, η μείωση της ανισότητας εισοδήματος μέσω της ανακατανομής του εισοδήματος ή των περιουσιακών στοιχείων από τους πλούσιους στους φτωχούς τείνει να αυξήσει το ποσό και τη μέση απόδοση των επενδύσεων, αυξάνοντας έτσι το ρυθμό ανάπτυξης (Piketty, 1997; Barro, 2000).

Η στήριξη για αυτό το συμπέρασμα βρίσκεται στα μοντέλα πολιτικής-οικονομίας, τα οποία έδειξαν ότι οι άνθρωποι τείνουν να ψηφίζουν για την ανακατανομή των πόρων

από τους πλούσιους στους φτωχούς εάν το μέσο εισόδημα είναι υψηλότερο από το μεσαίο εισόδημα μιας οικονομίας. Τα μοντέλα αυτά υποστήριζαν ότι η υψηλότερη εισοδηματική ανισότητα τείνει να έχει περισσότερη ανακατανομή μέσω της πολιτικής διαδικασίας. Αυτή η ανακατανομή μπορεί να στρεβλώσει τις οικονομικές αποφάσεις, με αποτέλεσμα τη μείωση των επενδύσεων, εμποδίζοντας έτσι την ανάπτυξη (Perotti, 1993).

Ο αρνητικός αντίκτυπος της ανισότητας των εισοδημάτων στην ανάπτυξη μπορεί ακόμα να προκύψει ακόμη και αν δεν υπάρχει ανακατανομή του εισοδήματος. Αυτό συμβαίνει όταν οι πλούσιοι προσπαθούν να αποτρέψουν τις πολιτικές αναδιανομής μέσω του λόμπινγκ, το οποίο καταναλώνει πόρους και προωθεί τη διαφθορά σε μια οικονομία (Benabou, 1996, Barro, 2000). Από κοινωνικοπολιτική άποψη, η ανισότητα του πλούτου και του εισοδήματος μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνικές και πολιτικές αναταραχές, καθώς οι φτωχοί έχουν κίνητρο να συμμετάσχουν σε εγκλήματα και ταραχές.

Η πολιτική σταθερότητα μπορεί επίσης να διακυβευθεί από τις επαναστάσεις, προκαλώντας μεγαλύτερη αβεβαιότητα σχετικά με την αναμενόμενη διάρκεια των νόμων και των κυβερνητικών εξαγγελιών. Αυτές οι αποδιοργανωτικές δραστηριότητες όχι μόνο οδηγούν άμεσα στην σπατάλη των πόρων, αλλά και εμποδίζουν τις επενδύσεις λόγω της ανησυχίας για την προστασία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Υπό αυτή την έννοια, η υψηλή ανισότητα εισοδήματος τείνει να μειώσει την παραγωγικότητα και επομένως την ανάπτυξη (Benhabib και Rustichini, 1996, Barro, 2000).

Αντίθετα, άλλες θεωρητικές μελέτες έχουν δείξει ότι η εισοδηματική ανισότητα ενισχύει την ανάπτυξη. Το πρώτο επιχείρημα σχετίζεται με τα ποσοστά αποταμίευσης. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, τα ποσοστά αποταμίευσης των πλουσίων είναι υψηλότερα από αυτά των φτωχών. Αυτό σημαίνει ότι το συνολικό επίπεδο εξοικονόμησης θα μειωθεί εάν υπάρξει ανακατανομή πόρων από τους πλούσιους στους φτωχούς. Ως εκ τούτου, η αύξηση της ανισότητας εισοδήματος αυξάνει τα ποσοστά αποταμίευσης, οδηγώντας σε υψηλότερη οικονομική ανάπτυξη (Aghion et al., 1999; Barro, 2000).

Το δεύτερο επιχείρημα βασίζεται στη υπόθεση περί επενδυτικής αδιαφορίας. Ορισμένα επενδυτικά σχέδια, όπως η δημιουργία νέων βιομηχανιών ή η εφαρμογή νέων τεχνολογιών, συνεπάγονται τεράστιο κόστος εγκατάστασης. Λόγω του τεράστιου κόστους εγκατάστασης, απαιτείται συγκέντρωση της ιδιοκτησίας του περιουσιακού στοιχείου (δηλαδή υψηλότερη ανισότητα) για την κάλυψη αυτών των δαπανών για την προώθηση μιας νέας βιομηχανίας ή τεχνολογίας. Ως εκ τούτου, η υψηλή ανισότητα εισοδήματος είναι κρίσιμη για την προώθηση της ανάπτυξης, από αυτή την άποψη (Aghion et al., 1999).

Ο Barro (2000) υποστήριξε περαιτέρω το συμπέρασμα αυτό δείχνοντας ότι στα μοντέλα της ατελούς αγοράς πιστώσεων είναι δυνατόν να υπάρξει θετική επίδραση της ανισότητας στην ανάπτυξη εάν υπάρχει κάποιο κόστος εγκατάστασης που συνδέεται με τις επενδύσεις. Ισχυρίστηκε ότι οι αυξανόμενες αποδόσεις στις επενδύσεις έφθασαν μόνο σε κάποιο εύρος ποιότητας επενδύσεων. Για παράδειγμα, οι αποδόσεις στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι ανώτερες από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε επίπεδο επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο (Barro, 1996). Ωστόσο, η πρώτη απαιτεί επίσης τεράστιες κεφαλαιακές επενδύσεις σε σχέση με την δεύτερη. Η μείωση της ανισότητας μειώνει τις επενδύσεις στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με την ενίσχυση της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, η οποία δεν βελτιώνει το συνολικό επίπεδο των αποδόσεων στις επενδύσεις, και επομένως πλήττει την ανάπτυξη.

Το τρίτο επιχείρημα σχετίζεται με τη συρρίκνωση μεταξύ της παραγωγικής αποτελεσματικότητας και της ισότητας με βάση τα κίνητρα. Σύμφωνα με τον Mirrlees (1971), σε μια κατάσταση ηθικού κινδύνου, όπου η παραγωγή εξαρτάται από την μη παρατηρούμενη προσπάθεια της εργασίας, η ανταμοιβή των εργαζομένων με βάση την παρατηρούμενη απόδοση τους, αντί να πληρώνει σταθερό μισθό, θα τους ενθαρρύνει να βελτιώσουν την οριακή παραγωγικότητα τους. Ως εκ τούτου, η εισοδηματική ανισότητα λόγω των κινήτρων απόδοσης είναι ευνοϊκή για την ανάπτυξη. Το επιχείρημα κινήτρων διαμορφώνεται επίσης σε μια συνολική οικονομία από τον Rebelo (1991). Έδειξε ότι η ανακατανομή μέσω φορολογίας μειώνει τις αποδόσεις στην αποταμίευση. Αυτό μειώνει το κίνητρο για επενδύσεις, εμποδίζοντας έτσι την ανάπτυξη.

Οι Alvaredo et al. (2018) παρείχαν μια ολοκληρωμένη ανασκόπηση της ανισότητας των εισοδημάτων τα τελευταία 40 χρόνια και τόνισαν την αύξηση των εισοδηματικών ανισοτήτων στην Κίνα, τη Ρωσία και την Ινδία. Ειδικότερα, στην Κίνα, διαπιστώθηκε ότι το 2015, το 10% του πληθυσμού αντιπροσώπευε σχεδόν το 42% του εθνικού εισοδήματος, αλλά το φτωχότερο 50% του πληθυσμού κατείχε μόνο στο 15% του εθνικού εισοδήματος. Αξίζει να σημειωθεί ότι η αντίστοιχη εισοδηματική ομάδα κατείχε σχεδόν το ένα τρίτο του εθνικού εισοδήματος το 1978. Κατά την ίδια περίοδο, το χάσμα εισοδήματος μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών διευρύνθηκε. Τα αστικά νοικοκυριά κέρδιζαν το διπλάσιο σε σχέση με το εισόδημα των αγροτικών νοικοκυριών το 1978. Ωστόσο, κέρδισαν 3,5 φορές υψηλότερο ποσό το 2015.

Παρομοίως, κατά την περίοδο 1989- 2015, τα εισοδήματα του ανώτερου 1% και του κατώτατου 50% διέφεραν σημαντικά στη Ρωσία. Το μερίδιο του ανώτατου 1% έχει αυξηθεί από 25% σε 45% του εθνικού εισοδήματος σε σύγκριση με το μερίδιο του κατώτατου 50%, το οποίο μειώθηκε από 30% σε 20%. Στην Ινδία, η ανισότητα έχει αυξηθεί δραματικά από τη δεκαετία του 1980 και μέχρι τις μέρες μας, κυρίως λόγω των οικονομικών μεταρρυθμίσεων, με αποτέλεσμα το ανώτερο 10% του πληθυσμού να αντιπροσωπεύει σχεδόν το 60% του εθνικού εισοδήματος. Σημειώνεται επίσης ότι η διεύρυνση της ανισότητας έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη και τη μακροοικονομική σταθερότητα. Η ανισότητα των εισοδημάτων μπορεί να οδηγήσει σε ανορθολογική χρήση ανθρώπινων πόρων, να προκαλέσει πολιτική και οικονομική αστάθεια και να αυξήσει τον κίνδυνο κρίσης (Dabla- Norris et al., 2015).

Η σχέση μεταξύ εισοδηματικής ανισότητας και οικονομικής ανάπτυξης και συναφών θεμάτων έχει διερευνηθεί εκτενώς στη βιβλιογραφία, όπως δείχτηκε ήδη. Τυπικές μελέτες εκτός αυτών που έχουν ήδη σημειωθεί είναι εκείνες των Forbes (2000) ακολουθούμενες από διάφορες άλλες μελέτες, όπως είναι εκείνες των Fawaz et al. (2014) και των Nguyen et al. (2019). Παρόλο που έχουν διεξαχθεί διάφορες μελέτες για τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της εισοδηματικής ανισότητας και της οικονομικής ανάπτυξης, μέχρι στιγμής, η πολυπλοκότητα μοντελοποίησης έχει παρεμποδίσει τη σταθερή επιβεβαίωση της σχέσης. Τα τεχνικά ζητήματα της ενδογενείας και των προδιαγραφών των εφαρμοσμένων μοντέλων μαζί με τη διαφοροποιημένη εφαρμογή

οικονομετρικών τεχνικών θεωρούνται οι κύριοι παράγοντες για αυτό (Fawaz et al., 2014).

Η βασική μελέτη του Kuznets (1955) επιβεβαίωσε, όπως σημειώθηκε και νωρίτερα, ότι η ανισότητα ήταν συνέπεια της οικονομικής ανάπτυξης. Από την άποψη αυτή, οι ανισότητες αυξάνονται στο αρχικό στάδιο της διαδικασίας οικονομικής ανάπτυξης, πριν μειωθούν με την περαιτέρω ανάπτυξη. Έκτοτε, πραγματοποιήθηκε μεγάλο μέρος μελετών σχετικά με το θέμα αυτό και έλαβαν χώρα πολλές μελέτες που σχετίζονται με την ανισότητα και την οικονομική ανάπτυξη. Μεταξύ αυτών, διάφορες μελέτες υποστήριξαν μια θετική συσχέτιση (Rubin & Segal, 2015) ενώ κάποιες αναλύσεις συνηγορούσαν υπέρ μιας αρνητικής σχέσης (Majumdar & Partridge, 2009). Ορισμένες μελέτες προσφέρουν επίσης ένα μικτό αποτέλεσμα (Huang et al., 2015, Chambers, 2010).

Για παράδειγμα, οι Rubin & Segal (2015) έδειξαν ότι η εισοδηματική ανισότητα των ΗΠΑ συνδέεται θετικά με την οικονομική ανάπτυξη κατά την περίοδο 1953-2008. Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν στη μελέτη τους στηρίχτηκαν σε πληροφορίες σχετικές με το εισόδημα, το οποίο ορίστηκε ως το συνολικό εισόδημα περιουσίας και ως εισόδημα εργατικού δυναμικού. Αυτά ήταν ευαίσθητα στην οικονομική ανάπτυξη και ποικίλλουν μεταξύ των ομάδων εισοδήματος. Τα εμπειρικά συμπεράσματά τους έδειξαν ότι η ευαισθησία του εισοδήματος του πρώτου 1% του πληθυσμού ήταν διπλάσια από αυτή του κατώτατου 90%. Επιπρόσθετα, τα εμπειρικά αποτελέσματα επιβεβαίωσαν επίσης ότι το εισόδημα της κορυφής ανταποκρινόταν περισσότερο στην διακύμανση των αποδόσεων της αγοράς.

Μια άλλη απεικόνιση της υπόθεσης του Kuznets βρέθηκε επίσης σε μια μελέτη των Kozminski & Baek (2017). Οι ερευνητές χρησιμοποίησαν ένα σύνολο δεδομένων που συνδυάζει την εισοδηματική ανισότητα, το εισόδημα και τον πληθυσμό της Αλάσκας κατά την περίοδο 1963-2012, μαζί με μια προσέγγιση που στηρίχτηκε σε ένα από τα Μοντέλα Αυτοπαλίνδρομων Κατανεμηθεισών Υστερήσεων ², το οποίο αποτελεί ένα ευρέως χρησιμοποιούμενο εργαλείο εκτίμησης. Οι συγγραφείς υποστήριξαν ότι η

² Autoregressive Distributed Lag Models, ARDL

εισοδηματική ανισότητα ενισχύθηκε από την οικονομική ανάπτυξη μετά από κάποιο σημείο καμπής. Συγκεκριμένα, τα ευρήματα δεν ήταν ευαίσθητα, ανεξάρτητα από τα μέτρα εισοδήματος (π.χ. συντελεστής Gini, δείκτης Entropy Theil).

Από την άλλη πλευρά, χρησιμοποιώντας δεδομένα από τον οργανισμό Standardized World Income Inequality και την Παγκόσμια Τράπεζα, οι Yang & Greaney (2017) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η σχέση μεταξύ εισοδηματικής ανισότητας και οικονομικής ανάπτυξης ακολούθησε την υπόθεση της καμπύλης σχήματος S, τουλάχιστον για τις χώρες που μελέτησαν, ήτοι τη Νότια Κορέα, τις ΗΠΑ και την Κίνα μακροπρόθεσμα, γεγονός που υποδηλώνει ότι η οικονομική ανάπτυξη είχε σημαντικό αντίκτυπο στην ανισότητα των εισοδημάτων. Παρ' όλα αυτά, βραχυπρόθεσμα, οι συγγραφείς δεν διαπίστωσαν καμία συσχέτιση μεταξύ εισοδηματικής ανισότητας και οικονομικής ανάπτυξης στις υπό μελέτη χώρες, εκτός από την Ιαπωνία.

Η συνειδητοποίηση ότι η εισοδηματική ανισότητα επηρεάζει την οικονομική ανάπτυξη έχει ληφθεί υπόψη, μαζί με τα ευρήματα του Kuznets (1955). Οι Yang & Greaney (2017) ισχυρίστηκαν ότι αφενός, η ανισότητα προκάλεσε τους ανθρώπους με χαμηλό εισόδημα να εργάζονται περισσότερο για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις τους, οδηγώντας σε αύξηση της ανάπτυξης και, αφετέρου, η ανισότητα παρεμπόδιζε τη συσσώρευση ανθρώπινου κεφαλαίου, η οποία με τη σειρά της εμποδίζει την ανάπτυξη. Διάφορες μελέτες έχουν διερευνήσει το αν η ανισότητα συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη και σε κάποιες από αυτές έχει αποκαλυφτεί μια θετική σχέση (Li & Zou, 1998; Forbes 2000) και σε κάποιες από αυτές έχει αποκαλυφτεί μια αρνητική σχέση (Cingano, 2014).

Για παράδειγμα, οι Fawaz et al. (2014) επιβεβαίωσαν την αρνητική επίδραση της εισοδηματικής ανισότητας στην οικονομική ανάπτυξη στις αναπτυσσόμενες χώρες χαμηλού εισοδήματος. Τα συμπεράσματά τους προέκυψαν από τη χρήση της Γενικευμένης μεθόδου των ροπών³ για δείγμα 55 αναπτυσσόμενων χωρών με χαμηλό εισόδημα και 56 αναπτυσσόμενων χωρών υψηλού εισοδήματος, που προτάθηκαν από την ταξινόμηση της Παγκόσμιας Τράπεζας. Επιπλέον, για να αποδειχθεί ότι τα

³ *Generalized Method of Moments* – GMM

εμπειρικά αποτελέσματα δεν ήταν αυθαίρετα, οι συγγραφείς συνέχισαν να χρησιμοποιούν τη μέθοδο GMM σε ένα δείγμα στο οποίο οι χώρες κατηγοριοποιήθηκαν ενδογενώς χρησιμοποιώντας τη διαδικασία κατωφλίου. Συμπερασματικά, δεν βρήκαν καμιά διαφορά στη σχέση μεταξύ των δύο ταξινομήσεων.

Σε άλλες έρευνες, επισημάνθηκε επίσης η αρνητική επίδραση της εισοδηματικής ανισότητας στην οικονομική ανάπτυξη και ειδικότερα, στο έργο των Madsen et al (2018). Συγκεκριμένα, οι συγγραφείς ισχυρίστηκαν ότι, σε χαμηλά επίπεδα χρηματοπιστωτικής ανάπτυξης, που χαρακτηρίζονται από την αύξηση στις τιμές του δείκτη του μη τραπεζικού τομέα προς το ονομαστικό ΑΕΠ, η ανισότητα των εισοδημάτων εμπόδισε την ανάπτυξη. Τα συμπεράσματά τους προέκυψαν από την εφαρμογή της προσέγγισης των δύο επιπέδων των ελαχίστων τετραγώνων⁴ σε ένα δείγμα 21 επιλεγμένων χωρών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης⁵ από το 1870 έως το 2011. Για να εξασφαλιστεί ότι τα αποτελέσματα δεν ήταν προκατειλημμένα ως προς το ζήτημα της αιτιότητας από την ανάπτυξη έως την εισοδηματική ανισότητα, η εξωτερική κομμουνιστική επιρροή αναγνωρίστηκε ως εργαλειακή μεταβλητή, λόγω της αρνητικής συσχέτισης μεταξύ αυτής και της ανισότητας εισοδήματος που προσδιορίστηκε στη μελέτη.

Τα ευρήματα από τον Kim (2016) συνέβαλαν επίσης σε αυτή τη γραμμή έρευνας. Από εμπειρικά αποτελέσματα, η οικονομική ανάπτυξη σχετίζεται αρνητικά με την εισοδηματική ανισότητα. Η μελέτη χρησιμοποίησε δεδομένα συγχρονικής διατομής για 40 χώρες στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης και στην Ευρωπαϊκή Ένωση που παρατηρήθηκαν κατά την περίοδο 2004-2011, μαζί με ένα μοντέλο σταθερού αποτελέσματος⁶ και παράλληλη χρήση GMM. Τα αποτελέσματα δείχνουν σταθερά ότι η εισοδηματική ανισότητα πραγματικά επιβραδύνει την οικονομική ανάπτυξη σε διάφορα υποδείγματα, τα οποία καθορίστηκαν από το επίπεδο του εισοδήματος ως προς το λόγο των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε τραπεζικά δάνεια.

⁴ 2 Steps Least Square Method

⁵ ΟΟΣΑ

⁶ fixed effect model

Η περιπλοκότητα οφείλεται επίσης στη χρήση ποιοτικών εργαλείων και στη βασική μέτρηση της εισοδηματικής ανισότητας. Για τα πρώτα, σημειώνεται ότι η εισοδηματική ανισότητα συσχετίστηκε θετικά με την οικονομική ανάπτυξη χρησιμοποιώντας την τεχνική της GMM (Fawaz et al., 2014; Forbes 2000). Αντιστρόφως, αποδείχθηκε ότι η εισοδηματική ανισότητα εμποδίζει την οικονομική ανάπτυξη μέσω της χρήσης των OLS-FE (Persson & Tabellini, 1994). Για τη μέτρηση της εισοδηματικής ανισότητας, οι εμπειρικές μελέτες έχουν υιοθετήσει διάφορα μέτρα ανισότητας όπως ο συντελεστής ανισότητας Gini, τα μέτρα γενικευμένης εντροπίας, τα μέτρα ανισότητας του Atkinson και ο λόγος διασποράς στα δεκατημόρια. Δυστυχώς, κάθε μέτρο από μόνο του αντιμετωπίζει ορισμένα ζητήματα. Ιδιαίτερα, σε σχέση με το συντελεστή Gini, το πρόβλημα είναι η διαφορά στον ορισμό της ευημερίας, μαζί με τη χρήση κλίμακας ισοδυναμίας μεταξύ των πηγών δεδομένων.

Ωστόσο, όπως επισήμανε ο Forbes (2000), οι μελέτες που καταπιάστηκαν με το θέμα της σύνδεσης της ανισότητας και της ανάπτυξης μεταξύ χωρών δεν κατάφεραν να αντιμετωπίσουν άμεσα το σημαντικό πολιτικό ερώτημα σχετικά με το πώς μια αλλαγή στο επίπεδο της ανισότητας σε μια δεδομένη χώρα θα επηρεάσει την ανάπτυξη στη χώρα αυτή. Για να αντιμετωπιστεί αυτό το ζήτημα, τα δεδομένα των ομάδων χρησιμοποιήθηκαν για να εκτιμηθεί συγκεκριμένα το πώς μια μεταβολή του επιπέδου ανισότητας μιας χώρας επηρεάζει την ανάπτυξη εντός αυτής της χώρας. Οι μελέτες που ακολουθούν την προσέγγιση αυτή είναι αυτές των Banerjee & Duflo (2003), και Ostry et al. (2014), μεταξύ άλλων. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι αυτές οι μελέτες βρήκαν μια αρνητική σχέση ανισότητας-ανάπτυξης.

Παρόλο που οι περισσότερες από τις παλαιότερες μελέτες τείνουν να τεκμηριώνουν την ανταλλαγή μεταξύ ανισότητας και ανάπτυξης, πρόσφατες μελέτες ευνόησαν μια θετική σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών. Αυτές οι πρόσφατες μελέτες χρησιμοποίησαν ως επί το πλείστον μεθόδους εκτίμησης πάνελ για να εξετάσουν τη σχέση ανισότητας-ανάπτυξης. Οι μελέτες που δείχνουν μια θετική συσχέτιση μεταξύ ανισότητας και ανάπτυξης περιλαμβάνουν αυτές των Li και Zou (1998), Forbes (2000) μεταξύ άλλων.

Επιπλέον, υπάρχουν μελέτες που τεκμηριώνουν αβέβαια αποτελέσματα. Για παράδειγμα, οι Birdsall & Londono (1997) διαπίστωσαν ότι η ανισότητα έχει αρνητικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη, όταν άλλοι παράγοντες αποκλείονται από τις προδιαγραφές. Ωστόσο, τα αποτελέσματα καθίστανται ασήμαντα όταν οι εισοδηματικές, εδαφικές και ανθρώπινες κεφαλαιακές ανισότητες εξετάζονται ταυτόχρονα. Ομοίως, οι Deininger & Squire (1998) βρήκαν επίσης μια αρνητική σχέση μεταξύ της ανισότητας και της ανάπτυξης όταν ελέγχονται οι διαφορετικές περιφέρειες μιας χώρας. Ωστόσο, τα αποτελέσματα είναι ασήμαντα όταν περιληφθούν στην εκτίμηση οι περιφερειακές ανωμαλίες.

Οι Castello & Domenéch (2002) έλαβαν επίσης αρνητική σχέση υπό δεδομένες, ωστόσο, συνθήκες. Ωστόσο, τα αποτελέσματα καθίστανται ασήμαντα όταν συμπεριλαμβάνονται στην παλινδρόμηση άλλες μεταβλητές. Επιπλέον, ο Barro (2000) διαπίστωσε ότι η σχέση μεταξύ ανισότητας και ανάπτυξης εξαρτάται από το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Η σχέση είναι θετική στις πλούσιες χώρες και αρνητική στις φτωχές χώρες. Ομοίως, ο Knowles (2005) βρήκε αρνητική σχέση στις φτωχές χώρες, αλλά ασήμαντη σχέση στις χώρες υψηλού και μεσαίου εισοδήματος.

Από αυτές τις εμπειρικές μελέτες, είναι σαφές ότι δεν υπάρχει γενική συναίνεση για τη σχέση μεταξύ εισοδηματικής ανισότητας και ανάπτυξης. Τα ποικίλα και αβέβαια εμπειρικά αποτελέσματα αποκαλύπτουν έναν αριθμό περιορισμών. Πρώτον, πολλές από τις εκτιμήσεις της ανισότητας στην ανάπτυξη δεν είναι ισχυρές. Όταν πραγματοποιούνται οποιεσδήποτε μορφές ανάλυσης ευαισθησίας, όπως η προσθήκη πρόσθετων επεξηγηματικών μεταβλητών ή περιφερειακών ψευδομεταβλητών, ο συντελεστής καθίσταται ασήμαντος (Birdsall & Londono, 1997).

Δεύτερον, η διαθεσιμότητα και η ποιότητα των δεδομένων είναι ένα σημαντικό θέμα. Ο περιορισμός της διαθεσιμότητας και της ποιότητας των δεδομένων διανομής εισοδήματος μεταξύ των χωρών συνεπάγεται ότι τα μέτρα ανισότητας διαφέρουν συνήθως όσον αφορά την κάλυψη, τη μονάδα αναφοράς και τη στάθμιση του εισοδήματος. Αυτό μπορεί να επηρέασε τα αποτελέσματα προηγούμενων μελετών που χρησιμοποίησαν ετερογενή εθνικά δεδομένα (βλ. Knowles, 2005).

Τρίτον, η κάλυψη των χωρών είναι ένας περιορισμός. Ο τρόπος με τον οποίο η ανισότητα επηρεάζει την ανάπτυξη εξαρτάται από το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας. Για παράδειγμα, οι αρνητικές επιπτώσεις της αδυναμίας της πιστωτικής αγοράς και της κοινωνικοπολιτικής αστάθειας είναι πιθανό να διαδραματίσουν σημαντικότερο ρόλο στις αναπτυσσόμενες χώρες περισσότερο από ό,τι στις αναπτυγμένες χώρες (βλέπε Barro, 2000, Cingano, 2014).

Ως εκ τούτου, οι μελέτες που καλύπτουν τόσο τις αναπτυσσόμενες όσο και τις ανεπτυγμένες χώρες μπορούν να καταγράψουν ένα μέσο όρο, δίνοντας έτσι παραπλανητικά αποτελέσματα (βλ. Επίσης Barro, 2000, Knowles, 2005). Τέλος, τα σφάλματα μέτρησης στην ανισότητα θα μπορούσαν να προκαλέσουν θετική ή αρνητική μεροληψία στα αποτελέσματα, ανάλογα με το πώς τα σφάλματα σχετίζονται με τις χρησιμοποιούμενες μεταβλητές (βλ. Forbes, 2000) .1

2.4 Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΙΗΣΗΣ ΣΤΙΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

Υπάρχουν αρκετοί οικονομολόγοι που υποστηρίζουν ότι η οικονομική ανισότητα συνέβαλε σημαντικά στην τελευταία μεγάλη ύφεση. Αν και η πλειοψηφία μάλλον συμφωνεί με την αντίληψη ότι το αυξανόμενο χάσμα μεταξύ των πλουσίων και των φτωχών είναι μια άσχημη συνέπεια της οικονομικής κρίσης του 2008, ορισμένοι θεωρούν ότι η αιτιότητα πρέπει να αντιστραφεί, δηλαδή ότι η κρίση προκαλείται, τουλάχιστον εν μέρει, από το υψηλό επίπεδο εισοδηματικής ανισότητας. Μεταξύ άλλων, αυτή η ιδέα συναντάται στους Kumhof & Ranciere (2010) και στους van Treeck & Sturn (2012).

Η ιδέα ότι η οικονομική ανισότητα μπορεί να έχει προκαλέσει τη μεγαλύτερη οικονομική κρίση από τη Μεγάλη Ύφεση αναφέρθηκε πρόσφατα από τον Rajan (2011). Στο βιβλίο του, υποστηρίζει ότι πολλοί Αμερικανοί καταναλωτές αντέδρασαν στη μείωση του μόνιμου εισοδήματός τους από τις αρχές της δεκαετίας του '80, μειώνοντας την αποταμίευσή τους και αυξάνοντας τα επίπεδα του δανεισμού τους. Μια μελέτη του ΔΝΤ (2012) στηρίζει αυτήν την υπόθεση δείχνοντας ότι τα νοικοκυριά που κατείχαν το

κατώτατο τρίτο του εισοδήματος μείωσαν τα ποσοστά αποταμίευσής τους (μεταφερθείσα μελλοντική κατανάλωση στο σήμερα) πριν από την πρόσφατη κρίση.

Για κάποιο χρονικό διάστημα, αυτό συνέβαλε στη διατήρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης, της συνολικής ζήτησης και της απασχόλησης σε υψηλά επίπεδα, παρά τα σχεδόν στάσιμα εισοδήματα στα περισσότερα νοικοκυριά. Η αυξανόμενη διάθεση για περαιτέρω δανεισμό δημιούργησε επίσης μια μεγάλη πιστωτική φούσκα που ξέσπασε το 2008, όταν η Lehman Brothers κατέρρευσε. Αυτή η υπόθεση (που ονομάζεται ως «η υπόθεση Rajan» από ορισμένους) δεν είναι εντελώς νέα, αλλά είναι σωστό να σημειώνεται ως μια σύγχρονη επανάληψη της αντίληψης ότι μεγάλα κενά στο εισόδημα οδηγούν στη μη βιώσιμη επέκταση του δανεισμού, ιδιαίτερα των νοικοκυριών χαμηλού εισοδήματος .

Οι ιδέες του Rajan υποστηρίζονται περαιτέρω από τους υπολογισμούς του Lansley (2012), σύμφωνα με τους οποίους οι εργαζόμενοι σήμερα στο Ηνωμένο Βασίλειο και στις ΗΠΑ κερδίζουν σημαντικά λιγότερο από ό, τι θα κέρδιζαν αν η παραγωγή λάμβανε χώρα στα τέλη της δεκαετίας του 1970. Προτείνει επίσης ότι η επέκταση του ιδιωτικού χρέους για να καλυφτεί το κενό της ζήτησης επέτρεψε την αναβολή της παρατεταμένης ύφεσης στα τέλη της δεκαετίας του 2000. Ο Van Treeck (2012) επισημαίνει ότι εάν οι πληροφορίες του Rajan αποδειχθούν αληθινές, οι συμβατικές μακροοικονομικές θεωρίες κατανάλωσης που δεν βλέπουν καμία σχέση μεταξύ μόνιμης εισοδηματικής ανισότητας και συνολικής προσωπικής κατανάλωσης αμφισβητούνται και μπορούν να απορριφθούν.

Ο Moss (2010), χρησιμοποιώντας τα δεδομένα των ΗΠΑ, αποκαλύπτει ότι υπάρχει μια αξιοσημείωτη συσχέτιση μεταξύ της αύξησης της ανισότητας των εισοδημάτων και των συνολικών καταθέσεων των αποτυχημένων και των υποβοηθούμενων οργανισμών ως ποσοστό του ΑΕΠ (οι τραπεζικές αποτυχίες συσχετίζονται επίσης). Δείχνει ότι το μερίδιο του εισοδήματος που κερδίζει το 10% των νοικοκυριών πριν από την οικονομική κρίση του 2008 είναι συγκρίσιμο μόνο με τα επίπεδα που υπήρχαν πριν και κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης. Ενώ οι συσχετισμοί και τα υπάρχοντα στοιχεία μπορεί να μην επαρκούν για να αντιστρέψουν

τις καθιερωμένες θεωρίες, ωστόσο στοιχειοθετούν την υπόθεση Rajan ως μια σταθερή υπόθεση.

Μεγαλύτερη ζήτηση για χρέη σε νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος, όπως σημειώνεται από τους Ranciere et al. (2012), οδηγεί επίσης σε ανισορροπίες στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Χρησιμοποιούν ένα θεωρητικό⁷ πλαίσιο για να δείξουν ότι τα υψηλότερα μερίδια υψηλού εισοδήματος και η ελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα συνδέονται με μεγάλα εξωτερικά ελλείμματα. Αυτά τα αποτελέσματα, ωστόσο, αμφισβητούνται από τους Bordo & Meissner (2012), οι οποίοι εκτιμούν μια ομάδα 14 προηγμένων οικονομιών και δείχνουν ότι η ανισότητα δεν είναι ένας ισχυρός καθοριστικός παράγοντας για τον κύκλο της άνθησης και της ύφεσης.

Επιπλέον, οι Perri & Steinberg (2012) δείχνουν ότι η μεγάλη ύφεση είχε αντίκτυπο στην κατανομή εισοδήματος στις ΗΠΑ (και όχι το αντίστροφο). Ενώ είναι σαφές ότι οι ανισότητες εισοδημάτων αυξήθηκαν σε πολύ υψηλά επίπεδα πριν από την κρίση, το διαθέσιμο εισόδημα δεν ακολούθησε εξ ολοκλήρου αυτό το μοντέλο λόγω της ιστορικά υψηλής αναδιανομής μέσω φόρων και μεταβιβάσεων. Αυτό σημαίνει ότι οι φτωχές οικογένειες δεν έχουν πολλά κίνητρα που απορρέουν από τη μείωση των εισοδημάτων (σχετικά, δηλαδή σε σύγκριση με τους πλουσιότερους ομολόγους τους) να δανείζονται, προκειμένου να διατηρήσουν την κατανάλωση περίπου στα ίδια ποσοστά με το ΑΕΠ.

Με άλλα λόγια, η αύξηση της ανισότητας δεν είναι καν εμφανής σε ορισμένες από τις προηγμένες οικονομίες, ειδικά στις ευρωπαϊκές χώρες. Η μελέτη των Perri & Steinberg (2012) υποστηρίζει τους ισχυρισμούς των Bordo & Meissner (2012) σύμφωνα με τους οποίους, οι βασικοί καθοριστικοί παράγοντες της Μεγάλης ύφεσης ήταν οι παραδοσιακοί, δηλαδή, η μείωση των επιτοκίων και η ισχυρή ανάπτυξη που οδήγησε σε άνοδο των πιστώσεων που με τη σειρά τους δημιούργησαν τις φούσκες των τιμών των περιουσιακών στοιχείων που τελικά εκτοξεύθηκαν και στην συνέχεια κατέρρευσαν.

⁷ Dynamic Stochastic General Equilibrium

Ωστόσο, το θέμα της ανισότητας είναι πιο έντονο στις ΗΠΑ. Αυτό έχει σημασία, επειδή εκεί ξεκίνησε η παγκόσμια οικονομική κρίση το 2008. Οι Attanasio et al. (2012) δείχνουν ότι οι ΗΠΑ έχουν βιώσει στην πραγματικότητα μια διεύρυνση της διασποράς της κατανάλωσης παρά τους ισχυρισμούς ότι δεν είναι τόσο άνισα καταμεμημένο το διαθέσιμο εισόδημα. Χρησιμοποιώντας αρκετές εναλλακτικές τεχνικές (π.χ. σύγκριση δαπανών πολυτελείας σε σχέση με τις ανάγκες, μέτρηση οχημάτων που ανήκουν στα νοικοκυριά, σε αντίθεση με την απλή χρήση δεδομένων από την Έρευνα καταναλωτικών δαπανών) διαπιστώνουν ότι η ανισότητα στην κατανάλωση στις ΗΠΑ αυξήθηκε σχεδόν στο ίδιο ποσό με την εισοδηματική ανισότητα. Οι ισχυρισμοί τους υποστηρίζονται από τους Fisher et al. (2012), που έδειξαν ότι η ανισότητα της κατανάλωσης αυξήθηκε κατά την περίοδο 1985-2010.

Με άλλα λόγια, οι Attanasio et al. (2012) υποδηλώνουν ότι τα νοικοκυριά δεν μπόρεσαν να διατηρήσουν τα επίπεδα κατανάλωσης σε περίπου σταθερές αναλογίες με το δανεισμό τους. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τα ευρήματα των Perri & Steinberg (2012). Είναι ακόμη πολύ νωρίς για να αναχθεί ένα τελεσίδικο συμπέρασμα, αν και υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι οι μεγάλες πιστωτικές αυξήσεις συνδέονται με τις τραπεζικές κρίσεις, αλλά τα στοιχεία που συνδέουν τις πιστωτικές αυξήσεις με την αύξηση της συγκέντρωσης εισοδήματος δεν είναι τόσο σαφή.

Έτσι, οι συνθήκες της υποθέσεως Rajan εξακολουθούν να μην υποστηρίζουν ακόμη και μελέτες (π.χ. Attanasio et al., 2012), οι οποίες διαπιστώνουν ότι η ανισότητα στην κατανάλωση αυξάνεται σύμφωνα με την εισοδηματική ανισότητα. Ωστόσο, θα μπορούσε ακόμη να υποστηριχθεί εάν η σχέση μεταξύ συγκέντρωσης εισοδήματος και οικονομικών κρίσεων είναι πολιτική. Οι Philippon & Reshef (2009) έδειξαν ότι όταν τα χρήματα αγοράζουν επιρροή που χρησιμοποιείται για την απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών αγορών, τα κέρδη στους χρηματοπιστωτικούς τομείς αυξάνονται.

Οι Atkinson & Morelli (2011) υποστηρίζουν ότι με τον τελευταίο τρόπο η αυξανόμενη ανισότητα αυξάνει την πιθανότητα μιας κρίσης και όταν συμβεί αυτό μπορεί να έχει τα διανεμητικά αποτελέσματα που ενισχύουν περαιτέρω τη σύνδεση. Ο Gilens (2012) δείχνει ότι σε εξαιρετικά άνισες κοινωνίες οι δημοκρατικοί θεσμοί

καθίστανται δυσλειτουργικοί υπό την έννοια ότι επηρεάζονται δυσανάλογα από τους πλούσιους.

Πράγματι, οι Reinhart & Kaminsky (1999) διαπίστωσαν ότι οι τραπεζικές κρίσεις είναι τέσσερις φορές πιο πιθανές να εμφανιστούν μετά την απορρύθμιση. Η πολιτική επιρροή μπορεί επίσης να βοηθήσει τους πλούσιους να εξασφαλίσουν τα εισοδήματά τους κατά τη διάρκεια των κρίσεων, μεταφέροντας τα έξοδα επίλυσης των προβλημάτων τους στους φορολογούμενους και αποτρέποντας την επαναφορά της ρύθμισης. Ωστόσο, οι Atkinson & Morelli (2011) δεν δεσμεύονται σε ακριβές συμπέρασμα, διότι οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις διαφέρουν πολύ σε κάθε είδους περιστάσεις.

Επιπλέον, η ανισότητα του εισοδήματος και της κατανάλωσης μπορεί να προκληθεί και από έναν τρίτο παράγοντα, όπως η αύξηση της παραγωγικότητας όταν αυτή είναι μεροληπτική προς το κεφάλαιο. Είναι πιθανό να προκαλέσει αύξηση τόσο της ανισότητας όσο και της μακροοικονομικής αστάθειας.

Συνολικά, τα αποδεικτικά στοιχεία δεν είναι ξεκάθαρα εάν η ανισότητα οδηγεί σε χρηματοπιστωτικές κρίσεις. Δεδομένων των μικτών συμπερασμάτων των ερευνητών, ίσως απλώς να είναι ότι η άνοδος της οικονομικής ανισότητας από τη δεκαετία του 1980 δεν είναι τόσο μεγάλη όσο συχνά γίνεται κατανοητή (π.χ. λόγω μεγαλύτερης αναδιανομής), αλλά μπορεί επίσης να έχει κάποιο ρόλο στην πρόκληση χρηματοπιστωτικής αναταραχής (π.χ. μέσω της πολιτικής διαδικασίας απορρύθμισης), αν και κατά πάσα πιθανότητα δεν είναι καθοριστική.

2.5 ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Η αιτιώδης επίδραση της παγκοσμιοποίησης στην ανισότητα των εισοδημάτων είναι ένα θέμα σημαντικού ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος. Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι διάφορες ακαδημαϊκές έρευνες που διερευνούν αυτό το φαινόμενο έχουν συχνά καταλήξει σε πολύ διαφορετικά συμπεράσματα. Αυτή η ενότητα παρέχει ορισμένες σχετικές πληροφορίες που προέρχονται από ήδη υπάρχουσες έρευνες σχετικά με το αντικείμενο.

Οι Borjas & Ramey (1994) χρησιμοποιούν τεχνικές συνολοκλήρωσης για να διερευνήσουν τις αιτιώδεις επιδράσεις μεταξύ διαφόρων επεξηγηματικών μεταβλητών και της ανισότητας του εισοδήματος για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Συμπεραίνεται ότι η μόνη επεξηγηματική μεταβλητή που ακολουθεί μια σημαντική μακροπρόθεσμη τάση στην εισοδηματική ανισότητα είναι το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου διαρκών αγαθών ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Χρησιμοποιώντας το εμπόριο ως υποκατάστατο της παγκοσμιοποίησης, η μελέτη προτείνει μια θετική σχέση μεταξύ της ανισότητας και της παγκοσμιοποίησης. Μια ιδιαίτερη δύναμη αυτής της έρευνας είναι η αυστηρότητα της οικονομετρικής ανάλυσης χρονοσειρών. Παρουσιάζονται ισχυρές στατιστικές δοκιμασίες συμπερασμάτων που αποδεικνύουν την εγκυρότητα των χρησιμοποιούμενων μοντέλων. Ωστόσο, ο πρωταρχικός περιορισμός αυτής της ανάλυσης είναι ότι τα δεδομένα πηγής αφορούν μόνο στις ΗΠΑ. Επομένως, δεν είναι σκόπιμο να εφαρμοστούν τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανάλυση αυτή σε άλλες οικονομίες, ιδίως εκείνες των αναπτυσσόμενων εθνών.

Ο Edwards (1997) διερευνά τη σχέση μεταξύ της εμπορικής πολιτικής και της κατανομής του εισοδήματος με την παλινδρόμηση του συντελεστή Gini σε έξι διαφορετικούς δείκτες εμπορικού ανοίγματος. Η έρευνα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχουν στοιχεία που να δείχνουν ότι η απελευθέρωση του εμπορίου ή η αυξημένη παγκοσμιοποίηση έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην ανισότητα των εισοδημάτων (Edwards, 1997).

Οι Marjit et al. (2004) παρέχουν μια θεωρητική ανάλυση του πιθανού αντίκτυπου του εμπορίου στην εισοδηματική ανισότητα. Συγκεκριμένα, η ανάλυση επικεντρώνεται στο χάσμα μεταξύ του ειδικευμένου και του ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού σε μια μικρή αναπτυσσόμενη οικονομία. Η ανάλυση υποδηλώνει μια σημαντική μείωση του σχετικού εισοδήματος της ανειδίκευτης εργασίας μετά από βελτίωση των όρων εμπορίου. Η εν λόγω έρευνα υπογραμμίζει ιδιαίτερα ότι η συντριπτική πλειοψηφία της έρευνας σχετικά με τον αντίκτυπο της παγκοσμιοποίησης και του εμπορίου στην εισοδηματική ανισότητα έχει διεξαχθεί σε δεδομένα από τον Βορρά, τα οποία μπορούν να θεωρηθούν σαφώς ισχυρά. Ωστόσο, καθώς η συζήτηση είναι κατά κύριο λόγο

θεωρητική, ένας περιορισμός είναι η έλλειψη οικονομετρικής μοντελοποίησης για την υποστήριξη των συμπερασμάτων που παρουσιάστηκαν.

Οι Bergh & Nilsson (2011) εξετάζουν τη σχέση μεταξύ της παγκοσμιοποίησης και της εισοδηματικής ανισότητας μεταξύ των χωρών, αφού προσθέσουν αρκετές μεταβλητές ελέγχου και ελέγχοντας τη δυνητική ενδογένεια χρησιμοποιώντας το μοντέλο GMM. Καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι μεταρρυθμίσεις προς την οικονομική ελευθερία φαίνεται να αυξάνουν την ανισότητα κυρίως στον Βορρά, ενώ η κοινωνική παγκοσμιοποίηση είναι πιο σημαντική στο Νότο. Διαπιστώνεται επίσης ότι η νομισματική, νομική και πολιτική παγκοσμιοποίηση δεν τείνει να αυξήσει την ανισότητα.

Τέλος, οι Zhou et al. (2011) διερευνούν τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στην κατανομή των εισοδηματικών ανισοτήτων σε 60 ανεπτυγμένες, μεταβατικές και αναπτυσσόμενες χώρες το 2000. Αναφέρεται στα συμπεράσματα της εν λόγω έρευνας ότι η παγκοσμιοποίηση μπορεί είτε να μετριάσει ή να επιδεινώσει την εισοδηματική ανισότητα και τα περισσότερα εμπειρικά στοιχεία είναι αμφιλεγόμενα και αδιάφορα.

2.6 ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ

Η βιβλιογραφία για την υγεία και την κοινωνική επιστήμη βρίθει από μελέτες για τον αντίκτυπο του εισοδήματος, της φτώχειας και των κοινωνικών πολιτικών στην υγεία των ατόμων. Πολλές μελέτες έχουν υποστηρίξει την υπόθεση ότι η ατομική κοινωνικοοικονομική κατάσταση (Mackenbach et al., 1997), ή τα στοιχεία εισοδήματος (Blackburn, 1994), η εκπαίδευση (Christenson & Johnson, 1995) και η απασχόληση (Chandola, 1998) έχουν βαθιές επιπτώσεις στην υγεία ενός ατόμου. Παρόμοια αποτελέσματα έχουν βρεθεί για την κοινωνική τάξη (Antonovsky, 1967).

Στα μέσα της δεκαετίας του '70, οι ερευνητές άρχισαν να αμφιβάλλουν για το αν το εθνικό εισόδημα εξακολούθησε να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον προσδιορισμό της υγείας του πληθυσμού στις βιομηχανικές χώρες (Preston, 1976). Φαίνεται ότι σε ένα ορισμένο επίπεδο ανάπτυξης, οι πρόσθετες αυξήσεις εσόδων είχαν ελάχιστες επιπτώσεις στην αύξηση του εθνικού προσδόκιμου ζωής (Preston, 1976).

Αυτό συνέπεσε με τη θεωρία του Omran, η οποία δηλώνει ότι, καθώς οι χώρες κινούνται προς αυξημένα επίπεδα οικονομικής ευημερίας, δύο πράγματα αναμένεται να συμβούν. Κατ' αρχάς, θα πραγματοποιηθεί μια επιδημιολογική μετάβαση: η αιτία θανάτου θα μετατοπιστεί από τις μολυσματικές, στις χρόνιες ασθένειες. Δεύτερον, θα υπάρξει δημογραφική μετάβαση, καθώς το συνολικό προσδόκιμο ζωής αναμένεται να αυξηθεί (Omran, 1971).

Αν και η βιβλιογραφική έρευνα αποκάλυψε αρκετές μελέτες για τη διανομή της υγείας εντός των χωρών (π.χ. Mathers, 1974), ήταν η δημοσίευση του Black Report της Βρετανίας για τις ανισότητες υγείας εκείνη που ξεκίνησε τις έντονες ερευνητικές προσπάθειες και οι ερευνητές άρχισαν να εστιάζουν λιγότερο στα αθροίσματα των εισοδηματικών και υγειονομικών μέτρων και περισσότερο στην κατανομή των οικονομικών και υγειονομικών οφελών σε διάφορες κοινωνικές και οικονομικές ομάδες εντός και μεταξύ των κοινωνιών (Black et al., 1980). Κατά συνέπεια, η έρευνα για τις διακυμάνσεις της υγειονομικής κατάστασης μεταξύ των ατόμων με διαφορετικό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο έχει ενταθεί κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών.

Ένα απροσδόκητο και σημαντικό συμπέρασμα ήταν ότι τα καλύτερα αποτελέσματα για την υγεία φαίνεται ότι συσχετίζονται θετικά όχι μόνο με τα απόλυτα επίπεδα εισοδήματος αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις συσχετίζονται ακόμη περισσότερο με την ισόρροπη κατανομή εισοδήματος στην κοινωνία. Ο Wilkinson (1994) συνόψισε αυτή τη θέση δηλώνοντας ότι τα ποσοστά θνησιμότητας δεν συνδέονται πλέον με την οικονομική ανάπτυξη κατά κεφαλήν, αλλά συνδέονται αντ' αυτού με την κλίμακα της εισοδηματικής ανισότητας σε κάθε κοινωνία.

Οι πρώτες μελέτες σχετικά με τη σχέση μεταξύ εισοδηματικής ανισότητας και υγείας τόνισαν τα συνεργατικά μέτρα μεταξύ των αποτελεσμάτων της υγείας και των επιπέδων διανομής εισοδήματος. Οι μελέτες αυτές αξιολογούν τη συσχέτιση μεταξύ της εισοδηματικής ανισότητας και ποικίλων επιπτώσεων στην υγεία και περιστασιακά ελέγχουν άλλους καθοριστικούς για την υγεία παράγοντες όπως το ΑΕΠ και άρα, η οικονομική ανάπτυξη.

Ο Rodgers (1979) διαπίστωσε ότι σε πολλαπλές παλινδρομήσεις που αναφέρονται σε 56 χώρες, το επίπεδο εισοδηματικής ανισότητας (όπως μετράται από το συντελεστή Gini) ήταν ένας σημαντικός προγνωστικός παράγοντας για το προσδόκιμο ζωής. Η μελέτη υπολόγισε ότι οι διαφορές στο προσδόκιμο ζωής μεταξύ μιας χώρας χωρίς εισοδηματικές ανισότητες και σε μια αντίστοιχη χώρα με υπαρκτές εισοδηματικές ανισότητες, μπορεί να φτάσουν τα 5 έως 10 χρόνια. Αυτή η σχέση διατηρήθηκε για όλες τις χώρες που μελετήθηκαν, αλλά ήταν λιγότερο έντονη σε δείγμα αναπτυσσόμενων χωρών με κατά κεφαλήν ΑΕΠ μικρότερο από 1.000 δολάρια ΗΠΑ.

Οι περαιτέρω συγχρονικές οικολογικές μελέτες του Waldman (1992) που διεξήχθησαν με δεδομένα από το 1960 και το 1970 σε 56 χώρες έδειξαν ότι η άνοδος του 1% του εθνικού εισοδήματος που κατέχει το πλουσιότερο 5% ενός συγκεκριμένου πληθυσμού θα μπορούσε να οδηγήσει σε αύξηση του ποσοστού παιδικής θνησιμότητας (IMR) κατά περίπου 2 θανάτους ανά 1.000 γεννήσεις. Σύμφωνα με τον Rodgers (1979), η επίδραση αυτή ήταν κάπως μειωμένη στις αναπτυσσόμενες χώρες αλλά παρέμενε σημαντική, ακόμη και μετά την αντικατάσταση του ΑΕΠ ως ανεξάρτητη μεταβλητή από μεταβλητές όπως το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, ο συνολικός αριθμός ιατρών και νοσοκόμων ανά 1.000 κατοίκους, το ποσοστό του αστικού πληθυσμού της χώρας, η παιδεία των γυναικών και το ακαθάριστο ποσοστό αναπαραγωγής του πληθυσμού.

Αρκετές μελέτες παρουσιάζουν στοιχεία, σύμφωνα με τα οποία, η σχετική υπόθεση εισοδήματος ισχύει και για τα υπόλοιπα αποτελέσματα υγείας εκτός από τη θνησιμότητα. Για παράδειγμα, οι Diez-Roux et al. (2000) διαπίστωσαν ότι η εισοδηματική ανισότητα σχετίζεται με διάφορους παράγοντες κινδύνου καρδιαγγειακών παθήσεων (δείκτης μάζας σώματος, υπέρταση κτλ). Η ανισότητα εισοδήματος βρέθηκε επίσης ότι σχετίζεται με αύξηση του βάρους μεταξύ ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος ανδρών από τις ΗΠΑ (Kahn et al., 1998).

Οι Soobader & LeClere (1999) έδειξαν ότι η εισοδηματική ανισότητα ασκεί ανεξάρτητη αρνητική επίδραση στο αυτοπροσδιοριζόμενο επίπεδο υγείας σε περιφερειακό, τουλάχιστον, επίπεδο. Οι Kahn et al. (2000) διαπίστωσαν ότι οι γυναίκες στις χαμηλότερες κατηγορίες εισοδήματος ήταν πιο πιθανό να αναφέρουν συμπτώματα κατάθλιψης ή κακή υγεία, από ό, τι οι γυναίκες που ζούσαν σε κράτη με χαμηλότερη

εισοδηματική ανισότητα, ακόμη και όταν τα δεδομένα προσαρμόζονται για μεμονωμένα χαρακτηριστικά όπως η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, η εκπαίδευση, η φυλή ή η εθνικότητα και το μέγεθος των νοικοκυριών. Η σχέση ήταν συνεπής για τις γυναίκες στα τρία από τα πέντε χαμηλότερα εισοδηματικές κλάσεις, στις οποίες οι ερευνητές χώρισαν το δείγμα τους.

Διάφορα μοντέλα έχουν χρησιμοποιηθεί για τη μέτρηση των ατομικών και των συνδυαστικών επιπτώσεων της εισοδηματικής ανισότητας στην υγεία του πληθυσμού. Για παράδειγμα, οι Kennedy et al. (1998) διαπίστωσαν ότι οι ανισότητες στο εισόδημα σε κρατικό επίπεδο είχαν ανεξάρτητη, αρνητική επίδραση στον κίνδυνο ενός ατόμου να αναφέρει κακή υγεία. Οι ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος σε όλη την επικράτεια συσχετίστηκαν με αυτοπροσδιοριζόμενη κακή υγεία, ακόμη και αν ελέγχονταν για ατομικά εισοδήματα και για άλλους παράγοντες κινδύνου.

Οι Lochner et al. (2001), χρησιμοποιώντας ένα μοντέλο πολλαπλών επιπέδων, διαπίστωσαν επίσης ότι τα άτομα που ζουν σε χώρες υψηλότερης εισοδηματικής ανισότητας είχαν 12% αυξημένο σχετικό κίνδυνο θνησιμότητας, ακόμη και μετά την προσαρμογή για την ηλικία, το φύλο, τη φυλή και την εθνικότητα, την οικογενειακή κατάσταση και το ετήσιο εισόδημα. Μελέτες σε άλλες χώρες περιλαμβάνουν αυτήν του Duleep (1995), ο οποίος επιβεβαίωσε τη σχέση μεταξύ ανισότητας εισοδήματος και θνησιμότητας για ένα δείγμα χωρών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης και πρώην σοβιετικών κρατών. Οι Humphries & van Doorslaer (2000) διαπίστωσαν ότι η ανισότητα υγείας που συνδέεται με το εισόδημα στον Καναδά βρισκόταν στα επίπεδα μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και των Ηνωμένων Πολιτειών.

Ο Chiang τέλος, (1999) παρείχε στοιχεία από την Ταϊβάν, σύμφωνα με τα οποία η κατανομή του εισοδήματος μπορεί να αποτελέσει έναν πιο σημαντικό καθοριστικό παράγοντα της θνησιμότητας από το απόλυτο εισόδημα, καθώς μια χώρα αναπτύσσεται οικονομικά. Το 1976, το απόλυτο εισόδημα (ΑΕΠ) αποτέλεσε ισχυρό και σημαντικό δείκτη θνησιμότητας των παιδιών κάτω των 5 ετών στην Ταϊβάν. Μέχρι το 1995, η κατανομή του εισοδήματος (Gini) είχε γίνει ένας πιο σημαντικός δείκτης θνησιμότητας στην Ταϊβάν από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

2.6 ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΥΤΥΧΙΑ

Η συζήτηση σχετικά με το αν η εισοδηματική ανισότητα επηρεάζει την ευτυχία ενός ατόμου ξεκινά από θεωρητικές εκτιμήσεις σχετικά με τη σχετική στέρηση και τη σχετική χρησιμότητα και αναφέρεται στην ιδέα ότι η χρησιμότητα των ανθρώπων εξαρτάται όχι μόνο από το δικό τους εισόδημα αλλά και από τη σχετική θέση τους στην κοινωνία (van de Stadt et al., 1985). Επιπλέον, ορισμένοι μελετητές υποδεικνύουν ότι τα άτομα μπορούν να έχουν μια «γεύση για ισότητα». Συγκεκριμένα, ο Thurow (1971) προτείνει ότι «το άτομο έχει απλά μια αίσθηση για εισοδηματική ισότητα ή ανισότητα παρόμοια με την αίσθηση που έχει για έργα ζωγραφικής».

Μια διαισθητική και ολοκληρωμένη εξήγηση του αντίκτυπου της ανισότητας εισοδήματος στην ευημερία των ατόμων παρέχεται από τους Hirschman & Rothschild (1973). Αυτοί οι συγγραφείς χρησιμοποιούν την αναλογία μιας κυκλοφοριακής συμφόρησης σε έναν αυτοκινητόδρομο δύο λωρίδων για να εξηγήσουν την επίδραση της εισοδηματικής ανισότητας στην ευτυχία και να αποκαλούν αυτό το «φαινόμενο της σήραγγας».

«Ας υποθέσουμε ότι οδηγώ μέσα από μια σήραγγα δύο λωρίδων, και οι δύο λωρίδες που πηγαίνουν προς την ίδια κατεύθυνση και τρέχουν σε μια σοβαρή κυκλοφοριακή συμφόρηση. Κανένα αυτοκίνητο δεν κινείται σε καμία λωρίδα όσο βλέπω (που δεν είναι πολύ μακριά). Είμαι στην αριστερή λωρίδα και αισθάνομαι απογοητευμένος. Μετά από λίγο, τα αυτοκίνητα στη δεξιά λωρίδα αρχίζουν να κινούνται. Φυσικά, η διάθεση μου βελτιώνεται σημαντικά, γιατί ξέρω ότι τα αυτοκίνητα της λωρίδας μου θα κινηθούν και αυτά, σίγουρα σε κάποια κοντινή χρονική στιγμή. [...] Αλλά αν υποθέσει κανείς ότι η προσδοκία είναι αρνητική και μόνο η σωστή λωρίδα συνεχίζει να κινείται Σε αυτή την περίπτωση θα υπάρχει μέσα μου το αίσθημα της αδικίας».

Αυτή η αναλογία περιγράφει με γλαφυρό τρόπο αρκετές σημαντικές πτυχές στη σχέση μεταξύ εισοδηματικής ανισότητας και ευτυχίας. Πρώτον, η ανισότητα μπορεί να μεταφέρει πληροφορίες σχετικά με μελλοντικές προοπτικές. Αυτό σημαίνει ότι αν παρατηρήσει κανείς ότι οι άνθρωποι γύρω του κινούνται, τότε αναμένει ότι θα μπορέσει

να προχωρήσει και αυτός σύντομα. Αυτό υποδηλώνει ότι η εισοδηματική ανισότητα μπορεί να έχει θετική επίδραση στην ευημερία των ατόμων.

Δεύτερον, ο θετικός αντίκτυπος της ανισότητας μπορεί να είναι αρνητικός εάν δεν εκπληρωθούν αυτές οι προσδοκίες. Αυτό έχει σημαντικές συνέπειες για τις χώρες που βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης και υπάρχουν εμπειρικά αποδεικτικά στοιχεία για τις χώρες που βρίσκονται σε διαδικασία μετάβασης υποστηρίζοντας αυτήν την έννοια. Τέλος, τίθεται το ερώτημα σε ποιο σημείο οι άνθρωποι αποφασίζουν να αναλάβουν πραγματική δράση προκειμένου να αλλάξουν τα δεδομένα της εισοδηματικής ανισότητας. Αυτό αναφέρεται στις πεποιθήσεις των ανθρώπων σχετικά με το εάν είναι δυνατή η κινητικότητα στη χώρα τους και πόσο δύσκολο είναι να μετακινηθούν οι άνθρωποι προς τα πάνω εισοδηματικά κλιμάκια.

Συμπερασματικά, η ανισότητα εισοδήματος μπορεί να επηρεάσει θετικά το επίπεδο ευτυχίας του ατόμου εάν οι άνθρωποι αντιληφθούν ότι στην κοινωνία τους είναι δυνατή η ανοδική κινητικότητα. Ωστόσο, εάν τα άτομα πιστεύουν ότι είναι πολύ απίθανο να φτάσουν σε υψηλότερο εισόδημα, τότε η εισοδηματική ανισότητα πιθανώς θα έχει αρνητικό αντίκτυπο στην ευτυχία.

Υπάρχουν δύο διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους μετρώνται οι εισοδηματικές ανισότητες στις μελέτες που εστιάζουν στην ευτυχία. Πρώτον, οι περισσότερες από τις μελέτες βασίζονται στον συντελεστή Gini ή σε εναλλακτικούς δείκτες όπως ο δείκτης Theil, Atkinson ή Stark (Alesina et al., 2004).

Δεύτερον, οι μελέτες χρησιμοποιούν συχνά το εισόδημα της ομάδας αναφοράς, το οποίο έχει ως στόχο να αποτυπώσει τα εισοδήματα των λοιπών ομάδων ή κατηγοριών (που καθορίζονται π.χ. από το επάγγελμα, το επίπεδο εκπαίδευσης, το φύλο, την ηλικία και την περιφέρεια), ακολουθώντας την ιδέα ότι οι άνθρωποι προσπαθούν να διατηρήσουν το επίπεδο της χαράς τους

Υπάρχουν αρκετά σημαντικά εμπειρικά στοιχεία σχετικά με τον αντίκτυπο της ανισότητας εισοδήματος στην ευτυχία ή την ικανοποίηση της ζωής, καλύπτοντας κυρίως τις Η.Π.Α., την Ευρώπη και τις χώρες που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο. Τα

εμπειρικά στοιχεία επιβεβαιώνουν τη σχέση μεταξύ εισοδηματικής ανισότητας, ευτυχίας και κοινωνικής κινητικότητας. Η επίδραση της ανισότητας των εισοδημάτων στην ευτυχία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το αν τα άτομα αντιλαμβάνονται την κοινωνία να είναι ανοικτή προς την ανοδική κινητικότητα και από το αν είναι πιθανό ότι τελικά θα είναι σε θέση να φτάσει κάποιος σε υψηλότερα επίπεδα εισοδήματος. Επομένως, τα αποδεικτικά στοιχεία μπορούν να χωριστούν στις χώρες χαμηλής κινητικότητας (συνήθως ευρωπαϊκές), όπου η ανισότητα έχει αρνητική επίδραση στην ικανοποίηση και στην εξαιρετικά ευμετάβλητη κοινωνία όπως είναι αυτή των ΗΠΑ και των χωρών που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο, όπου φαίνεται να υπάρχει μεγαλύτερη μεταβλητότητα των αποτελεσμάτων της ανισότητας του εισοδήματος.

Για τις ευρωπαϊκές χώρες, ο Senik (2006) διαπιστώνει ότι η ανισότητα έχει αρνητική επίδραση στην ικανοποίηση της ζωής. Οι Alesina et al. (2004) δείχνουν ότι το αποτέλεσμα αυτό οφείλεται στην αρνητική επίδραση της εισοδηματικής ανισότητας στα άτομα με χαμηλό εισόδημα και σε αυτά που ανήκουν στο αριστερό ιδεολογικό φάσμα. Αντίθετα, τα πλουσιότερα άτομα φαίνονται αδιάφορα για την ανισότητα των εισοδημάτων.

Για τη Γερμανία, οι Schwarze & Harpfer (2007) θεωρούν ότι η εισοδηματική ανισότητα έχει αρνητική επίδραση στην ικανοποίηση της ζωής, ενώ ο Ferrer-i-Carbonell (2005) δείχνει ότι όσο υψηλότερο είναι το εισόδημα της ομάδας αναφοράς, τόσο χαμηλότερο είναι το επίπεδο ευτυχίας. Ο Clark (2006) αναφέρει παρόμοια ευρήματα για τη Βρετανία, χρησιμοποιώντας την ικανοποίηση της ζωής ως αποτέλεσμα

Επιπλέον, ο Clark (2006) υποστηρίζει ότι η υψηλότερη εισοδηματική ανισότητα στην ομάδα αναφοράς αυξάνει πραγματικά την ικανοποίηση της ζωής. Το τελευταίο αποτέλεσμα θα μπορούσε να μεταφέρει κάποια μορφή «ευκαιρίας» που αισθάνεται κανείς, με παρόμοιο τρόπο σε σχέση με τα ευρήματα στις ΗΠΑ.

Τα στοιχεία για τις Η.Π.Α. είναι κάπως μικτά. Ο Senik (2006) διαπιστώνει ότι σε αντίθεση με τα στοιχεία από την Ευρώπη, η ανισότητα στις ΗΠΑ έχει θετική επίδραση στην ικανοποίηση της ζωής. Αυτό το αποτέλεσμα αμφισβητείται από τα στοιχεία που

έδωσαν οι McBride (2001), και Dynan & Ravina (2007). Αυτοί οι μελετητές αναφέρουν ότι ένα υψηλότερο «εισόδημα της ομάδας αναφοράς» επηρεάζει αρνητικά την ευτυχία.

Μια πιο διακριτική άποψη παρέχεται από τους Alesina et al. (2004), οι οποίοι διερευνούν διαφορετικά επίπεδα εισοδήματος και ενσωματώνουν τις πολιτικές προτιμήσεις των ατόμων. Η άποψή τους είναι ότι στις ΗΠΑ είναι οι πλούσιοι, οι οποίοι είναι ιδιαίτερα δυσαρεστημένοι με υψηλότερα επίπεδα ανισότητας εισοδήματος, ενώ οι φτωχοί είναι αδιάφοροι στην ανισότητα. Ως εκ τούτου, ορισμένα από τα αντιφατικά στοιχεία μπορεί να εξηγηθούν από διαφορετικά δείγματα ατόμων.

Τέλος, υπάρχουν αρκετές μελέτες σχετικά με τον αντίκτυπο της ανισότητας στην ευτυχία στις χώρες που είναι στο στάδιο της μετάβασης. Παρόλο που οι Sanfey & Teksoz (2005) δείχνουν ότι η ανισότητα έχει αρνητικό αντίκτυπο στην ικανοποίηση της ζωής σε διάφορες χώρες μετάβασης, ο Senik (2006) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα εισοδήματα της ομάδας αναφοράς και το επίπεδο ικανοποίησης σχετίζονται θετικά στις χώρες αυτές. Επιπλέον, ο ερευνητής αποδεικνύει ότι αυτό το αποτέλεσμα είναι ιδιαίτερα έντονο για τους νέους, δηλαδή για άτομα κάτω των 41 ετών, και για τα άτομα που παρουσίασαν υψηλότερη μεταβλητότητα εισοδήματος.

Ομοίως, για τη Ρωσία, ο Senik (2004) βρίσκει θετικό αντίκτυπο του «εισοδήματος της ομάδας αναφοράς» στην ικανοποίηση της ζωής και δεν έχει σημαντική επίδραση στην εισοδηματική ανισότητα. Η μεταβλητότητα των αποτελεσμάτων επιβεβαιώνεται στη μελέτη του Grosfeld & Senik (2008) για την Πολωνία. Εδώ, οι συγγραφείς διαπιστώνουν ότι υπήρξε μια σημαντική διαρθρωτική αλλαγή στην αντίληψη της εισοδηματικής ανισότητας μετά το 1997. Πριν από το 1997, η εισοδηματική ανισότητα συνδέεται θετικά με την ικανοποίηση της ζωής και τις προσδοκίες των ατόμων για το μέλλον. Μετά το 1997, ωστόσο, η εισοδηματική ανισότητα δεν συνδέεται πια με την ικανοποίηση της ζωής. Αυτό εξηγείται από την αντίληψη του μέσου Πολωνού πολίτη, σύμφωνα με την οποία δεν παρατηρούσε κάποια ωφέλεια από τον οικονομικό μετασχηματισμό της χώρας.

Συμπερασματικά, οι εμπειρικές ενδείξεις δείχνουν έντονα ότι η αντίληψη της εισοδηματικής ανισότητας ως αρνητικής δύναμης στην κοινωνία εξαρτάται κριτικά από

την αντίληψη της κινητικότητας της χώρας και μπορεί να διαφέρει ανάλογα με την ομάδα εισοδήματος, τις πολιτικές προτιμήσεις και την ηλικία. Για την Ευρώπη παρατηρείται αρνητική επίπτωση στην εισοδηματική ανισότητα ή στο εισόδημα της ομάδας αναφοράς στην ευτυχία. Η μετάβαση μεταξύ πολιτικών καθεστώτων μπορεί να καταστήσει τη συσχέτιση ανισότητα / ευτυχία θετική ή αρνητική.

3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η έννοια των εισοδηματικών ανισοτήτων σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό και με την έννοια της φτώχειας η οποία εξετάζει την κατάσταση των ατόμων ή των νοικοκυριών που βρίσκονται στο τέλος της κατανομής του εισοδήματος. Προκειμένου να μετρηθεί αυτό συνήθως απαιτούνται πληροφορίες τόσο για το μέσο επίπεδο των δαπανών ανά κάτοικο όσο και για τη διανομή του στο κατώτερο άκρο. Αλλά μερικές φορές ενδιαφέρει περισσότερο η μέτρηση της ανισότητας αυτή καθαυτή από ό, τι η φτώχεια και γι' αυτό είναι απαραίτητο να γίνουν αναφορές στους τρόπους μέτρησης της εισοδηματικής ανισότητας (Harrison & Seidl, 1994).

Η ανισότητα είναι μια ευρύτερη αντίληψη από τη φτώχεια, δεδομένου ότι ορίζεται σε ολόκληρο τον πληθυσμό και όχι μόνο στον πληθυσμό κάτω από ένα ορισμένο επίπεδο φτώχειας. Τα περισσότερα μέτρα ανισότητας δεν εξαρτώνται από το μέσο της κατανομής και αυτή η ιδιότητα της μέσης ανεξαρτησίας θεωρείται επιθυμητή ιδιότητα ενός μέτρου ανισότητας. Φυσικά, τα μέτρα ανισότητας συχνά υπολογίζονται για διανομές διαφορετικές από τις δαπάνες - για παράδειγμα, για έσοδα, γη, περιουσιακά στοιχεία, πληρωμές φόρων και πολλές άλλες συνεχείς και διακριτές μεταβλητές (Harrison & Seidl, 1994).

Ο απλούστερος τρόπος μέτρησης της ανισότητας είναι η κατανομή του πληθυσμού σε πέντε επίπεδα (πεμπτημόρια) από τα φτωχότερα προς τα πλουσιότερα και η αναφορά των επιπέδων ή των αναλογιών του εισοδήματος (ή των δαπανών) που συγκεντρώνεται σε κάθε επίπεδο.

3.2 Ο ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ GINI

Το πιο κοινό μέτρο που χρησιμοποιούν οι οικονομολόγοι και οι κοινωνιολόγοι είναι ο δείκτης Gini κυρίως λόγω της σαφούς οικονομικής ερμηνείας του. Ο δείκτης συγκέντρωσης Gini υπολογίστηκε με διάφορους τρόπους. Το αξιόπιστο τυπικό σφάλμα είναι απαραίτητο για τη διεξαγωγή στατιστικών μεθόδων εξαγωγής συμπερασμάτων,

ιδίως για την επαλήθευση της στατιστικής υπόθεσης και την κατασκευή των διαστημάτων εμπιστοσύνης. Ο εκτιμητής αυτού του συντελεστή συγκέντρωσης είναι συνήθως μη γραμμικός, επομένως δεν είναι εύκολο να ληφθεί τυπικό σφάλμα.

Υπάρχουν διαφορετικές μέθοδοι εκτίμησης της διακύμανσης για το συντελεστή Gini που μπορεί να λύσει αυτό το πρόβλημα. Ο συντελεστής Gini μπορεί να ληφθεί από μια απλή συνήθη προσέγγιση με ελάχιστη τετραγωνική παλινδρόμηση: (Lerman & Yitzhaki (1984). Επίσης, ορισμένοι συγγραφείς πρότειναν τις τεχνικές αναδειγματοληψίας για την εκτίμηση του τυπικού σφάλματος του δείκτη συγκέντρωσης Gini (Yitzhaki, 1991; Berger, 2008).

Μια άλλη προσέγγιση για την εκτίμηση διακύμανσης του δείκτη Gini είναι η μέθοδος γραμμικοποίησης. Αυτός ο τρόπος συνδυάζει μια σειρά τεχνικών που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό της προσεγγιστικής διακύμανσης μιας μη γραμμικής στατιστικής (εδώ, ο δείκτης Gini). Βασίζεται στην πρώτης τάξης επέκταση Taylor γύρω από μια παράμετρο. Οι αναφορές που βασίζονται σε αυτή την προσέγγιση ως προς την εκτίμηση διακύμανσης του δείκτη Gini είναι όπως οι Berger (2008) και Arcagni & Porro (2014).

Ο συντελεστής Gini βασίζεται στην καμπύλη Lorenz, η οποία είναι μια καμπύλη συχνότητας που συγκρίνει τη διανομή μιας συγκεκριμένης μεταβλητής (π.χ. εισόδημα) με την ομοιόμορφη κατανομή που αντιπροσωπεύει την ισότητα. Για την κατασκευή του συντελεστή Gini, θα πρέπει να σημειωθεί το σωρευτικό ποσοστό των νοικοκυριών (από τα πιο φτωχά στα πιο πλούσια) στον οριζόντιο άξονα και το σωρευτικό ποσοστό δαπανών (ή εισοδήματος) στον κάθετο άξονα. Η διαγώνια γραμμή της καμπύλης Lorenz αντιπροσωπεύει την τέλεια ισότητα.

Ο συντελεστής Gini ορίζεται ως $A / (A + B)$, όπου A είναι η περιοχή ανάμεσα στην διαγώνιο και την καμπύλη της χώρας και B η περιοχή ανάμεσα στην καμπύλη της χώρας και τους άξονες. Εάν ο $A = 0$, ο συντελεστής Gini γίνεται 0 που σημαίνει τέλεια ισότητα, ενώ αν $B = 0$ ο συντελεστής Gini γίνεται 1 που σημαίνει πλήρη ανισότητα. (Lerman & Yitzhaki, 1984).

Ο συντελεστής Gini, ωστόσο, δεν είναι απολύτως ικανοποιητικό μέτρο ανίχνευσης της εισοδηματικής ανισότητας, ωστόσο. Για να ελεγχθεί αυτό θα πρέπει να εξεταστεί σε σχέση με τα κριτήρια που αποτελούν ένα καλό μέτρο της ανισότητας εισοδήματος, δηλαδή (Barrett, & Donald, 2009):

- Τη μέση ανεξαρτησία. Αυτό σημαίνει ότι εάν όλα τα εισοδήματα διπλασιαστούν, το μέτρο δεν θα αλλάξει. Ο συντελεστής ικανοποιεί το κριτήριο αυτό.
- Η ανεξαρτησία του πληθυσμού. Εάν επρόκειτο να αλλάξει ο πληθυσμός, το μέτρο της ανισότητας δεν πρέπει να αλλάξει, *ceteris paribus*. Ο συντελεστής ικανοποιεί το κριτήριο αυτό.
- Συμμετρία. Αν δυο νοικοκυριά ανταλλάξουν εισοδήματα, δεν θα πρέπει να αλλάξει το μέτρο της ανισότητας. Ο συντελεστής ικανοποιεί το κριτήριο αυτό.
- Ευαισθησία μεταφοράς Pigou-Dalton. Σύμφωνα με αυτό το κριτήριο, η μεταφορά εισοδήματος από ένα πλούσιο νοικοκυριό σε ένα φτωχό μειώνει τη μετρούμενη ανισότητα. Ο συντελεστής ικανοποιεί το κριτήριο αυτό.

Είναι επίσης επιθυμητό να συναντάται (Barrett, & Donald, 2009):

- Το χαρακτηριστικό που στην αγγλική ορολογία συναντάται με τον όρο *decomposability* που σημαίνει ότι η ανισότητα μπορεί να κατανεμηθεί ανά ομάδες πληθυσμού ή πηγές εισοδήματος ή σε άλλες διαστάσεις. Ο δείκτης Gini δεν είναι εύκολα κατακερματισμένος σε όλες τις ομάδες. Δηλαδή, ο συνολικός συντελεστής Gini της κοινωνίας δεν είναι ίσος με το άθροισμα των συντελεστών Gini των υποομάδων της.
- Στατιστική δοκιμασία. Κάποιος θα πρέπει να είναι σε θέση να ελέγξει τη σημασία των αλλαγών στον δείκτη με την πάροδο του χρόνου. Αυτό είναι λιγότερο πρόβλημα από ό,τι ήταν, διότι τα διαστήματα εμπιστοσύνης μπορούν τυπικά να δημιουργηθούν χρησιμοποιώντας τεχνικές *bootstrap*.

Υπάρχουν ορισμένα μέτρα ανισότητας που ικανοποιούν και τα έξι κριτήρια. Μεταξύ των πιο ευρέως χρησιμοποιούμενων είναι οι δείκτες Theil και το μέσο μέτρο απόκλισης λογαρίθμου. Και οι δύο ανήκουν στην οικογένεια μέτρων γενικευμένης

ανισότητας στην εντροπία. Ο γενικός τύπος δίνεται από όπου y είναι το μέσο εισόδημα (ή δαπάνη κατά κεφαλήν). Οι τιμές των μέτρων GE κυμαίνονται μεταξύ 0 και 1, με το μηδέν να αντιπροσωπεύει μια ισότιμη κατανομή και μια υψηλότερη τιμή που αντιπροσωπεύει υψηλότερο επίπεδο ανισότητας.

Η παράμετρος α στην κατηγορία GE αντιπροσωπεύει το βάρος που δίδεται στις αποστάσεις μεταξύ εισοδημάτων σε διαφορετικά τμήματα της κατανομής του εισοδήματος και μπορεί να λάβει οποιαδήποτε πραγματική αξία. Για χαμηλότερες τιμές α , η GE είναι πιο ευαίσθητη στις αλλαγές στην κατώτερη ουρά της κατανομής και για τις υψηλότερες τιμές η GE είναι πιο ευαίσθητη στις αλλαγές που επηρεάζουν την άνω ουρά. Οι συνηθέστερες τιμές α που χρησιμοποιούνται είναι 0,1 και 2 (Barrett, & Donald, 2009).

3.3 ΑΛΛΑ ΜΕΤΡΑ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ

Ο Atkinson πρότεινε μια άλλη κατηγορία μέτρων ανισότητας που χρησιμοποιούνται διαχρονικά. Αυτή η κατηγορία έχει επίσης μια παράμετρο στάθμισης ϵ (η οποία μετρά την αποστροφή προς την ανισότητα) και ορισμένες από τις θεωρητικές της ιδιότητες είναι παρόμοιες με εκείνες του εκτεταμένου δείκτη Gini (Bellu & Liberati, 2006).

Ένα απλό και ευρέως χρησιμοποιούμενο μέτρο είναι ο λόγος διασποράς του 10%, ο οποίος παρουσιάζει το λόγο της μέσης κατανάλωσης εισοδήματος από το πλουσιότερο 10 τοις εκατό του πληθυσμού διαιρούμενο με το μέσο εισόδημα του κατώτατου 10 τοις εκατό. Αυτή η αναλογία μπορεί επίσης να υπολογιστεί για άλλα εκατοστημόρια (για παράδειγμα, διαιρώντας τη μέση κατανάλωση του πλουσιότερου 5 τοις εκατό, δηλαδή το 95ο εκατοστημόριο, με αυτό του φτωχότερου 5 τοις εκατό - το 5ο εκατοστημόριο).

Ο δείκτης αυτός είναι δυνατόν να ερμηνευτεί εύκολα, εκφράζοντας το εισόδημα του κορυφαίου 10% (το πλούσιο 10%) ως πολλαπλάσιο εκείνου των φτωχότερων δεκατημορίων (των φτωχών). Ωστόσο, αγνοεί τις πληροφορίες σχετικά με τα εισοδήματα στη μέση της κατανομής του εισοδήματος και δεν χρησιμοποιεί ούτε

πληροφορίες σχετικά με τη διανομή του εισοδήματος εντός των κορυφαίων και κατώτερων δεκατημορίων (Bellu & Liberati, 2006).

Πολλά από τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση της φτώχειας μπορούν να χρησιμοποιηθούν με τον ίδιο τρόπο για την ανάλυση της ανισότητας. Κατά τρόπο ανάλογο με το προφίλ της φτώχειας, θα μπορούσε κανείς να αντλήσει ένα προφίλ ανισότητας, το οποίο μεταξύ άλλων θα έβλεπε την έκταση της ανισότητας μεταξύ ορισμένων ομάδων νοικοκυριών. Αυτό παρέχει πληροφορίες σχετικά με την ομοιογένεια των διαφόρων ομάδων, ένα σημαντικό στοιχείο που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά το σχεδιασμό των παρεμβάσεων πολιτικής.

Είναι δυνατόν επίσης να αναλύσει κανείς τη φύση των αλλαγών στην ανισότητα με την πάροδο του χρόνου. Θα μπορούσε να επικεντρωθεί κανείς στις αλλαγές για διαφορετικές ομάδες του πληθυσμού για να δείξει αν οι αλλαγές ανισότητας ήταν παρόμοιες για όλους ή ότι έλαβαν χώρα, για παράδειγμα, σε ένα συγκεκριμένο τομέα της οικονομίας. Στην αγροτική Τανζανία, αν και το μέσο εισόδημα αυξήθηκε σημαντικά μεταξύ 1983 και 1991, η ανισότητα αυξήθηκε (με τον συντελεστή Gini να αυξάνεται από 0,52 σε 0,72), ιδίως μεταξύ των φτωχών (Bellu & Liberati, 2006). Αυτό μπορεί να συνδεθεί με σημαντικές μεταρρυθμίσεις που έγιναν στην πολιτική των γεωργικών τιμών, οι οποίες εντείνουν τις ανισότητες, ενώ οι φτωχοί και λιγότερο αποτελεσματικοί αγρότες δεν συμμετέχουν στην ανάπτυξη που βιώνουν οι πλουσιότεροι και αποτελεσματικότεροι αγρότες (Ferreira, 1996).

Είναι συχνά διδακτικό να αναλύονται και άλλες διαστάσεις της ανισότητας. Για παράδειγμα, σε μια χώρα όπου η παροχή δημόσιας υγείας είναι καλά ανεπτυγμένη και φτάνει σε όλα τα στρώματα του πληθυσμού, θα μπορούσε κανείς να περιμένει να δει χαμηλότερα επίπεδα ανισότητας στα αποτελέσματα της υγείας από ό, τι στα επίπεδα εισοδήματος.

3.4 ΤΟ ΑΕΠ ΩΣ ΜΕΤΡΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΕΓΕΝΘΥΝΣΗΣ

Υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τρόποι μέτρησης του ΑΕγχΠ μιας χώρας, οι οποίοι παρουσιάζονται με συντομία στην συνέχεια.

Το ονομαστικό ΑΕΠ. Αυτή είναι η ακαθάριστη μέτρηση που περιλαμβάνει αυξήσεις των τιμών. Το 2018, το ονομαστικό ΑΕΠ των ΗΠΑ ήταν 20,494 τρισεκατομμύρια δολάρια.

Το πραγματικό ΑΕΠ. Προκειμένου να είναι εφικτό να συγκρίνει κανείς το ΑΕγχΠ ανά έτος, η μέθοδος του πραγματικού ΑΕΠ καταργεί τις επιπτώσεις του πληθωρισμού. Διαφορετικά, μπορεί να φανεί ότι η οικονομία αναπτύσσεται όταν πραγματικά πάσχει από διψήφιο πληθωρισμό. Το πραγματικό ΑΕΠ υπολογίζει το ΑΕΠ χρησιμοποιώντας έναν αποπληθωριστή τιμών και παρέχει πληροφόρηση σχετικά με το πόσο έχουν αλλάξει οι τιμές από το έτος βάσης. Το πραγματικό ΑΕΠ πολλαπλασιάζει τον αποπληθωριστή με το ονομαστικό ΑΕΠ και παρέχει τις ακόλουθες τρεις σημαντικές διακρίσεις (World Bank, 2013):

- ✓ Δεν συμπεριλαμβάνονται τα έσοδα από εταιρείες της χώρας και των ατόμων που δραστηριοποιούνται εκτός της χώρας. Αυτό εξαλείφει την επίδραση των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των εμπορικών πολιτικών.
- ✓ Οι συνέπειες του πληθωρισμού εξαφανίζονται. Για παράδειγμα, υπολογίζει την αξία ενός νέου κινητήρα αυτοκινήτου μόνο αφού συναρμολογηθεί αυτός στο όχημα.
- ✓ Καταμετράται μόνο το τελικό προϊόν.

Το πραγματικό ΑΕΠ είναι διαφορετικό από το ονομαστικό. Το 2018, το πραγματικό ΑΕΠ των ΗΠΑ ήταν 18.566 τρισεκατομμύρια δολάρια.

Οι μεταβολές στο μέγεθος των οικονομιών συνήθως μετριοούνται από τις μεταβολές του όγκου (συχνά αναφερόμενες ως πραγματικές) του ΑΕΠ. Το πραγματικό ΑΕΠ αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι οι μεταβολές του ΑΕΠ λόγω πληθωρισμού αφαιρούνται. Αυτό παρέχει ένα μέτρο αλλαγών στον όγκο παραγωγής μιας οικονομίας (World Bank, 2013).

Εξάλλου, το θέμα της συγκρισιμότητας των ονομαστικών τιμών του ΑΕΠ μεταξύ των χωρών είναι καλή. Υπάρχει γενικά κάποια μεταβλητότητα στον τρόπο με τον οποίο οι χώρες υπολογίζουν τις εκτιμήσεις όγκου του ΑΕΠ, ιδίως όσον αφορά την κρατική

κατανάλωση, αλλά αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης είναι λιγότερο συγκρίσιμοι. Με εξαίρεση το Μεξικό, όλες οι χώρες του ΟΟΣΑ αντλούν τις ετήσιες εκτιμήσεις τους για το πραγματικό ΑΕΠ χρησιμοποιώντας ετήσιους δείκτες όγκου συνδεδεμένους μεταξύ τους (δηλαδή οι σταθερές τιμές ενημερώνονται κάθε χρόνο).

Η μετατροπή των ονομαστικών αξιών του ΑΕΠ σε πραγματικές αξίες απαιτεί ένα σύνολο λεπτομερών δεικτών τιμών, έμμεσων ή άμεσα συλλεγόμενων. Όταν εφαρμόζονται στην ονομαστική αξία των συναλλαγών, μπορούν να ληφθούν υπόψη οι αντίστοιχες αλλαγές στον κόσμο. Οι λεπτομερείς αλλαγές στον κόσμο για αγαθά και υπηρεσίες συγκεντρώνονται στη συνέχεια για να δώσουν μια συνολική μεταβολή του όγκου του ΑΕΠ (World Bank, 2013).

Τέλος, το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) αποτελεί βασικό δείκτη της οικονομικής απόδοσης και χρησιμοποιείται ευρέως ως ένας ευρύς μέσος όρος του μέσου βιοτικού επιπέδου ή της οικονομικής ευημερίας. παρά τις διαπιστωμένες ελλείψεις του. Για παράδειγμα, το μέσο κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ δεν δείχνει πώς κατανέμεται το ΑΕΠ μεταξύ των πολιτών. Επιπλέον, το κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ μπορεί να αυξηθεί για παράδειγμα, αλλά περισσότεροι άνθρωποι μπορεί να είναι σε χειρότερη θέση εάν αυξηθούν και οι εισοδηματικές ανισότητες.

Επίσης, σε ορισμένες χώρες μπορεί να υπάρχει σημαντικός αριθμός εποχιακών εργαζομένων μη μόνιμων κατοίκων ή εισροές και εκροές εισοδήματος από περιουσιακά στοιχεία. Και τα δύο αυτά στοιχεία φαινομενικά υποδηλώνουν ότι η αξία της παραγωγής διαφέρει από το εισόδημα των κατοίκων, υπερβαίνοντας ή υποτιμώντας το βιοτικό τους επίπεδο (World Bank, 2013).

4. ΑΝΑΛΥΣΗ

4.1 Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

Η ανισότητα στην οικονομία, την πολιτική και τις δημόσιες σχέσεις προκαλεί ανησυχία σε πολλές χώρες του κόσμου, συμπεριλαμβανομένων των πιο προηγμένων από αυτές. Οι ανισότητες που προέκυψαν τις τελευταίες δεκαετίες είναι πολύ μεγάλες για να εξετάσουν μόνο τις συνέπειές τους από την εργασία των αγορών, επομένως οι οικονομολόγοι μιλούν για τις υπερβολικές ανισότητες που οι κινητήριες δυνάμεις δεν έχουν μόνο αγοραίες αλλά και μη εμπορικές πηγές (Bobkon & Veredyuk, 2014). Με όρους υπερβολικών ανισοτήτων, παραβιάζεται η βασική αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης, οι ίσες ευκαιρίες και η αναποτελεσματική οικονομία είναι η συνέπεια τους.

Οι επιστήμονες σε όλο τον κόσμο δεν αδιαφορούν για το πρόβλημα της ανισότητας και της φτώχειας. Η ρωσική οικονομική σκέψη δεν αποτελεί εξαίρεση, ωστόσο, χαρακτηρίζεται από το ότι κατά τη σοβιετική περίοδο, υπήρχε η πεποίθηση ότι το πρόβλημα της ανισότητας στη χώρα βελτιώνεται συνεχώς. Η διακηρυγμένη θέση του παλαιού καθεστώτος ήταν ότι ο «αναπτυγμένος σοσιαλισμός» δεν είναι συμβατός με την ανισότητα και το ότι η κρατική ιδιοκτησία επιτρέπει την παράγωγή δημόσιων αγαθών που παρέχουν ίσες ευκαιρίες για όλους.

Είναι γνωστό ότι στην προ-επαναστατική Ρωσία, το πρόβλημα της ανισότητας ήταν πολύ ισχυρό, οπότε αρκετοί ρώσοι οικονομολόγοι, όπως ο Tugan-Baranovsky (1996) και ο Bulgakov (1990) και οι άλλοι επιστήμονες κατέστησαν την έρευνα σχετικά με τις επιπτώσεις της ανισότητας στην οικονομία, τη δημοκρατία και την κοινωνική ζωή. Μετά την πτώση του σοβιετικού διοικητικού συστήματος και την αναδιάρθρωση της οικονομίας, η ανισότητα στη Ρωσία άρχισε γρήγορα να κερδίζει έδαφος. Η κοινωνία ήταν πολωμένη, γεγονός που μείωσε το επίπεδο εμπιστοσύνης μεταξύ των ανθρώπων και των θεσμών, κυρίως της κατάστασης του κράτους. Ο Bogomolov (2007), ήταν ο πρώτος που ενημέρωσε την έρευνα για το πρόβλημα αυτό και πρότεινε παράλληλα, συγκεκριμένα συστημικά μέτρα για τη μείωση των ανισοτήτων και για να δημιουργηθούν ίσα δικαιώματα πρόσβασης στην αγορά. Ο πιο συνεπής και ζωντανός

υποστηρικτής της αποκατάστασης της κοινωνικής δικαιοσύνης στη σύγχρονη Ρωσία είναι ο οικονομολόγος Glazyev (2007).

Η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομικής σκέψης σχετικά με τα ζητήματα των επιπτώσεων της ανισότητας στην οικονομία, την πολιτική και τη νομική σφαίρα είναι σημαντική για τους Ρώσους επιστήμονες. Πρώτον, οι δυτικές χώρες που έχουν σημαντική εμπειρία στην οικονομία της αγοράς, συνειδητοποίησαν όλα τα θετικά και τις αποτυχίες της αγοράς, επομένως οι εμπειρικές και θεωρητικές μελέτες για το θέμα αυτό έχουν μεγάλη αξία για τους Ρώσους. Επιπλέον, οι οικονομίες της Δυτικής Ευρώπης είναι διαφορετικές από άλλες οικονομίες, π.χ. τις ΗΠΑ ή την Ιαπωνία.

Είναι χρήσιμο να γίνονται οι συγκρίσεις, να σχεδιάζονται παραλληλισμοί με τη ρωσική αγορά, να διαφοροποιούνται οι αποτελεσματικές και οι αναποτελεσματικές πρακτικές. Τέλος, είναι σημαντικό η δυτική οικονομική σκέψη που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της δημοκρατίας και συνέβαλε στην πολυφωνία των απόψεων, ώστε οι επιστήμονες να μπορούν να προωθήσουν τις σπουδές τους περισσότερο από ό, τι έκανε η ρωσική κοινωνική επιστήμη.. Τα έργα του North (2011) και του Stiglitz (2004) είναι ιδιαίτερα δημοφιλή.

Αποτελεί αναντίρρητο γεγονός ότι η Ρωσία έχει περάσει από την εποχή του σοβιετικού καθεστώτος στα χαρακτηριστικά μιας οικονομίας με σημαντικές εισοδηματικές ανισότητες. Η οικονομική ανάπτυξη από το 2000 ελαφρώς μείωσε το χάσμα μεταξύ πλούσιων και φτωχών, αλλά η ανισότητα εξακολουθεί να είναι υψηλότερη από ό, τι στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες. Το χάσμα μεταξύ των εισοδημάτων επιδεινώνεται από παράγοντες όπως η διαφθορά και οι χαμηλοί φόροι για τους πλούσιους, αλλά επίσης μετριάζεται από ένα σχετικά συνεκτικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Οι στατιστικές υποδηλώνουν ότι ο πλούτος και το εισόδημα διαμοιράζονται λιγότερο στη Ρωσία από ό, τι στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες, με εξαίρεση τις Ηνωμένες Πολιτείες. Σχεδόν το ήμισυ του εθνικού εισοδήματος προ φόρων πηγαίνει στο πλουσιότερο 10% του πληθυσμού της Ρωσίας, έναντι περίπου το ένα τρίτο στη Γαλλία. Η Ρωσία έχει περισσότερους δισεκατομμυριούχους σε σχέση με το μέγεθος της

οικονομίας της από οποιαδήποτε άλλη μεγάλη χώρα. Δεδομένου ότι τα στοιχεία αυτά δεν λαμβάνουν υπόψη τον τεράστιο πλούτο (υπολογιζόμενο στο 75% του ΑΕγχΠ της Ρωσίας) που κρύβεται στους λογαριασμούς παράκτιων εταιριών, υποτιμάται πιθανώς η ανισότητα (Novokomet et al., 2017).

4.1.1 Η εξέλιξη της εισοδηματικής ανισότητας στην Ρωσία

Στη δεκαετία του 1990, η Σοβιετική Ένωση, το μέσο εισόδημα στο πρώτο 1% του πληθυσμού ήταν μόνο 4-5 φορές υψηλότερο από αυτό της κοινωνίας στο σύνολό της (έκτοτε, ο δείκτης αυτός έχει αυξηθεί σε πάνω από 20). Αυτή η σχετικά ισότιμη κατάσταση άλλαξε δραματικά στις αρχές της δεκαετίας του 1990, καθώς οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις έσπευσαν να μετατρέψουν απότομα την προγραμματισμένη οικονομία σε ελεύθερη αγορά καπιταλισμού. Ένα πρόγραμμα ευρείας ιδιωτικοποίησης δημιούργησε μια νέα τάξη από ολιγάρχες (π.χ. με το περίφημο πρόγραμμα δανείων για μετοχές, το οποίο επέτρεψε στους ενδιαφερόμενους να αποκτήσουν μερίδια σε κρατικές εταιρείες σε μειωμένες τιμές σε αντάλλαγμα το να δανείσουν χρήματα στην κυβέρνηση) (Novokomet et al., 2017).

Εν τω μεταξύ, στο άλλο άκρο της κοινωνίας, οι απλοί Ρώσοι είδαν τις αποταμιεύσεις τους να μειώνονται υπερβολικά από τον υπερπληθωρισμό (μεταξύ του 1990 και του 1996, οι τιμές αυξήθηκαν σχεδόν 5.000 φορές). Οι μισθοί, που συχνά πληρώνονται καθυστερημένα ή καθόλου, μειώθηκαν κατά 36% σε πραγματικούς όρους. Το αποτέλεσμα ήταν μια καταστροφική πτώση του βιοτικού επιπέδου και ένα διαρκώς αυξανόμενο χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών (Stanley, 1996).

Την περίοδο 2000- 2014, μετά από μια δεκαετία πτώσης στη δεκαετία του 1990, άρχισε μια περίοδος σταθερής οικονομικής ανάπτυξης το 1999, που διακόπτεται από μια σύντομη ύφεση το 2009. Μερικά από τα νέα περιουσιακά στοιχεία της Ρωσίας άρχισαν να υποχωρούν προς τον γενικό πληθυσμό. Οι σοβαρές ανισότητες εξακολουθούν να υφίστανται, αλλά το μερίδιο στην οικονομία του κατώτατου μισού της κοινωνίας αυξήθηκε από 10% το 1996 σε ένα ακόμη μέτριο ποσοστό της τάξης του 17% το 2014. Αυτή η τάση ενισχύθηκε από τη σταδιακή μείωση της ανεργίας, η οποία

μειώθηκε στο ήμισυ από το 11%, στο 5,2% το 2014, όπως και το μισθολογικό χάσμα μεταξύ υψηλού και χαμηλού εισοδήματος (Novokomet et al., 2017).

Τέλος, την περίοδο 2015- 2017, μετά από δύο χρόνια ύφεσης, η ανάπτυξη επανήλθε το 2017, φθάνοντας το 1,7%. Ωστόσο, η οικονομική ανάκαμψη δεν έχει ακόμη ωφελήσει τους απλούς Ρώσους, οι οποίοι είδαν το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημά τους (το ποσό του εισοδήματος των νοικοκυριών που έμεινε μετά την πληρωμή των βασικών αγορών) να πέφτει για τέταρτη συνεχή χρονιά. Σύμφωνα με επίσημες ρωσικές στατιστικές, το ποσοστό του πληθυσμού που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας αυξήθηκε από 10,8% το 2013 σε 13,8% το 2016 - πράγμα που σημαίνει ότι σχεδόν 20 εκατομμύρια Ρώσοι τώρα δεν έχουν αρκετά χρήματα για να ζήσουν. Η αντίληψη της φτώχειας είναι ακόμη υψηλότερη - σύμφωνα με μια έρευνα, το 20-23% του πληθυσμού θεωρεί τους εαυτούς τους φτωχούς το 2017, σε σχέση με το 15% το 2014 (Novokomet et al., 2017).

Παραδόξως, τα στοιχεία για τη διανομή εισοδήματος δείχνουν ότι παρά την αυξανόμενη φτώχεια, η ανισότητα εξακολούθησε να μειώνεται. Αυτά τα στοιχεία υποδηλώνουν ότι οι πλούσιοι Ρώσοι έχουν δει μια ακόμα μεγαλύτερη μείωση των εισοδημάτων τους από το 2014 από ό, τι ο γενικός πληθυσμός (αν και η επίδραση στον τρόπο ζωής τους μπορεί να είναι πολύ λιγότερο ορατή, λόγω του ότι έχουν περισσότερα αποθέματα για να αντιμετωπίσουν τις προσωρινές δυσκολίες). Ταυτόχρονα, οι περισσότεροι Ρώσοι εργοδότες ανταποκρίθηκαν στην ύφεση μειώνοντας τους μισθούς αντί να απολύουν τους εργαζόμενους (οι μισθοί με ρυθμό πληθωρισμού μειώθηκαν κατά 9% το 2015, ενώ η ανεργία παρέμεινε σταθερή στο 5%). ως εκ τούτου, η επίπτωση στο εισόδημα κατανέμεται κατά το μάλλον ή ήττον ισόποσα σε όλους τους εργαζομένους, αντί να επικεντρώνεται σε όσους έχασαν τη δουλειά τους (Lukkari, 2017).

4.1.2 Αιτίες της κοινωνικοοικονομικής ανισότητας στη Ρωσία

Η υψηλή ανισότητα είναι εν μέρει μια ιστορική κληρονομιά της χαοτικής δεκαετίας του 1990. Η δημοσιονομική πολιτική ευνοεί τους πλούσιους, καθώς δεν υπάρχει φόρος περιουσίας, και το εισόδημα φορολογείται με κατ'αποκοπή ποσοστό

μόλις 13%. Η διαδεδομένη διαφθορά (το 2016, η Ρωσία ήρθε στην 131η θέση από τις 176 χώρες στον κατάλογο του Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς της Διεθνούς Διαφάνειας) δημιουργεί ιδανικές συνθήκες για τη δημιουργία πλούτου από πολιτική άποψη. Πολλοί από τους πλουσιότερους ολιγάρχες της Ρωσίας, όπως ο Γκενάντι Τσιτσένκο και ο Αρκάτι Ροτένμπεργκ, είναι συνεργάτες του σημερινού προέδρου της Ρωσίας, ενώ ταυτόχρονα, ο πρωθυπουργός Ντμίτρι Μεντβέντεφ κατηγορείται από τον ακτιβιστή της αντιπολίτευσης Αλεξέι Ναβάλνι για τη συσσώρευση διεφθαρμένων περιουσιακών στοιχείων (Lukkaari, 2017).

Επιπλέον, οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες επιδεινώνονται από τις τεράστιες περιφερειακές ανισότητες: Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην περιοχή του Αρκτικού Νέετς, που είναι πλούσια σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο, ήταν 70.000 ευρώ, 43 φορές υψηλότερο από ό, τι στην φτωχή βόρεια Καυκάσια περιοχή της Ινγκουσετίας (1.600 ευρώ). Αντίθετα, το χάσμα εισοδήματος μεταξύ των πλουσιότερων και φτωχότερων περιοχών στις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Γερμανία είναι 5,0 και 2,4 αντίστοιχα.

4.1.3 Η ανισότητα στην πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες

Η δημόσια υγειονομική περίθαλψη στη Ρωσία δεν χρηματοδοτείται επαρκώς και συχνά είναι πολύ περιορισμένη, καθώς τα νοσοκομεία είναι, κατά τα φαινόμενα, βρώμικα και υπερπλήρη, χωρίς σύγχρονο εξοπλισμό και με μεγάλες περιόδους αναμονής για ορισμένες θεραπείες. Ως αποτέλεσμα, πολλοί ασθενείς στρέφονται στον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος το 2016 έλαβε το 19% των ιατρικών δαπανών της χώρας, από το 15% το 2012. Δεδομένου ότι οι λιγότερο ευημερούντες πολίτες δεν έχουν εναλλακτική λύση σε σχέση με τη δημόσια υγεία χαμηλής ποιότητας, θα μπορούσε λογικά να αναμένεται ότι το γενικό επίπεδο της υγείας του πληθυσμού θα ήταν χαμηλό. Ωστόσο, οι μελέτες δεν έχουν βρει μια απλή συσχέτιση μεταξύ της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης και της υγείας. Παραδόξως, οι καυκάσιες περιοχές του Νταγκεστάν και της Ινγκουσετίας - δύο από τις φτωχότερες στη χώρα - παρουσιάζουν επίσης τις κορυφαίες επιδόσεις όσον αφορά το προσδόκιμο ζωής (Lukkaari, 2017).

Παρά το γεγονός ότι η εκπαίδευση είναι επίσης ανεπαρκής, η διεπιστημονική έρευνα PISA του ΟΟΣΑ για το 2015 δείχνει ότι οι μαθητές της Ρωσίας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχουν μαθηματικές, αναγνωστικές και επιστημονικές δεξιότητες ίσες ή ελάχιστα κάτω από τον μέσο όρο για τις χώρες του ΟΟΣΑ. Επιπλέον, οι ρωσικές σχολές βαθμολογούνται ιδιαίτερα καλά όσον αφορά την ένταξη. Οι έρευνες της PISA από το 2006 έχουν διαπιστώσει σταθερά ότι στη Ρωσία το κοινωνικό υπόβαθρο, το φύλο και το περιβάλλον μετανάστευσης επηρεάζουν τις εκπαιδευτικές επιδόσεις λιγότερο από ό, τι στις περισσότερες από τις άλλες χώρες που ερευνήθηκαν (Lukkarı, 2017).

Η πανεπιστημιακή εκπαίδευση είναι προσβάσιμη σε φοιτητές από όλα τα κοινωνικοοικονομικά υπόβαθρα. Περίπου το 85% των φοιτητών εγγράφονται στα κρατικά πανεπιστήμια. με βάση τις επιδόσεις στις εισαγωγικές εξετάσεις του πανεπιστημίου, τα δίδακτρα είναι ιδιαίτερα χαμηλά, ενώ για τα υπόλοιπα ιδρύματα με υψηλότερα δίδακτρα, υπάρχουν κρατικά επιδοτούμενα δάνεια χαμηλού επιτοκίου. Αντικατοπτρίζοντας αυτή την προσβασιμότητα, το 54% των Ρώσων σε ηλικία εργασίας έχει τριτοβάθμια εκπαίδευση, ποσοστό υψηλότερο από ό, τι σε οποιαδήποτε χώρα του ΟΟΣΑ εκτός από τον Καναδά (Lisina & van Kerm, 2019).

4.1.4 Οι πολιτικές επιπτώσεις της ανισότητας

Σύμφωνα με μια έρευνα του Αυγούστου 2017, το 45% και το 25% των Ρώσων βλέπουν αντίστοιχα τη φτώχεια και την ανισότητα ως δύο από τα πιο πιεστικά προβλήματα της χώρας. Για να αντιμετωπίσει αυτές τις ανησυχίες, κατά τη διάρκεια των προεδρικών εκλογών του Μαρτίου του 2018, ο πρόεδρος της Ρωσίας ανακοίνωσε οφέλη για τα παιδιά με χαμηλό εισόδημα και πολιτικές με στόχο να αυξηθούν οι δαπάνες για την υγειονομική περίθαλψη και την εκπαίδευση, ενδεχομένως χρηματοδοτούμενες μέσω υψηλότερων φόρων για τους πλούσιους (Lisina & van Kerm, 2019).

Μπορούν να γραφτούν πολλά σχετικά με το τι είναι γνωστό για τη φτώχεια στη Ρωσία. Πρώτον, τα ποσοστά φτώχειας είναι σημαντικά και ποικίλλουν ανάλογα με το χρησιμοποιούμενο μέτρο. Ωστόσο, το χάσμα της φτώχειας δεν είναι μεγάλο. Δεύτερον,

όσον αφορά τη δυναμική της φτώχειας, η πλειοψηφία των φτωχών είναι παροδικά φτωχοί, με μεγάλες ροές προς και από τη φτώχεια. Αυτό συμβαδίζει με την παρατήρηση ότι το χάσμα της φτώχειας είναι μικρό για την πλειοψηφία των νοικοκυριών. Ένα μεγάλο μέρος των νοικοκυριών που ζουν κοντά στη γραμμή της φτώχειας, μαζί με μια αναφερθείσα έλλειψη ευκαιριών για την εξομάλυνση της κατανάλωσης, καθιστούν τα ρωσικά νοικοκυριά ευάλωτα σε κραδασμούς. Τρίτον, με βάση τα δημογραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά που παρατηρούνται, δεν υπάρχει σημαντική διάκριση μεταξύ των παραγόντων που καθορίζουν τη μεταβατική φτώχεια και εκείνων που καθορίζουν τη χρόνια φτώχεια (Lisina & van Kerm, 2019).

Με άλλα λόγια, όλες οι μελέτες συμφωνούν ότι οι ίδιοι παράγοντες καθορίζουν τόσο τη χρόνια όσο και τη μεταβατική φτώχεια και ότι το μέγεθος της επιρροής αυτών των παραγόντων είναι πολύ παρόμοιο. Τέταρτον, οι ακόλουθες κατηγορίες μπορούν να χαρακτηριστούν ως ευάλωτες: Οι μεγάλες οικογένειες, οι μονογονεϊκές οικογένειες και, γενικότερα, οι οικογένειες με παιδιά, τα αγροτικά νοικοκυριά, οι οικογένειες με μέλη που είναι άνεργοι ή είχαν ληξιπρόθεσμες μισθολογικές υποχρεώσεις (εκ των οποίων υπήρχαν πολλές στη δεκαετία του 1990). Οι συνταξιούχοι διαπιστώθηκε ότι είναι σχετικά εξασφαλισμένοι έναντι της φτώχειας. Μια καλύτερη εκπαίδευση, ειδικά ένα πανεπιστημιακό δίπλωμα, αποτελεί επίσης ένα αποτελεσματικό μέσο κατά της φτώχειας, ειδικά στις αστικές περιοχές (Lisina & van Kerm, 2019).

4.2 Ο ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ GINI ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ

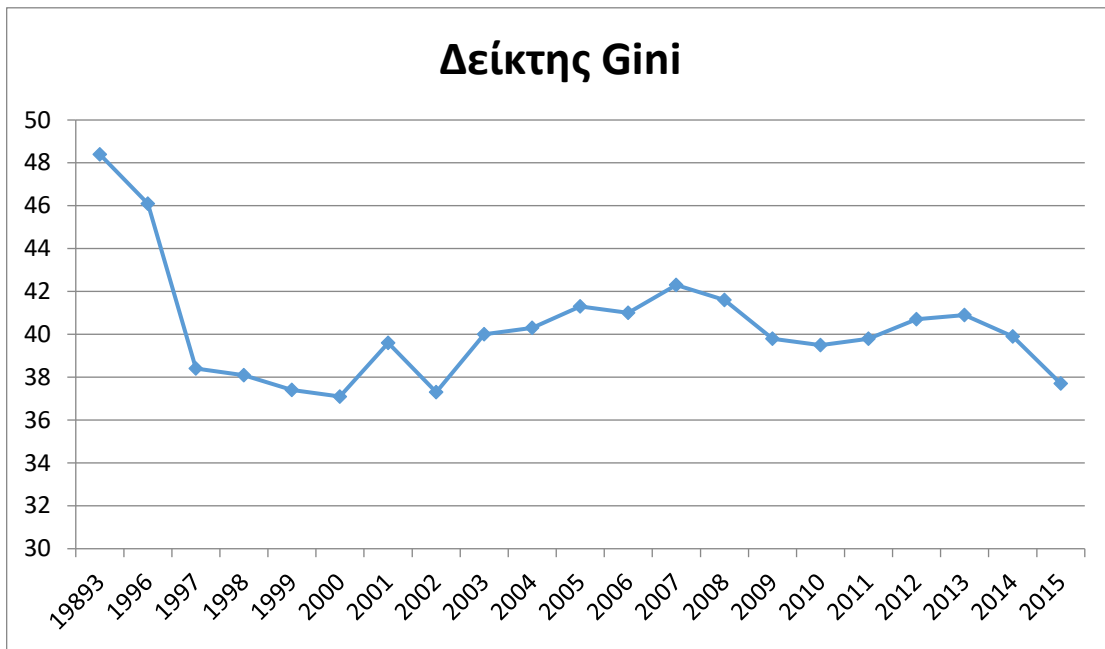
Στην συνέχεια, παρουσιάζεται ο δείκτης Gini για τα έτη από το 1993 μέχρι και το 2015. Σημειώνεται ότι η δεξιά στήλη του επόμενου πίνακα παρουσιάζει την ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα αυτού γίνεται εμφανές ότι η μέση τιμή του δείκτη στη Ρωσία είναι αρκετά μεγάλη, γεγονός που υποδηλώνει έντονη εισοδηματική ανισότητα, η οποία φαίνεται να μειώνεται κατά τα τελευταία έτη. Επιπλέον, γίνεται εμφανές από την μελέτη του πίνακα ότι τα πρώτα έτη της μελέτης, ο δείκτης ήταν σαφώς μεγαλύτερος. Η εξέλιξη του δείκτη παρουσιάζεται και στο

διάγραμμα που ακολουθεί. Ωστόσο, πριν την συνέχεια της ανάλυσης θα πρέπει να σημειωθούν τα παρακάτω.

Πίνακας 1. Η εξέλιξη του δείκτη Gini για την Ρωσία από το 1993 μέχρι και το 2015.

Έτος	Τιμή του δείκτη Gini	Ποσοστιαία μεταβολή
1993	48,40	
1996	46,10	-4,8%
1997	38,40	-16,7%
1998	38,10	-0,8%
1999	37,40	-1,8%
2000	37,10	-0,8%
2001	39,60	6,7%
2002	37,30	-5,8%
2003	40,00	7,2%
2004	40,30	0,7%
2005	41,30	2,5%
2006	41,00	-0,7%
2007	42,30	3,2%
2008	41,60	-1,7%
2009	39,80	-4,3%
2010	39,50	-0,8%
2011	39,80	0,8%
2012	40,70	2,3%
2013	40,90	0,5%
2014	39,90	-2,4%
2015	37,70	-5,5%

Πηγή: <https://www.indexmundi.com/facts/russia/indicator/SI.POV.GINI>

Διάγραμμα 1. Η εξέλιξη του δείκτη Gini για την Ρωσία από το 1993 μέχρι και το 2015.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι συντελεστές Gini δεν είναι μοναδικοί. Είναι δυνατόν δύο διαφορετικές καμπύλες Lorenz να δώσουν τον ίδιο συντελεστή Gini. Επιπλέον, είναι δυνατό να αυξηθεί ο συντελεστής Gini μιας αναπτυσσόμενης χώρας (λόγω της αυξανόμενης ανισότητας εισοδήματος) ενώ μειώνεται ο αριθμός των ατόμων που βρίσκονται σε απόλυτη φτώχεια. Αυτό οφείλεται στο ότι ο συντελεστής Gini μετρά σχετικό, όχι απόλυτο, πλούτο. Ένας άλλος περιορισμός του συντελεστή Gini είναι το ότι ο συνολικός δείκτης Gini μιας κοινωνίας δεν είναι ίσος με το άθροισμα των Gini για τις υποομάδες του.

Έτσι, οι συντελεστές Gini σε επίπεδο χώρας δεν μπορούν να συγκεντρωθούν σε περιφερειακά ή παγκόσμια Gini's, αν και ένας συντελεστής Gini μπορεί να υπολογιστεί για το σύνολο. Επειδή οι υποκείμενες έρευνες σε νοικοκυριά διαφέρουν ως προς τις μεθόδους και τους τύπους των μέτρων κοινωνικής πρόνοιας που συλλέγονται, τα δεδομένα δεν είναι απολύτως συγκρίσιμα μεταξύ των χωρών ή ακόμη και κατά τη διάρκεια διαφόρων ετών εντός μιας χώρας.

Δύο πηγές μη συγκρισιμότητας πρέπει να σημειωθούν ιδιαίτερα για τις κατανομές εσόδων. Πρώτον, οι έρευνες μπορεί να διαφέρουν από πολλές απόψεις,

συμπεριλαμβανομένης της χρησιμότητας των εσόδων ή της κατανάλωσης ως δείκτη του βιοτικού επιπέδου. Η κατανομή του εισοδήματος είναι κατά κανόνα πιο άνιση από την κατανομή της κατανάλωσης. Επιπλέον, οι ορισμοί των εισοδημάτων που χρησιμοποιούνται διαφέρουν συχνότερα μεταξύ των ερευνών. Η κατανάλωση είναι συνήθως πολύ καλύτερος δείκτης ευημερίας, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Δεύτερον, τα νοικοκυριά διαφέρουν σε μέγεθος (αριθμός μελών) και στην έκταση της κατανομής του εισοδήματος μεταξύ των μελών. Και τα άτομα διαφέρουν ως προς την ηλικία και τις ανάγκες κατανάλωσης. Οι διαφορές μεταξύ των χωρών από την άποψη αυτή μπορεί να προκαλέσουν συγκρίσεις διανομής. Οι κατανομές εισοδήματος και οι δείκτες Gini για τις οικονομίες υψηλού εισοδήματος υπολογίζονται απευθείας από τη βάση δεδομένων του Λουξεμβουργιανού Εισοδήματος, χρησιμοποιώντας μια μέθοδο εκτίμησης που είναι σύμφωνη με εκείνη που εφαρμόζεται στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Ο επόμενος πίνακας δείχνει την κατάταξη της Ρωσίας στο σύνολο των χωρών σε σχέση με την τελευταία μέτρηση του δείκτη Gini για τις χώρες αυτές. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα αυτού, η Ρωσία βρίσκεται κάτω από το μέσο σε σχέση με τις εισοδηματικές ανισότητες σε όλες τις χώρες του πλανήτη. Αναλυτικότερα, η τιμή του δείκτη Gini για την Ρωσία με βάση την τελευταία μέτρηση απέχει 13 ποσοστιαίες μονάδες από τις χώρες με την μικρότερη εισοδηματική ανισότητα και σχεδόν 28 μονάδες από τις χώρες με την μεγαλύτερη εισοδηματική ανισότητα. Ωστόσο, με βάση τα στοιχεία αυτά είναι δυνατόν να συμπεράνει κανείς ότι η Ρωσία παρουσιάζει μεγαλύτερες εισοδηματικές ανισότητες σε σχέση με όλες τις ευρωπαϊκές χώρες και μόνο η Τουρκία και το Ισραήλ από τις χώρες που σχετίζονται με κάποιο τρόπο με την Ευρώπη, παρουσιάζουν μεγαλύτερες τιμές του δείκτη Gini.

Πίνακας 2. Οι τιμές του δείκτη Gini για τις χώρες στην τελευταία του διαθέσιμη μέτρηση.

Κατάταξη ανισότητα	Χώρα	Τιμή δείκτη Gini	Έτος μέτρησης
1	Νότια Αφρική	63.40	2011
2	Ναμίμπια	61.00	2009
3	Σουρινάμ	60.50	2009
4	Ζάμπια	57.60	1999
5	Δημοκρατία Κεντρικής Αφρικής	57.10	2015
6	Λεσότο	56.20	2008
7	Μπελίτζε	54.20	2010
8	Σουαζιλάνδη	53.30	1999
9	Βραζιλία	51.50	2009
10	Κολομβία	51.30	2015
11	Παναμάς	51.10	2015
12	Γουινέα-Μπισσάου	51.00	2015
13	Ρουάντα	50.70	2010
14	Ονδούρα	50.40	2013
15	Κογκό	50.10	2015
16	Γουατεμάλα	48.90	2011
17	Κενύα	48.70	2014
18	Μεξικό	48.50	2005
19	Κόστα Ρίκα	48.20	2014
19	Παραγουάη	48.20	2015
21	Μπενίν	48.00	2015
22	Χιλή	47.80	2015
23	Γκάμπια	47.70	2015
24	Cabo Verde	47.30	2003
25	Βενεζουέλα	47.20	2007
26	Σεϋχέλλες	46.90	2006
27	Νικαράγουα	46.80	2013

28	Καμερούν	46.60	2014
29	Εκουαδόρ	46.50	2014
29	Μαλαισία	46.50	2015
31	Μαλάουι	46.30	2009
32	Βολιβία	46.10	2010
33	Μοζαμβίκη	45.80	2015
34	Ιαμαϊκή	45.60	2008
35	Κομόρες	45.50	2004
36	Δομινικανή Δημοκρατία	45.00	2013
37	Γουιάνα	44.90	2015
38	Περού	44.50	1998
39	Τζιμπουτί	44.30	2015
40	Τσαντ	44.10	2013
41	Ζιμπάμπουε	43.30	2011
42	Να πάω	43.20	2011
43	Νιγηρία	43.00	2015
43	Αργεντίνη	43.00	2009
45	Αγκόλα	42.70	2014
45	Μαδαγασκάρη	42.70	2008
45	Αγία Λουκία	42.70	2012
48	Γκάνα	42.60	1995
49	Κίνα	42.20	2012
49	Γκαμπόν	42.20	2012
49	Δημοκρατία του Κονγκό	42.20	2005
52	Σαμόα	42.10	2012
53	Παπούα Νέα Γουινέα	42.00	2008
54	Ουρουγουάη	41.80	2009
55	Ακτή του Ελεφαντοστού	41.70	2015
55	Ισραήλ	41.70	2015

57	Τουρκία	41.40	2012
58	Ηνωμένες Πολιτείες	41.20	2014
59	Ουγκάντα	41.00	2013
59	Αϊτή	41.00	2012
61	Ελ Σαλβαδόρ	40.90	2012
62	Τουρκμενιστάν	40.80	2015
62	Μαρόκο	40.80	1998
64	Τρινιντάντ και Τομπάγκο	40.70	2006
65	Σενεγάλη	40.30	1992
65	Φιλιππίνες	40.30	2011
67	Ινδονησία	40.10	2015
68	Μπουρούντι	39.50	2013
69	Σρι Λάνκα	39.20	2013
69	Τουβαλού	39.20	2012
71	Μπουτάν	39.10	2010
72	Ιράν	38.80	2012
72	Γεωργία	38.80	2014
74	Μυανμάρ	38.50	2015
75	Ταϊλάνδη	38.10	2015
76	Τανζανία	37.80	2013
76	Λιθουανία	37.80	2011
78	Ρωσία	37.70	2014
78	Τόνγκα	37.70	2015
80	Βουλγαρία	37.50	2009
81	Βανουάτου	37.40	2014
82	Νησιά του Σολομώντα	37.30	2010
83	Κριμπάτι	37.00	2013
83	Γέμενη	37.00	2006
85	Lao PDR	36.70	2014
86	Φίτζι	36.40	2012

86	Ισπανία	36.40	2013
88	Ελλάδα	36.00	2014
89	Μαυρίκιος	35.80	2014
89	Αραβική Δημοκρατία της Συρίας	35.80	2012
89	Τυνησία	35.80	2004
89	Πορτογαλία	35.80	2010
93	Βόρεια Μακεδόνια	35.60	2014
93	Κύπρος	35.60	2015
93	Σουδάν	35.60	2014
96	Μπουρκίνα Φάσο	35.40	2009
97	Ουζμπεκιστάν	35.30	2014
97	Ινδία	35.30	2003
99	Λατβία	35.20	2011
100	Βιετνάμ	35.10	2014
101	Αυστραλία	34.80	2014
102	Ιταλία	34.70	2010
102	Εσθονία	34.70	2014
104	Ηνωμένο Βασίλειο	34.60	2014
105	Καναδάς	34.10	2014
106	Νίγηρα	34.00	2013
106	Σιέρρα Λεόνε	34.00	2014
106	Τατζικιστάν	34.00	2011
106	Βοσνία και Ερζεγοβίνη	34.00	2015
110	Γκινέα	33.80	2011
111	Ιορδανία	33.70	2012
111	Λιβερία	33.70	2010
113	Αιθιοπία	33.20	2014
113	Μάλι	33.20	2010
115	Νεπάλ	33.00	2009

116	Ελβετία	32.80	2010
117	Μαυριτανία	32.50	2013
118	Αρμενία	32.40	2014
118	Γαλλία	32.40	2015
120	Κροατία	32.30	2014
121	Ιαπωνία	32.20	2014
122	Μπανγκλαντές	32.10	2008
122	Πολωνία	32.10	2010
122	Μογγολία	32.10	2014
125	Ιρλανδία	32.00	2014
126	Μαυροβούνιο	31.90	2014
126	Αίγυπτος	31.90	2014
128	Αζερμπαϊτζάν	31.80	2015
128	Λίβανος	31.80	2008
128	Κορέα	31.80	2011
131	Γερμανία	31.60	2012
132	Λουξεμβούργο	31.40	2013
133	Ουγγαρία	31.20	2014
134	Σάο Τομέ και Πρίνσιπε	30.90	2014
135	Πακιστάν	30.80	2010
136	Αυστρία	30.70	2013
137	Τιμόρ-Λέστε	30.50	2014
138	Ιράκ	30.30	2007
139	Σερβία	29.50	2012
140	Δημοκρατία της Κιργισίας	29.10	2013
141	Αλβανία	29.00	2015
141	Ολλανδία	29.00	2012
143	Δανία	28.60	2014
144	Βέλγιο	28.50	2014
145	Αλγερία	28.10	2014

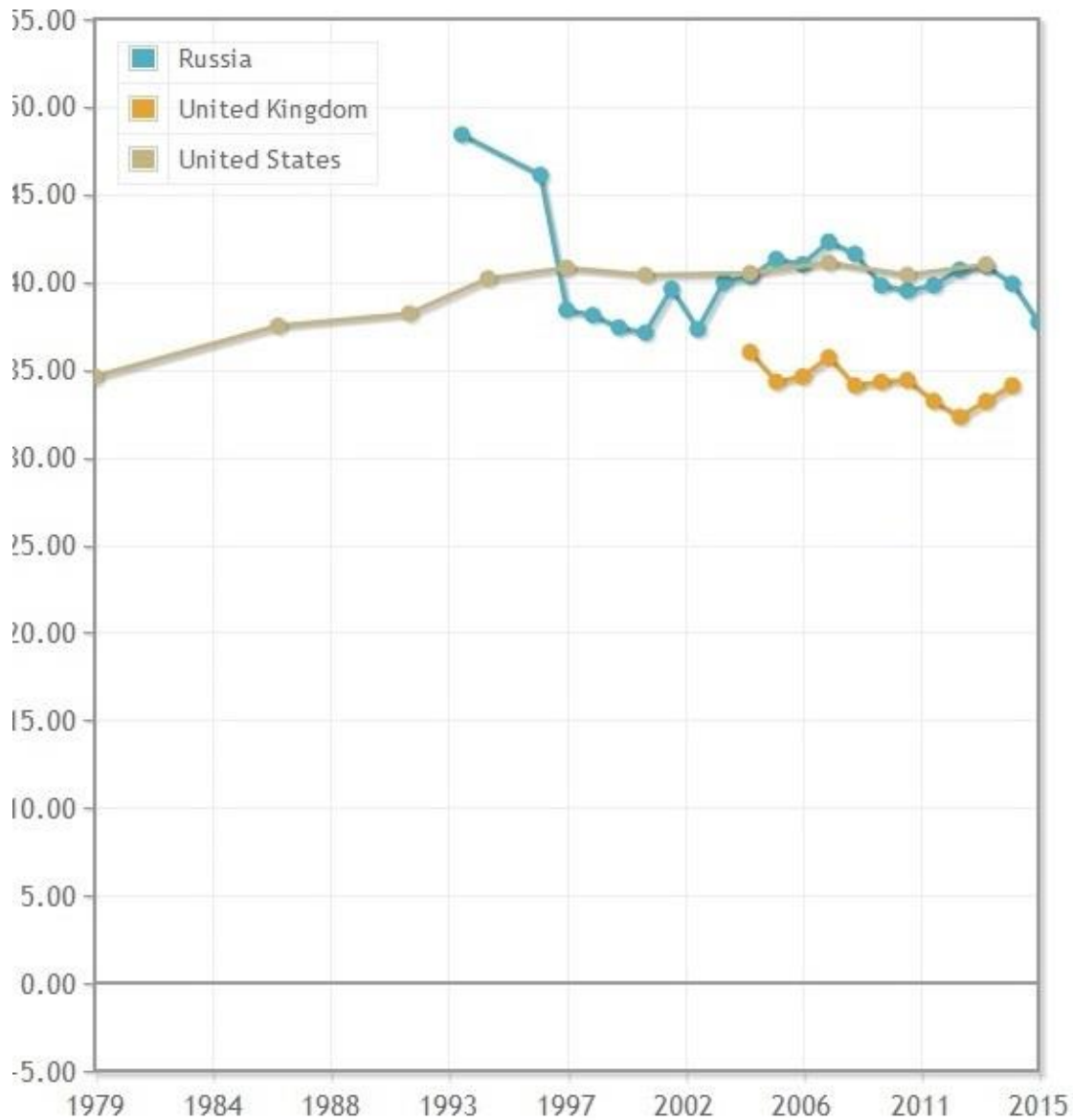
146	Ρουμανία	27.60	2011
147	Σουηδία	27.50	2013
148	Μολδαβία	27.20	2014
149	Φινλανδία	27.00	2015
150	Νορβηγία	26.80	2014
150	Λευκορωσία	26.80	2014
152	Καζακστάν	26.70	2015
153	Δημοκρατία της Σλοβακίας	26.50	2015
154	Τσεχική Δημοκρατία	26.10	2014
155	Σλοβενία	25.90	2014
156	Ισλανδία	25.70	2014
157	Ουκρανία	25.60	2014
158	Λευκορωσία	25.50	2015
152	Καζακστάν	26.70	2015
153	Δημοκρατία της Σλοβακίας	26.50	2015
154	Τσεχική Δημοκρατία	26.10	2014
155	Σλοβενία	25.70	2014
156	Ισλανδία	25.60	2014
157	Ουκρανία	25.50	2015

Πηγή: <https://www.indexmundi.com/facts/indicators/SI.POV.GINI/rankings>

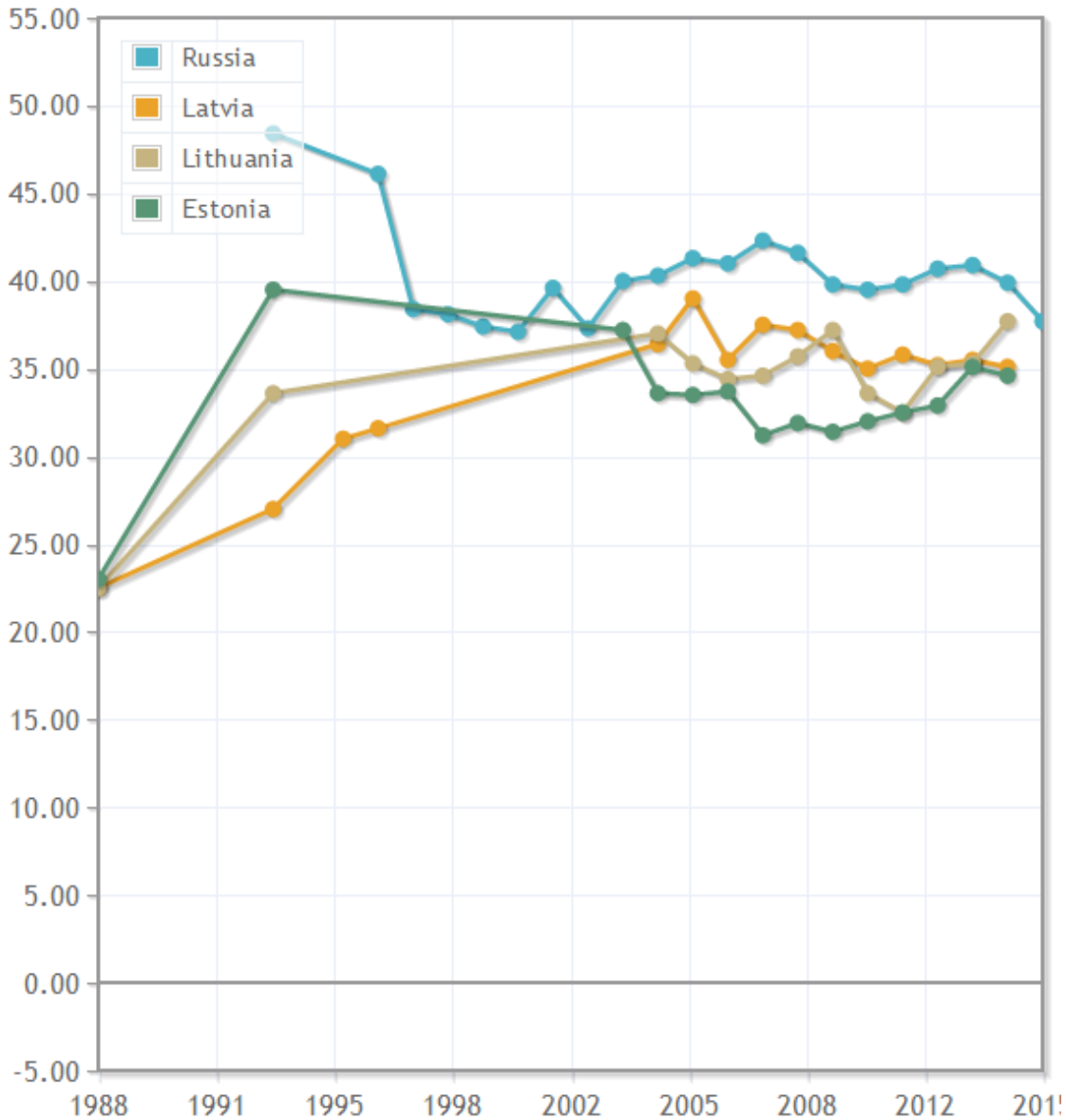
Προκειμένου τα παραπάνω να γίνουν περισσότερο κατανοητά, επιλέχθηκε να παρουσιαστεί η διαχρονική σύγκριση με βάση τον συντελεστή Gini ανάμεσα στη Ρωσία και μια χαρακτηριστική ευρωπαϊκή χώρα, όπως είναι η Αγγλία και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (στο πρώτο διάγραμμα που ακολουθεί) και ανάμεσα στη χώρα αυτή και τις βαλτικές χώρες που αποτελούσαν και αυτές μέλη της ΕΣΣΔ (στο δεύτερο διάγραμμα).

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πρώτου διαγράμματος, είναι εμφανής η διαφορά στις εισοδηματικές ανισότητες ανάμεσα στη Ρωσία και την Αγγλία. Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ εμφανίζουν αρκετά κοινά στοιχεία σε σχέση με τη Ρωσία, ειδικά μετά

το 1997-1998. Εξάλλου, οι εισοδηματικές ανισότητες φαίνεται ότι τα τελευταία χρόνια της Σοβιετικής Ένωσης ότι ήταν αρκετά έντονες, αν και σε κάθε περίπτωση, οι βαλτικές χώρες ήταν λιγότερο επιρρεπείς σε αυτές, σε σχέση με την Ρωσία. Η σχετική κατάσταση ανάμεσα στις χώρες αυτές παρέμεινε ίδια, με την Εσθονία να παρουσιάζει μια σχετικά καλύτερη κατάσταση σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες.

Διάγραμμα 2. Σύγκριση των διαχρονικών τιμών του συντελεστή Gini για την Ρωσία με το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Διάγραμμα 3. Σύγκριση των διαχρονικών τιμών του συντελεστή Gini για την Ρωσία με τη Λιθουανία, την Εσθονία και την Λετονία.

4.3 ΤΟ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ

Το δεύτερο μέγεθος που αναλύεται στο παρόν ερευνητικό κεφάλαιο είναι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν. Στο προηγούμενο κεφάλαιο εξάλλου, έλαβε χώρα μια

συνοπτική αναφορά στους διαφόρους τύπους του ΑΕΠ ως μεγέθους οικονομικής μεγέθυνσης. Στην παρούσα παράγραφο παρουσιάζεται αναλυτικά η διαχρονική εξέλιξη τεσσάρων τύπων του ΑΕΠ της Ρωσίας. Αρχικά, παρουσιάζεται το ονομαστικό ΑΕΠ σε δολάρια ΗΠΑ, στην συνέχεια το ονομαστικό ΑΕΠ σε όρους ΙΑΔ, έπειτα το πραγματικό ΑΕΠ σε όρους ΙΑΔ (έτος βάσης το 2011) και τέλος, ο ρυθμός ανάπτυξης σε τρέχουσες τιμές του εγχώριου νομίσματος.

Το ΑΕΠ σε τιμές αγοραστή είναι το άθροισμα της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας από όλους τους παραγωγούς-κάτοικους της οικονομίας συν τυχόν φόρους προϊόντος και μείον τυχόν επιδοτήσεις που δεν περιλαμβάνονται στην αξία των προϊόντων. Υπολογίζεται χωρίς να γίνονται μειώσεις για υποτίμηση των κατεργασμένων περιουσιακών στοιχείων ή για εξάντληση και υποβάθμιση των φυσικών πόρων. Τα δεδομένα είναι σε τρέχοντα δολάρια ΗΠΑ. Τα στοιχεία του δολαρίου για το ΑΕΠ μετατρέπονται από τα εγχώρια νομίσματα χρησιμοποιώντας επίσημες συναλλαγματικές ισοτιμίες ενός έτους.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα που ακολουθεί το ονομαστικό ΑΕΠ της Ρωσίας τα τελευταία 30 χρόνια παρουσίασε μια σχεδόν συνεχή αύξηση, τουλάχιστον από το 1998 μέχρι και το 2010. Προηγουμένως, υπήρχε μια μικρή τάση μείωσης που διήρκησε τα 8 πρώτα χρόνια της παρατηρούμενης περιόδου. Η κρίση του 2010 είχε ως αποτέλεσμα την μεγάλη πτώση του ονομαστικού ΑΕΠ, κάτι που συνέβη ξανά και μετά το 2014. Σε απόλυτους αριθμούς, τα τελευταία 27 χρόνια φαίνεται το ονομαστικό ΑΕΠ της Ρωσίας να έχει σχεδόν τριπλασιαστεί. Αυτό φαίνεται και στο διάγραμμα που ακολουθεί.

Πίνακας 3. Η διαχρονική εξέλιξη του ΑΕΠ της Ρωσίας σε τρέχουσες τιμές (ρούβλια).

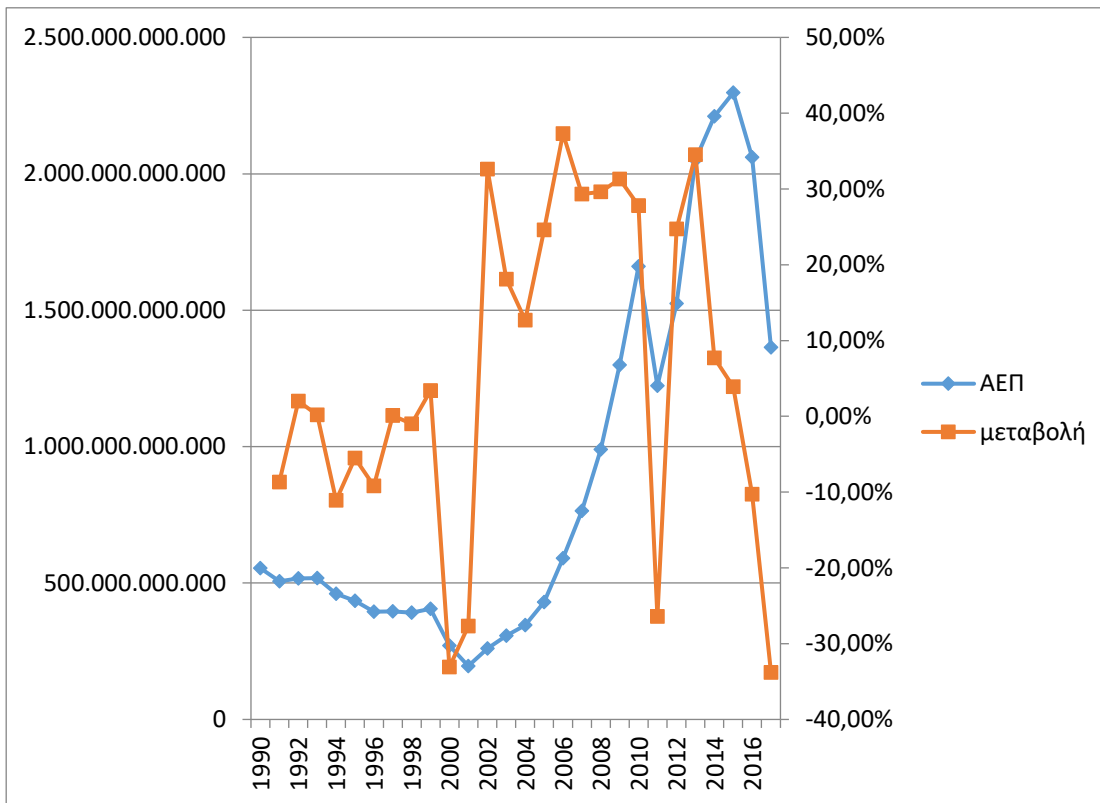
Έτος	Ποσό	Ποσοστιαία μεταβολή
1990	554.713.455.150	
1991	506.500.173.960	-8,7%
1992	516.814.274.022	2,0%
1993	517.962.962.963	0,2%
1994	460.290.556.901	-11,1%
1995	435.083.713.851	-5,5%
1996	395.077.301.248	-9,2%
1997	395.537.185.735	0,1%
1998	391.724.890.744	-1,0%
1999	404.928.954.192	3,4%
2000	270.955.486.862	-33,1%
2001	195.907.128.351	-27,7%
2002	259.710.142.197	32,6%
2003	306.602.070.621	18,1%
2004	345.470.494.418	12,7%
2005	430.347.770.733	24,6%
2006	591.016.690.743	37,3%
2007	764.017.107.993	29,3%

2008	989.930.542.279	29,6%
2009	1.299.705.764.824	31,3%
2010	1.660.846.387.626	27,8%
2011	1.222.644.282.200	-26,4%
2012	1.524.917.468.443	24,7%
2013	2.051.661.732.059	34,5%
2014	2.210.256.976.945	7,7%
2015	2.297.128.039.058	3,9%
2016	2.059.984.158.385	-10,3%
2017	1.363.594.369.511	-33,8%

Πηγή:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD?end=2018&locations=RU&start=>

1992

Διάγραμμα 4. Διαγραμματική απεικόνιση της διαχρονικής εξέλιξης του ΑΕΠ της Ρωσίας σε τρέχουσες τιμές (ρούβλια) και της ετήσιας ποσοστιαίας μεταβολής του

Το ΑΕΠ της επόμενης μορφής είναι ακαθάριστο εγχώριο προϊόν που έχει μετατραπεί σε διεθνή δολάρια χρησιμοποιώντας τα ποσοστά της ισοτιμίας αγοραστικής δύναμης. Ένα διεθνές δολάριο έχει την ίδια αγοραστική δύναμη σε σχέση με το ΑΕΠ με το δολάριο ΗΠΑ στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το ΑΕΠ είναι το άθροισμα της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας από όλους τους παραγωγούς-κάτοικους της οικονομίας συν τους φόρους προϊόντος και μείον τυχόν επιδοτήσεις που δεν περιλαμβάνονται στην αξία των προϊόντων

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα που ακολουθεί το ΑΕΠ της Ρωσίας σε διεθνή δολάρια τα τελευταία 30 χρόνια παρουσίασε μια σχεδόν παρόμοια εξέλιξη με αυτήν του ονομαστικού ΑΕΠ, η οποία ωστόσο φαίνεται περισσότερο σταθερή. Οι σημαντικές μεταβολές του 2000, του 2010 και του 2016 συνεχίζουν να αποτυπώνονται στην ετήσια ποσοστιαία μεταβολή, όχι όμως και στο ΑΕΠ, καθώς έχει αλλάξει η μονάδα μέτρησής του.

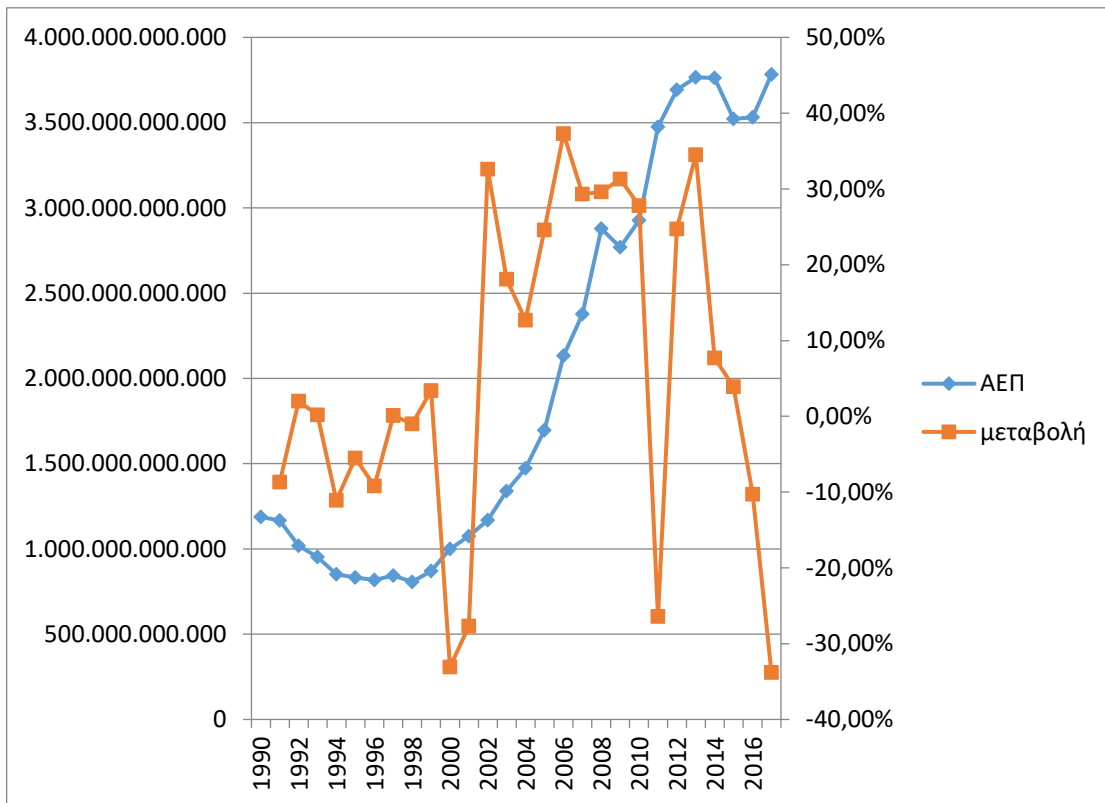
Πίνακας 4. Η διαχρονική εξέλιξη του ΑΕΠ της Ρωσίας σε τρέχουσες τιμές (διεθνή δολάρια).

Έτος	Ποσό	Ποσοστιαία μεταβολή
1990	1.187.875.551.661	
1991	1.166.067.832.158	-8,7%
1992	1.019.337.840.774	2,0%
1993	953.033.562.610	0,2%
1994	851.032.390.002	-11,1%
1995	832.874.933.680	-5,5%
1996	817.526.684.921	-9,2%
1997	843.109.809.493	0,1%
1998	807.029.157.571	-1,0%
1999	870.676.186.417	3,4%
2000	1.000.581.025.238	-33,1%
2001	1.074.585.972.514	-27,7%
2002	1.167.897.269.468	32,6%
2003	1.338.656.016.324	18,1%
2004	1.473.342.751.157	12,7%
2005	1.696.729.209.940	24,6%
2006	2.133.189.651.013	37,3%

2007	2.377.454.045.297	29,3%
2008	2.878.201.315.081	29,6%
2009	2.768.599.517.936	31,3%
2010	2.927.003.701.118	27,8%
2011	3.475.384.986.433	-26,4%
2012	3.692.393.232.080	24,7%
2013	3.765.660.737.975	34,5%
2014	3.762.054.485.992	7,7%
2015	3.522.689.289.632	3,9%
2016	3.530.790.315.606	-10,3%
2017	3.783.634.636.967	-33,8%

Πηγή:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD?end=2018&locations=RU&start=1992>

Διάγραμμα 5. Διαγραμματική απεικόνιση της διαχρονικής εξέλιξης του ΑΕΠ της Ρωσίας σε τρέχουσες τιμές (διεθνή δολάρια) και της ετήσιας ποσοστιαίας μεταβολής του.

Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ σε τιμές αγοράς με βάση το σταθερό τοπικό νόμισμα. Σημειώνεται ότι τα όποια αδρανή στοιχεία βασίζονται σε σταθερά δολάρια ΗΠΑ το 2010. Το ΑΕΠ είναι το άθροισμα της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας από όλους τους παραγωγούς κατοίκους της οικονομίας συν τους φόρους προϊόντος και μείον τις επιδοτήσεις που δεν περιλαμβάνονται στην αξία των προϊόντων. Υπολογίζεται χωρίς να γίνονται μειώσεις για υποτίμηση των κατεργασμένων περιουσιακών στοιχείων ή για εξάντληση και υποβάθμιση των φυσικών πόρων

Ο ρυθμός ανάπτυξης της Ρωσίας για σχεδόν ολόκληρη την δεκαετία του 1990 ήταν αρνητικός, φτάνοντας μέχρι το -15% το 1992. Από την άλλη πλευρά, ολόκληρη την δεκαετία του 2000 παρουσίασε σημαντικούς ρυθμούς ανάπτυξης, οι οποίοι μετά την κρίση του 2009, επέστρεψαν με χαμηλότερη ωστόσο ένταση.

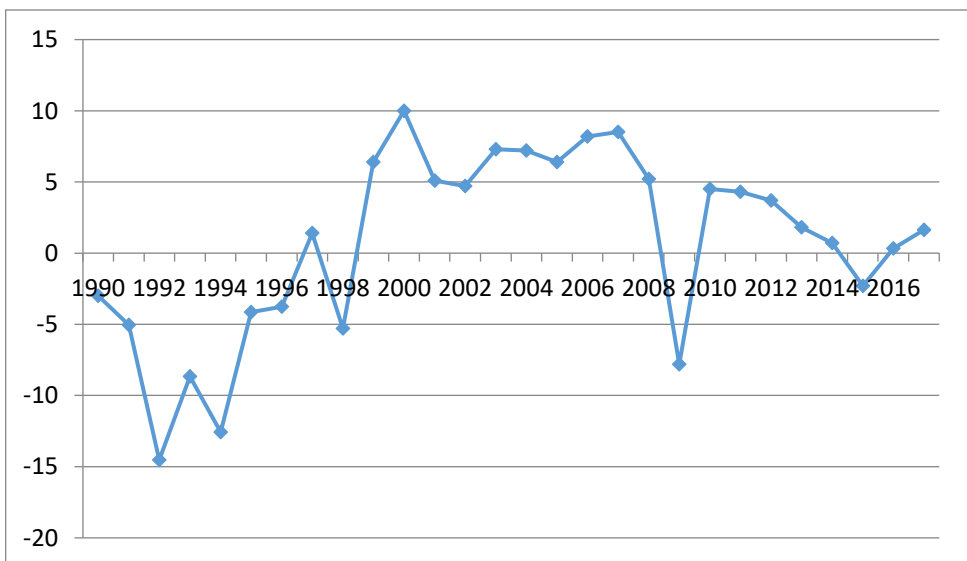
Πίνακας 5. Η διαχρονική εξέλιξη του ετήσιου ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ της Ρωσίας

Έτος	Ποσοστό %
1990	-3,00
1991	-5,05
1992	-14,53
1993	-8,67
1994	-12,57
1995	-4,14
1996	-3,76
1997	1,40
1998	-5,30
1999	6,40
2000	10,00
2001	5,10
2002	4,70
2003	7,30
2004	7,20
2005	6,40
2006	8,20
2007	8,50

2008	5,20
2009	-7,80
2010	4,50
2011	4,30
2012	3,70
2013	1,80
2014	0,70
2015	-2,31
2016	0,33
2017	1,63

Πηγή:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD?end=2018&locations=RU&start=1992>

Διάγραμμα 6. Η διαχρονική εξέλιξη του ετήσιου ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ της Ρωσίας

Το ΑΕΠ της επόμενης μορφής είναι ακαθάριστο εγχώριο προϊόν που έχει μετατραπεί σε διεθνή δολάρια χρησιμοποιώντας τα ποσοστά της ισοτιμίας αγοραστικής δύναμης, με το δεδομένο ότι τα στοιχεία βρίσκονται σε σταθερά διεθνή δολάρια για το 2011. Τέλος, η εξέλιξη του ΑΕΠ μετρούμενου σε σταθερά διεθνή δολάρια με έτος βάσης το 2011 δείχνει συμπεράσματα παρόμοια με αυτά που έχουν ήδη σημειωθεί, καθώς είναι εμφανής στο διάγραμμα που ακολουθεί, η πτωτική τάση του ΑΕΠ σε όλη την διάρκεια της δεκαετίας του 1990 και η ανοδική τάση στην συνέχεια.

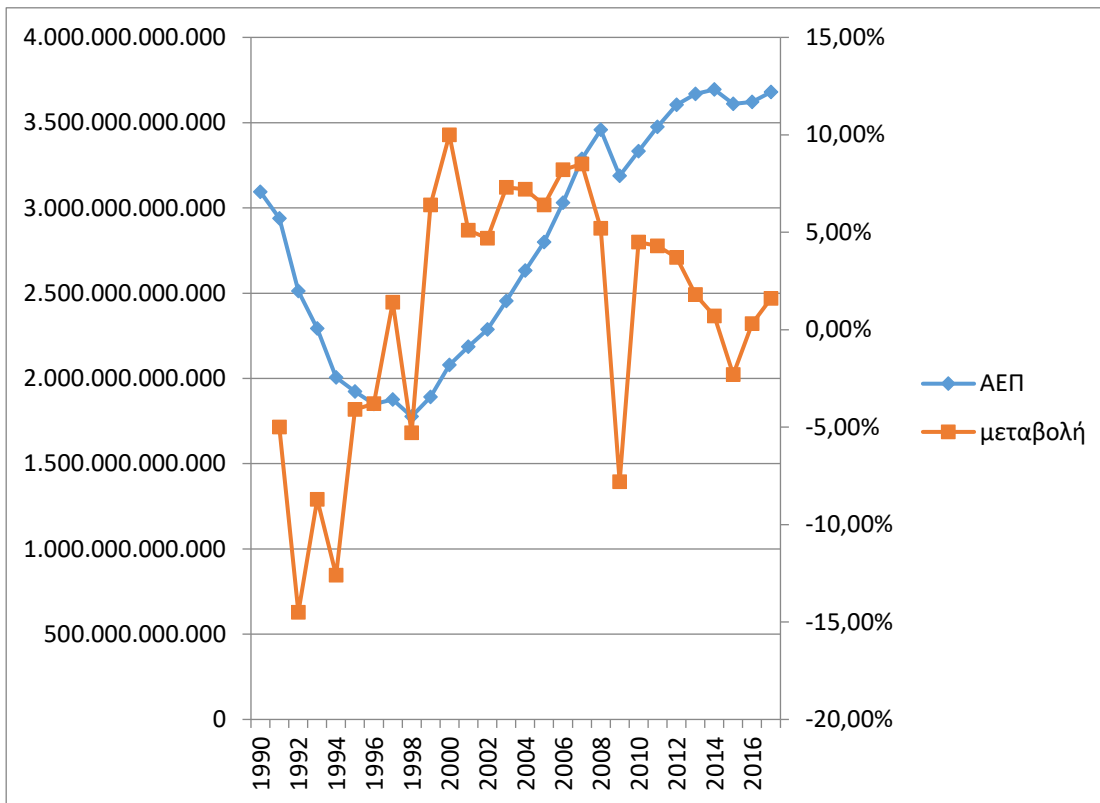
Πίνακας 6. Η διαχρονική εξέλιξη του ΑΕΠ της Ρωσίας σε όρους ΙΑΔ, σε σταθερά «διεθνή» δολάρια ΗΠΑ.

Έτος	Ποσό	Ποσοστιαία μεταβολή
1990	3.094.515.787.350	
1991	2.938.337.449.251	-5,0%
1992	2.511.365.466.776	-14,5%
1993	2.293.666.738.169	-8,7%
1994	2.005.358.426.195	-12,6%
1995	1.922.265.830.169	-4,1%
1996	1.850.083.413.440	-3,8%
1997	1.875.983.023.546	1,4%
1998	1.776.556.643.200	-5,3%
1999	1.890.254.752.783	6,4%
2000	2.079.281.491.046	10,0%
2001	2.185.325.912.207	5,1%

2002	2.288.036.053.263	4,7%
2003	2.455.061.594.774	7,3%
2004	2.631.824.749.773	7,2%
2005	2.800.260.624.409	6,4%
2006	3.029.883.906.928	8,2%
2007	3.287.423.365.425	8,5%
2008	3.458.368.370.039	5,2%
2009	3.188.615.847.673	-7,8%
2010	3.332.103.560.819	4,5%
2011	3.475.384.986.432	4,3%
2012	3.603.976.213.817	3,7%
2013	3.668.847.790.717	1,8%
2014	3.694.529.704.329	0,7%
2015	3.609.269.804.478	-2,3%
2016	3.621.154.492.276	0,3%
2017	3.680.186.405.949	1,6%

Πηγή:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD?end=2018&locations=RU&start=1992>

Διάγραμμα 7. Διαγραμματική απεικόνιση της διαχρονικής εξέλιξης του ΑΕΠ της Ρωσίας σε όρους ΙΑΔ, σε σταθερά «διεθνή» δολάρια ΗΠΑ 2011 και της ετήσιας ποσοστιαίας μεταβολής του.

4.4 Η ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΤΟΥ ΔΕΙΚΤΗ GINI ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΕΠ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Από την μελέτη της εξέλιξης του συντελεστή GINI με τις τέσσερις όψεις του ΑΕΠ, οι οποίες παρουσιάστηκαν προηγουμένως, δεν παρατηρήθηκε κάποια σημαντική σχέση μεταξύ τους, που να μπορέσει να αποτυπώσει σταθερά τον τρόπο μεταβολής του ενός μεγέθους σε σχέση με το άλλο.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι οικονομικές ανισότητες στη Ρωσία αυξήθηκαν ριζικά στην αρχή της μετάβασης από ένα κρατικό σοσιαλιστικό σύστημα σε μια καπιταλιστική οικονομία της αγοράς, όπως φαίνεται από τα στοιχεία για τον συντελεστή Gini που παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Στη δεκαετία του 2000, παρά τη σημαντική οικονομική ανάπτυξη και τη μείωση των επιπέδων φτώχειας, η εισοδηματική ανισότητα παρέμεινε

επίμονα υψηλή και έχει ακόμη αυξηθεί. Οι χωρικές και κοινωνικές ανισότητες επιδεινώνουν περαιτέρω την εισοδηματική ανισότητα. Ως αποτέλεσμα αυτών των διαδικασιών, αυξήθηκε επίσης η ανισότητα πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση, τη στέγαση, τις θέσεις εργασίας και το δίκαιο.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 2000, η ρωσική κυβέρνηση έχει αρχίσει να προσπαθεί να αντιμετωπίσει τις υψηλές ανισότητες, εστιάζοντας στην περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη και τις αναδιανεμητικές μεταβιβάσεις σε ανθρώπους χαμηλού εισοδήματος και σε κατοίκους σε ευάλωτες περιοχές. Ωστόσο, χωρίς να αντιμετωπίζονται οι προκλήσεις της αγοράς εργασίας, η πραγματοποίηση του αναδιανεμητικού δυναμικού του φορολογικού συστήματος και των δημόσιων υπηρεσιών, η βελτίωση της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων και η αντιμετώπιση των προβλημάτων της διαφθοράς και ενός άδικου συστήματος επιβολής του νόμου, η καταπολέμηση της ανισότητας στη σύγχρονη Ρωσία είναι απίθανο να επιτύχει

Από την αρχή της μετάβασης στην οικονομία της αγοράς το 1991, η οικονομική ανισότητα στη Ρωσία έχει αυξηθεί. Μεταξύ του 1990 και του 2012, ο συντελεστής Gini του διαθέσιμου εισοδήματος στη Ρωσία αυξήθηκε από 0,26 σε 0,42,1 και η διαφορά μεταξύ των εισοδημάτων του πλουσιότερου 10% του πληθυσμού των Ρώσων και του φτωχότερου 10% αυξήθηκε από τέσσερις σε σχεδόν 17 φορές. Επιπλέον, είναι χαρακτηριστικό ότι το ένα τοις εκατό από τους πλουσιότερους ανθρώπους στη Ρωσία κατέχει πλέον το 71% του πλούτου της χώρας.

Οι εισοδηματικές ανισότητες αυξάνονται σε πολλές αναπτυσσόμενες και ανεπτυγμένες χώρες τις τελευταίες δεκαετίες, αλλά σχεδόν καμία αναδυόμενη οικονομία δεν αντιμετώπισε μια τόσο ριζική αλλαγή στην ανισότητα των εισοδημάτων σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα όπως η Ρωσία. Η μεγαλύτερη αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας σημειώθηκε στα πρώτα χρόνια της μετάβασης, όταν η οικονομία της χώρας κατέρρευσε.

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού έπεσε στη φτώχεια, ενώ άλλοι άρχισαν να ευημερούν από τις νέες ευκαιρίες που προκύπτουν από την οικονομία της αγοράς. Στη δεκαετία του 1990, η αναμενόμενη ανάκαμψη της

οικονομίας της χώρας, όπως τελικά συνέβη στη δεκαετία του 2000, αναμενόταν να μείωνε την ανισότητα. Αντίθετα με τις προσδοκίες όμως, τα υψηλά επίπεδα ανισότητας εξακολουθούν να υφίστανται και ακόμη αυξάνονται καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 2000.

Αν και οι συσχετίσεις και οι γραμμικές παλινδρομήσεις δεν έδωσαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα, αποτελεί αναντίρρητο γεγονός ότι πολλά πρέπει ακόμα να συμβούν στην χώρα, ώστε οι εισοδηματικές ανισότητες να αμβλυθούν. Στην συνέχεια, παρουσιάζονται ορισμένες προτάσεις πολιτικής προς την κατεύθυνση αυτή.

6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι Ρώσοι νομοθέτες επικεντρώνονται ολοένα και περισσότερο στο πρόβλημα της ανισότητας και από τα μέσα της δεκαετίας του 2000 έχουν τεθεί σε εφαρμογή ορισμένες πολιτικές για την αντιμετώπιση της ανισότητας των εισοδημάτων και των περιφερειακών ανισοτήτων. Αυτές οι πολιτικές επικεντρώθηκαν κατά κύριο λόγο στην οικονομική ανάπτυξη των περιφερειών και στις αναδιανεμητικές μεταβιβάσεις προς τις χαμηλού εισοδήματος και τις ευάλωτες περιοχές και τους ανθρώπους.

Ενώ είναι δύσκολο να εκτιμηθεί η πραγματική επίδραση μείωσης των ανισοτήτων αυτών των πολιτικών, είναι προφανές ότι δεν ήταν επαρκείς για την αντιστροφή των τρεχουσών τάσεων ανισότητας. Είναι σαφές ότι, χωρίς να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις της αγοράς εργασίας, η πραγματοποίηση του αναδιανεμητικού δυναμικού του φορολογικού συστήματος και των δημόσιων υπηρεσιών, η βελτίωση της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων και η αντιμετώπιση του προβλήματος της διαφθοράς και ενός άδικου συστήματος επιβολής του νόμου, ο μελλοντικός αγώνας κατά της ανισότητας στη σύγχρονη Ρωσία είναι απίθανο να επιτύχει.

Μια προεδρική εντολή που εκδόθηκε τον Μάιο του 2012, μετά τις εκλογές, απαιτεί τη δημιουργία 25 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας ποιότητας μέχρι το 2020 και κατά τη διάρκεια της προεδρίας του G20 το 2013, η Ρωσία επέλεξε να εστιάσει την ατζέντα στη δημιουργία θέσεων εργασίας. Η δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας

και η μετατροπή των σημερινών θέσεων εργασίας χαμηλής παραγωγικότητας από χαμηλόμισθες θέσεις εργασίας σε υψηλής παραγωγικότητας «σύγχρονες» θέσεις εργασίας θα μπορούσε να αποτελέσει ένα σημαντικό αντίδοτο στην ανισότητα για τη Ρωσία, όπου οι μισθολογικές ανισότητες μεταξύ των κλάδων βρίσκονται μεταξύ των βασικών παραγόντων της ανισότητας των εισοδημάτων.

Ωστόσο, ο αριθμός των θέσεων εργασίας που έχουν μειωθεί τα τελευταία χρόνια και η έλλειψη οικονομικής ανάπτυξης και επενδύσεων, κάνουν πολλούς εμπειρογνώμονες να αμφισβητούν τη σκοπιμότητα αυτού του προγράμματος. Οι σημερινές συνθήκες είναι επίσης ένδειξη ότι η κυβέρνηση θα πρέπει να αναζητήσει άλλες πολιτικές λύσεις το πρόβλημα της ανισότητας (Independent Institute of Social Policy, 2011).

Ενώ οι αυξανόμενες δαπάνες για την κοινωνική προστασία βρισκόταν στο επίκεντρο των πολιτικών της κυβέρνησης, μια διαφορετική πλευρά της φορολογίας και της φορολογικής πολιτικής απουσίαζε κυρίως από τον λόγο και την πρακτική της ρωσικής πολιτικής για την ανισότητα. Στην παρούσα κατάσταση, το ρωσικό φορολογικό σύστημα επιδεινώνει μάλλον, παρά επιλύει το πρόβλημα της ανισότητας των εισοδημάτων. Πρώτον, η φοροδιαφυγή των φόρων μισθωτών υπηρεσιών στη Ρωσία είναι υψηλή και σήμερα εκτιμάται στο επίπεδο του 40% (Independent Institute of Social Policy, 2011).

Μολονότι η κυβέρνηση προσπαθεί να επιβάλει νομικά μέτρα εναντίον των εργοδοτών που πληρώνουν μισθούς «κάτω από το τραπέζι» ή «σε φάκελο», υπάρχουν σημάδια αυξανόμενου αριθμού θέσεων εργασίας που πληρώνονται με αυτόν τον τρόπο. Οι εμπειρογνώμονες τείνουν να εξηγούν τη φοροδιαφυγή των μισθωτών από τους εργοδότες ως αντίδραση στις αυξήσεις των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και την χαμηλή εμπιστοσύνη των ανθρώπων στην ικανότητα της κυβέρνησης να δαπανήσει δίκαια τους φόρους που εισπράττει. Επιπλέον, η Ρωσία δεν διαθέτει επί του παρόντος προοδευτικό σύστημα φορολογίας εισοδήματος με τον φόρο εισοδήματος επί των μισθών να είναι στο 13% (Gimpelson & Zudina, 2011).

Μέχρι σήμερα, οι Ρώσοι νομοθέτες φαίνεται να έχουν διστάσει να μπουν στον τομέα της φορολογικής πολιτικής. Η δικαιολογία για τη συνεχή τήρηση του κατ'αποκοπήν φόρου εισοδήματος από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους εμπειρογνώμονες είναι ότι ο προοδευτικός φόρος εισοδήματος θα έπληττε περισσότερο την εύθραυστη μεσαία τάξη της Ρωσίας, θα προκαλέσει περαιτέρω πληροφόρηση της αγοράς εργασίας και θα αυξήσει τη φοροδιαφυγή (Oncharova, 2012).

Επομένως, αντί για προοδευτικό φόρο εισοδήματος η πλειονότητα των εμπειρογνομόνων και των διαμορφωτών πολιτικής προτείνει συνήθως την εισαγωγή φόρων ιδιοκτησίας, φόρων επί αγαθών πολυτελείας και ενός «φόρου αλληλεγγύης» 3-5% για άτομα με πολύ υψηλά εισοδήματα. Αλλά τα βήματα προς την κατεύθυνση των φόρων αυτών είναι επίσης ελάχιστα μακριά. Το 2013 εισήχθη ένας φόρος επί των πολυτελών αυτοκινήτων, αλλά η αναμενόμενη μεταρρύθμιση του φόρου ακίνητης περιουσίας αναβλήθηκε και πάλι. Οι δημόσιες υπηρεσίες, όπως η καθολική δημόσια υγειονομική περίθαλψη και η εκπαίδευση, έχουν πολύ ισχυρά αναδιανεμητικά αποτελέσματα. Με την τοποθέτηση του «εικονικού εισοδήματος» στις τσέπες του καθενός, οι δημόσιες υπηρεσίες μειώνουν την εισοδηματική ανισότητα στις χώρες του ΟΟΣΑ κατά μέσο όρο 20% (Esping-Andersen & Myles, 2012).

Ωστόσο, στη Ρωσία ο αναδιανεμητικός ρόλος αυτών των υπηρεσιών παραμένει μη αναγνωρισμένος. Ενώ η κυβέρνηση δραστηριοποιείται στην αύξηση των δαπανών για την κοινωνική προστασία, οι δημόσιες δαπάνες για συστήματα υγείας και εκπαίδευσης στη Ρωσία (ήδη σχετικά χαμηλές σε σύγκριση με τις χώρες του ΟΟΣΑ και ορισμένες χώρες BRICS) μειώνονται. Αυτό αναμφισβήτητα θα επηρεάσει περαιτέρω την προσβασιμότητα και την ποιότητα αυτών των υπηρεσιών και, ενδεχομένως, θα μειώσει ακόμη περισσότερο τη δυναμική αναδιανομής τους.

Παρόλο που μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν μελέτες που να δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην αναδιανεμητική επίδραση της υγειονομικής περίθαλψης και του εκπαιδευτικού συστήματος στη Ρωσία, η περίπτωση της προσχολικής εκπαίδευσης παρέχει ένα σαφές παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η υπο-χρηματοδότηση αυτών των υπηρεσιών (που οδηγεί σε χαμηλή προσβασιμότητα) οδηγεί σε ανισότητα στην

πρόσβαση την αγορά εργασίας και την περαιτέρω διαιώνιση της εισοδηματικής ανισότητας, ιδίως στη διασταύρωση της με την ανισότητα των φύλων.

Επί του παρόντος, η πρόσβαση στη δημόσια προσχολική εκπαίδευση στη Ρωσία είναι πολύ περιορισμένη, καθώς εκτιμάται ότι το 2013, 450.000 παιδιά σε ολόκληρη τη χώρα βρίσκονταν σε λίστα αναμονής για μια θέση σε νηπιαγωγεία. Αυτή η κατάσταση περιορίζει σημαντικά την πρόσβαση στην αγορά εργασίας για τα άτομα με παιδιά, ειδικά για τις γυναίκες. Εξάλλου, σε οικογένειες χωρίς παιδιά που έχουν ανέργους, μόνο το 7% των περιπτώσεων δεν σκοπεύουν να αναζητήσουν εργασία. Αντίθετα, μεταξύ των οικογενειών με παιδιά, αυτό συμβαίνει για το 20% των νοικοκυριών (για οικογένειες με τρία παιδιά ο αριθμός αυτός φτάνει το 36%) και οι περισσότεροι από αυτούς είναι ενήλικες (Independent Institute of Social Policy, 2011).

Το άρθρο 19 του Συντάγματος της Ρωσικής Ομοσπονδίας απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φύλου, φυλής, εθνικότητας, γλώσσας, τόπου γέννησης, καθεστώτος εισοδήματος, κατοικίας, θρησκευτικών απόψεων και πεποιθήσεων. Ωστόσο, η γενική νομοθεσία κατά των διακρίσεων και οι μηχανισμοί για την επιβολή τους είναι πολύ ανεπτυγμένοι στη Ρωσία. Η βελτίωση αυτής της νομοθεσίας είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων που συνδέονται άρρηκτα με την εισοδηματική ανισότητα (Independent Institute of Social Policy, 2011).

Ο αγώνας κατά της ανισότητας στη Ρωσία πρέπει να υποστηριχθεί από μια ισχυρή προσπάθεια να καταστεί η επιβολή του νόμου δίκαιη και να καταπολεμηθεί η διαφθορά σε όλα τα επίπεδα των κοινωνικών θεσμών. Πολλοί από τους παράγοντες που συμβάλλουν σε υψηλά επίπεδα εισοδηματικής ανισότητας στη Ρωσία, για παράδειγμα ένας μεγάλος μη επίσημος τομέας που συνδέεται με την παραοικονομία και τα υψηλά επίπεδα φοροδιαφυγής, βασίζονται σε πολύ χαμηλά (μεταξύ των χαμηλότερων παγκοσμίως) επίπεδα θεσμικής εμπιστοσύνης που χαρακτηρίζουν τη ρωσική κοινωνία (Stickley, et al., 2009).

Κατά συνέπεια, πολλές από τις βασικές πολιτικές κατά των ανισοτήτων, όπως η προοδευτική αποδέσμευση της φορολογίας και η δημιουργία θέσεων εργασίας στον επίσημο τομέα, απλά δεν θα μπορούσαν να εφαρμοστούν αποτελεσματικά στη Ρωσία,

εκτός εάν αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά τα προβλήματα της διαφθοράς και της ανισότητας από το νόμο, σε αρχικό στάδιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Acemoglu, D. (2002). Cross-Country Inequality Trends. Available at: <https://econpapers.repec.org/paper/nbrnberwo/8832.htm>. [4/9/2019].

Acemoglu, D., Robinson, J. (2000). Why Did the West Extend the Franchise? Democracy, Inequality, and Growth in Historical Perspective. *Quarterly Journal of Economics*. 115:1167-1199.

Aghion, P., Saint-Paul, G. (1998). Virtues of bad times interaction between productivity growth and economic fluctuations. *Macroeconomic Dynamics*. 2(3):322-344.

Alesina, A., Di Tella, R., MacCulloch, R. (2004). Inequality and Happiness: Are Europeans and Americans Different? *Journal of Public Economics*. 88(10). 2009-2042.

Alvaredo, F., Chancel, C., Piketty, T., Saez, E., Zucman, E. (2018). World Inequality Report 2018. Available at: <https://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674984554>. [5/9/2019].

Antonovsky, A. (1967). Social class, life expectancy and overall mortality. *Milbank Memorial Fund Quarterly*. 45:731-35.

Arcagni, A., Porro, F. (2014). The graphical representation of inequality. *Revista Colombiana de Estadística*. 37:419-436.

Atkinson, B., Morelli, S. (2011). Economic crises and Inequality. Available at: <https://ideas.repec.org/p/hdr/papers/hdrp-2011-06.html>. [6/9/2019].

Attanasio, O., Hurst, E., Pistaferri, s. (2012). The evolution of income, consumption, and leisure inequality in the US, 1980–2010. Available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/6a60/4466ee361b621deecf8b81502105d5e21498.pdf>. [7/9/2019].

Banerjee, V., Duflo, E. (2003). Inequality and growth: What can the data say? *Journal of economic growth*. 8(3):267-299.

Barrett, F., Donald, G. (2009). Statistical inference with generalized Gini indices of inequality, poverty, and welfare. *Journal of Business & Economic Statistics*. 27:1-17.

Barro, J. (2000). Inequality and Growth in a Panel of Countries. *Journal of economic growth*. 5(1):5-32.

Barro, J. (2000). Inequality and Growth in a Panel of Countries. *Journal of Economic Growth*. 5:5–32.

Bellu, G., Liberati, P. (2006). Describing Income Inequality: Theil Index and Entropy Class Indexes. Available at: <http://www.fao.org/policy-support/resources/resources-details/en/c/848140/>. [7/9/2019].

Benabou, R. (1996). Heterogeneity, stratification, and growth: macroeconomic implications of community structure and school finance. *The American Economic Review*. 86(3):584-609.

Benhabib, J., Rustichini, A. (1996). Social conflict and growth. *Journal of Economic Growth*. 1(1):125-142.

Berger, G. (2008). A note on the asymptotic equivalence of jackknife and linearization variance estimation for the Gini coefficient. *Journal of Statist.* 24(1):541-555.

Bergh, A., Nilsson, T. (2011). Do liberalisation and globalization increase income inequality? *European Journal of Political Economy*. 26:488-505.

Birdsall, N., Londono, L. (1997). Asset inequality matters: an assessment of the World Bank's approach to poverty reduction. *The American Economic Review*. 87(2):32-37.

Black, D., Morris, J., Smith, C., Townsend, P. (1980). The Black report. In: P., Townsend, N., Davidson. *Inequalities is health*. London: Penguin. (pp: 30-213).

Blackburn, C. (1994). Low income, inequality and health promotion. *Nursing Times*. 90:42-43.

Bobkov, N., Veredyuk, V. (2014). Social Vulnerability as a Result of Inequality of Living Standards. *History The standard of living of the population of regions of Russia*. 1:17–26.

Bogomolov, T. (2007). Moral factor of social and economic development. *Voprosy Ekonomiki*. 11:55-62.

Bordo, D., Meissner, C. (2012). Does inequality lead to a financial crisis? Available at: <https://ideas.repec.org/p/nbr/nberwo/17896.html>. [8/9/2019].

Borjas, G., Ramey, V. (1994). Time-Series Evidence on the Sources of Trends in Wage Inequality. *The American Economic Review*. 84:10-16.

Bulgakov, N. (1990). *Philosophy of Economy*. Moscow: Nauka.

Castello, A., Domenech, R. (2002). Human capital inequality and economic growth: some new evidence. *The economic journal*. 112:478-482.

Chambers, D. (2010). Does a rising tide raise all ships? The impact of growth on inequality. *Applied Economics Letters*. 17: 581–586.

Chiang, T. (1999). Economic transition and changing relation between income inequality and mortality in Taiwan: Regression analysis. *British Medical Journal*. 319:1162-1165.

Christenson, A., Johnson, N. (1995). Educational inequality in adult mortality: An assessment with death certificate data from Michigan. *Demography*. 32:215-329.

Cingano, F. (2014). Trends in Income Inequality and Its Impact on Economic Growth. Available at: <http://www.oecd.org/els/soc/trends-in-income-inequality-and-its-impact-on-economic-growth-SEM-WP163.pdf>. [9/9/2019].

Clark, E. (2006). Inequality-Aversion and Income Mobility: A Direct Test. Available at: https://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/hap_bib/freetexts/clark_ae_2003.pdf. [10/9/2019].

Commander, A., Tolstopiateniko, A., Yemtsov, A. (1999). Channels of Redistribution: Inequality and Poverty in the Russian Transition. *Economics of Transition*. 7(2):411-447.

Cornia, A. (1999). Liberalization, Globalization and Income Distribution. Available at: <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/wp157.pdf>. [11/9/2019].

Cornia, A., Court, J.(2001). Inequality, Growth and Poverty in the Era of Liberalization and Globalization. Available at: <https://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/0199271410.001.0001/acprof-9780199271412>. [12/9/2019].

Cornia, A., Kiiski, S. (2001). Trends in Income Distribution in the Post WWII Period: Evidence and Interpretation. Available at: <https://www.wider.unu.edu/publication/trends-income-distribution-post-world-war-ii-period>. [12/9/2019].

Dabla- Norris, E., Kochhar, K., Suphaphiphat, N., Ricka, F., Tsounta, E. (2015). Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective. Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1513.pdf>. [13/9/2019].

De Gregorio, J., Lee, J. (2002). Education and Income Inequality: New Evidence from Cross-Country Data. *Review of Income and Wealth*. 48(3):395-416.

Deininger, K., Olinto, P. (2000). Asset distribution, inequality, and growth. Available at: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/19830>. [14/11/2019].

Diez-Roux, V., Link, B., Northridge, M. (2000). A multilevel analysis of income inequality and cardiovascular disease risk factors. *Social Science & Medicine*. 50:673-687.

Duleep, H. (1995). Mortality and income inequality among economically developed countries. *Social Security Bulletin*. 58:34-50.

Dynan, E., Ravina, E. (2007). Increasing Income Inequality, External Habits, and Self-Reported Happiness. *American Economic Review*. 97(2):226-231.

Edwards, S. (1997). Trade Policy, Growth, and Income Distribution. *The American Economic Review*. 87(2):205-210.

Eicher, S., Garcia-Penalosa, C. (2001). Inequality and Growth: The Dual Role of Human Capital in Development. *Journal of Development Economics*. 66:173-197.

Esping-Andersen, G., Myles, J. (2012). Economic inequality and welfare state. In: W., Salverda, B., Nolan, T., Smeeding (Eds.) *The Oxford Handbook of Economic Inequality*. Oxford: Oxford University Press. (pp:245-267).

Fan, S., Overland, J., Spagat, M. (1999). Human Capital, Growth and Inequality in Russia. *Journal of Comparative Economics*. 27(4):618-643.

Fawaz, F., Rahnama, M., Valcarcel, V. (2014). A refinement of the relationship between economic growth and income inequality. *Applied Economics*. 46: 3351–3361.

Ferrer-i-Carbonell, A. (2005). Income and Well-being: An Empirical Analysis of the Comparison Income Effect. *Journal of Public Economics*. 89(6):997-1019.

Fisher, J., Johnson, D., Smeeding, T. (2012). Inequality of income and consumption: measuring the trends in inequality from 1985–2010 for the same individuals. Available at:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUK EwjCueDP9LHIAhV-REEAHYsuC4cQFjAAegQIABAC&url=https%3A%2F%2Fappam.confex.com%2Fappam%2F2012%2Fwebprogram%2FExtendedAbstract%2FPaper3069%2FFisher%2520Johnson%2520Smeeding_APPAM.pdf&usg=AOvVaw2qSZ1xVV_g7rIATaWx7waZ.
[15/9/2019].

Forbes, K. (2000). A Reassessment of the Relationship between Inequality and Growth. *American economic review*. 90(4):869-887.

Gilens, M. (2012). *Affluence and Influence: Economic Inequality and Political Power in America*. Boston: Princeton University Press.

Gimpelson, V., Zudina, A. (2011) *Informal Sector in Russia: Dynamics, Structure, Factors*. Moscow: Higher Editions.

Glazyev, Y. (2007). *I'm just doing my duty*. Moscow: Algorithm Editions.

Gottschalk, P., Smeeding, T. (1997). Cross-National Comparisons of Earnings and Income Inequality. *Journal of Economic Literature*. 35:633-687.

Grosfeld, I., Senik, C. (2008). The Emerging Aversion to Inequality: Evidence from Poland 1992-2005. Available at: <https://ideas.repec.org/p/wdi/papers/2008-919.html>.
[15/9/2019].

Harrison, E., Seidl, C. (1994). Perceptual Inequality and Preferential Judgment: An Empirical Examination of Distributional Axioms. *Public Choice* 79:61-81.

Hirschman, O., Rothschild, M. (1973). The Changing Tolerance for Income Inequality in the Course of Economic Development. *Quarterly Journal of Economics*. 87(4):544-566.

Huang, H., Fang, W., Miller, S., Yeh, C. (2015). The effect of growth volatility on income inequality. *Economic Modelling*. 45:212–222.

Humphries, H., van Doorslaer, E. (2000). Income-related health inequality in Canada. *Social Science & Medicine*. 50:663-571.

IMF (2012). United States Selected Issues. Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr12214.pdf>. [16/9/2019].

Independent Institute of Social Policy (2011). Evidence about Equity in the Russian Healthcare System. Available at: http://www.socpol.ru/eng/research_projects/pdf/proj25_report_eng.pdf. [4/10/2019].

Index Mundi. (2019). Gini Index. Available at: <https://www.indexmundi.com/facts/indicators/SI.POV.GINI/rankings>. [2/10/2019].

Index Mundi. (2019). Gini Index. World Bank Estimate. Available at: <https://www.indexmundi.com/facts/indicators/SI.POV.GINI/compare?country=ru>. [2/10/2019].

Index Mundi. (2019). Russia. Gini Index. Available at: <https://www.indexmundi.com/facts/russia/indicator/SI.POV.GINI>. [2/10/2019].

Kahn, S., Tatham, L., Pamuk, E., Heath, C. (1998). Are geographic regions with high income inequality associated with risk of abdominal weight gain? *Social Science & Medicine*. 47:1-6.

Kahn, S., Wise, P., Kennedy, B., Kawachi, I. (2000). State income inequality, household income, and maternal mental and physical health: Cross-sectional national survey. *British Medical Journal*. 321:1311-1315.

Kennedy, B., Kawachi, I., Glass, R., Prothrow-Stith, D. (1998). Income distribution, socioeconomic status, and self rated health in the United States: Multilevel analysis. *British Medical Journal*. 317:917-921.

Kim, J. (2016). A Study on the Effect of Financial Inclusion on the Relationship Between Income Inequality and Economic Growth. *Emerging Markets Finance and Trade*. 52:498–512.

Knowles, S. (2005). Inequality and economic growth: the empirical relationship reconsidered in the light of comparable data. *The Journal of Development Studies*. 41(1):135-159.

Kozminski, K., Baek, J. (2017). Can an oil-rich economy reduce its income inequality? Empirical evidence from Alaska's Permanent Fund Dividend. *Energy Economics*. 65:98–104.

Kumhof, M., Ranciere, R. (2010). Inequality, leverage, and crises. Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10268.pdf>. [19/9/2019].

Kuznets, S. (1955). Economic growth and income inequality. *The American Economic Review*. 45:1-28.

Lansley, S. (2012). Inequality, the crash and the crisis. Part 2: A model of capitalism that fails to share the fruits of growth. Available at: <http://oecdinsights.org/2012/06/13/inequality-the-crash-and-the-crisis-part-2-a-model-of-capitalism-that-fails-to-share-the-fruits-of-growth/>. [18/9/2019].

Lerman, I., Yitzhaki, S. (1984). A note on the calculation and interpretation of the Gini index. *Economics Letters de Estadística*. 15:363-368.

Li, H., Zou, F. (1998). Income inequality is not harmful for growth: theory and evidence. *Review of development economics*. 2(3):318-334.

Lindert, H., Williamson, J. (2001). Does Globalization Make the World More Unequal? Available at: <https://www.nber.org/papers/w8228>. [20/9/2019].

Lisina, A., van Kerm, P. (2019). Understanding inequality and poverty trends in Russia. Available at: http://www.ecineq.org/ecineq_paris19/papers_EcineqPSE/paper_322.pdf. [1/9/2019].

Lochner, K., Pamuk, E., Makuc, D., Kennedy, P., Kawachi, I. (2001). State-level income inequality and individual mortality risk: A prospective, multilevel study. *American Journal of Public Health*. 91:385-391.

Lukkari, V. (2017). Economic Inequality in Imperial and Modern Russia in the Context of Political Instability. Available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/5aaf/e9178562b3d64196957283630e5f47c6c3ed.pdf>. [1/10/2019].

Mackenbach, P., Kunst, A., Cavelaars, E., Groenhouf, F., Geurts, J. (1997). Socioeconomic inequalities in morbidity and mortality in western Europe: The EU Working Group on Socioeconomic Inequalities in Health. *Lancet* 349:1655-1659.

Madsen, J., Rabiul I., Doucouliagos, C. (2018). Inequality, financial development and economic growth in the OECD, 1870–2011. *European Economic Review*. 101:605–624.

Majumdar, S., Partridge. (2009). Impact of economic growth on income inequality: A regional perspective. Available at: <https://ideas.repec.org/p/ags/aaea09/49270.html>. [21/9/2019].

Marjit, S., Beladi, H., Chakrabarti, A. (2004). Trade and Wage inequality in Developing Countries. *Economic Inquiry*. 42(2):295-303.

Mathers, J. (1974). Letter: Inequality and the health service. *Lancet* 1:1342-4133.

McBride, M. (2001). Relative-Income Effects on Subjective Well-Being in the Cross-Section. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 45(3):251-278.

Milanovic, B. (2002). Can We Discern the Effect of Globalization on Income Distribution? Evidence from Household Budget Surveys. Available at: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/16484>. [22/9/2019].

Mirrlees, JA. (1971). An exploration in the theory of optimum income taxation. *The Review of Economic Studies*. 38(2):175-208.

Moss, D. (2010). Bank failures, regulation, and inequality in the United States. Available at:

https://www.tobinproject.org/sites/tobinproject.org/files/assets/BankFailures_ChartwithComments_Moss.pdf. [23/9/2019].

Nguyen, C., Vo, T., Thach, D., Vo, G. (2019). Gender-Based Attitudes toward Income Inequality in the Asia-Pacific Region. *Emerging Markets Finance and Trade*. DOI: 10.1080/1540496X.2018.1562894

North, D. (2011). *Violent and Social Orders*. Moscow: Gaidar's Institute Editions.

Novokomet, F., Piketty, T., Zucman, G. (2017). From Soviets to Oligarchs: Inequality and Property in Russia 1905-2016. Available at: <http://piketty.pse.ens.fr/files/NPZ2017WIDworld.pdf>. [2/9/2019].

Omran, A. (1971). The epidemiological transition: A theory of the epidemiology of population change. *Milbank Memorial Fund Quarterly Health and Society*. 49:509-538.

Ostry, D., Berg, A., Tsangarides, G. (2014). *Redistribution, inequality, and growth*. Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2014/sdn1402.pdf>. [24/9/2019].

Ovcharova, L. (2012). Expert opinion on the problem of inequality in Russia in accordance with the topics set out in the Oxfam report 'Left behind by the G20. Available at: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUK EwjmrP2X-rHIAhXKVvsAKHc3mDWcQFjABegQIARAC&url=http%3A%2F%2Fen.g20russia.ru%2Fload%2F783052986&usg=AOvVaw0zdlwIWxoPQm5lp_Fbkg1c. [24/9/2019].

Perotti, R. (1996). Growth, income distribution, and democracy: what the data say. *Journal of Economic growth*. 1(2):149-187.

Perri, F., Steinberg, J. (2012). Inequality and redistribution during the Great Recession. *The Region Economic Policy Papers*. 28:28–36.

Persson, T., Tabellini, G. (1994). Is Inequality Harmful for Growth? *The American Economic Review*. 84: 600–621.

Philippon, T., Reshef, A. (2009). Wages and human capital in the U.S. financial industry: 1909–2006. Available at: http://pages.stern.nyu.edu/~tphilipp/papers/pr_rev15.pdf. [24/9/2019].

Piketty, T. (1997). The dynamics of the wealth distribution and the interest rate with credit rationing. *The Review of Economic Studies*. 64(2):173-189.

Preston, H. (1976). The changing relation between mortality and the overall level of economic development. *Population Studies* 29:231-248.

Rajan, G. (2011). *Fault Lines: How Hidden Fractures Still Threaten the World Economy*. Boston: Princeton University Press.

Ravallion, M., Chen, S. (1999). When Economic Reform is Faster than Statistical Reform: Measuring and Explaining Income Inequality in Rural China. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*. 61:33-56.

Ravallion, M., Datt, D. (2000). When Growth is Pro-Poor? Evidence from the Diverse Experience of Indian States. Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/359401468751139763/When-is-growth-pro-poor-Evidence-from-the-diverse-experiences-of-Indias-states>. [26/9/2019].

Ray (1998). *Development Economics*. Princeton: Princeton University Press.

Rebelo, S. (1991). Long-run policy analysis and long-run growth. *Journal of political Economy*. 99(3):500-521.

Rodgers, B. (1979). Income and inequality as determinants of mortality: An international cross-section analysis. In: I., Kawachi, B., Kennedy, R., Wilkinson. (Eds). *The society and population health reader*. New York: New Press. (pp:5-13).

Rubin, A., Segal, M. (2015). The effects of economic growth on income inequality in the US. *Journal of Macroeconomics*. 45:258–273.

Sanfey, P., Teksoz, U. (2005). Does Transition Make You Happy? Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-0351.2007.00309.x>. [28/9/2019].

Schwarze, J., Harpfer, M. (2007). Are People Inequality Averse, and Do They Prefer Redistribution by the State? Evidence from German Longitudinal Data On Life Satisfaction. *Journal of Socio-Economics*, 36(2):233-249.

Senik, C. (2004). When Information Dominates Comparison: Learning from Russian Subjective Panel Data. *Journal of Public Economics*. 88(10):2099-2123.

Senik, C. (2006). Ambition and Jealousy: Income Interactions in the "Old" Europe Versus the "New" Europe and the United States. Available at: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00590828/document>. [29/9/2019].

Soobader, J., LeClere, F. (1999). Aggregation and the measurement of income inequality: Effects on morbidity. *Social Science & Medicine*. 48:733-744.

Stanley, A. (1996). Russian Banking Scandal Poses Threat to Future of Privatization. Available at: <https://www.nytimes.com/1996/01/28/world/russian-banking-scandal-poses-threat-to-future-of-privatization.html>. [3/9/2019].

Stickley, A., Ferlander, S., Jukkala, T., Carlson, P., Kislitsyna, O., Makinen, L. (2009). Institutional trust in contemporary Moscow. *Europe-Asia Studies*. 61(5):779-796.

Stiglitz, J. (2004). Russian privatization. Approaches and implications. *Issues of Economics*. 6:58-75.

Tanninen, H. (1999). Income inequality, government expenditures and growth. *Applied Economics*. 31(9):1109-1117.

Thurow, L. C. (1971). The Income Distribution as a Pure Public Good. *Quarterly Journal of Economics*, 85(2), 327-336.

Tugan-Baranovsky, M. (1996). *To the better Future distribution*. Moscow: Rosspen Publishing.

van de Stadt, H., Kapteyn, A., van de Geer, S. (1985). The Relativity of Utility: Evidence from Panel Data. *Review of Economics and Statistics*, 67(2):179-187.

van Treeck, T. (2012). Did inequality cause the U.S. financial crisis Available at: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/105958/1/imk-wp_91_2012.pdf. [30/9/2019].

van Treeck, T., Sturn, S. (2012). Income inequality as a cause of the Great Recession? A survey of current debates. Available at: https://www.boeckler.de/pdf/p_treeck_sturn_2012.pdf. [27/9/2019].

Waldman, R. (1992). Income distribution and infant mortality. In: I., Kawachi, B., Kennedy, G., Wilkinson (Eds). *The society and population health reader*. New York: New Press. (pp: 14-27).

Wilkinson, R. (1994). The epidemiological transition: From material society to social disadvantage? *Daedalus*. 123:61-77.

World Bank. (2013). Measuring thw Real Size of the World Economy. Available at: <http://pubdocs.worldbank.org/en/927971487091799574/ICPBook-eBook-FINAL.pdf>. [1/10/2019].

World Bank. (2019). GDP Data. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD?end=2018&locations=RU&start=1992/>. [3/10/2019].

Yang, Y.,Greaney, T. (2017). Economic growth and income inequality in the Asia-Pacific region: A comparative study of China, Japan, South Korea, and the United States. *Journal of Asian Economics*. 48: 6–22.

Yitzhaki, S. (1991). Calculating jackknife variance estimators for parameters of the Gini method. *Journal of Business & Economic Statistics*. 9:235-239.

Zhou, L., Biswas, B., Bowles, T., Saunders, P. (2011). Impact of globalization on Income Distribution Inequality in 60 countries. *Global Economy Journal*. 11(1):1-18.

